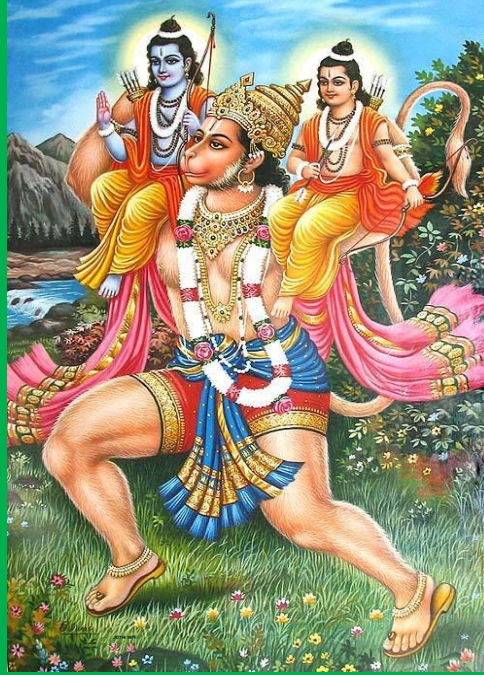

SHREEMATHE RAMANUJAYA NAMAHA.
ASMATH GURUBHYO NAMAHA.

VALMIKI RAMAYANAM
4. KISHKINDHA KANDAM

DIGITIZED
BY GOPALAN PARAVASTU
FEBRUARY 2021.
SOURCE: SRIMADVALMIKI
RAMAYANAM (SANSKRIT) 1933
BY SRI R. NARAYANASWAMY AIYAR

శ్రీమద్రామాయణం.

4. కిష్కింధా కాండః.

ప్రథమ స్కంధః -- రామవిప్రలమ్బావేశః

స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పల ఝషాకులామ్

రామః సౌమిత్రి సహితో విలలాపాకులేన్ద్రియః 1

తస్య దృష్ట్వైవ తాం హర్షాదిన్ద్రియాణి చకమ్పిరే

స కామ వశమాపన్నః సౌమిత్రి మిద మబ్రవీత్ 2

సౌమిత్రే శోభతే పంపా వైడూర్య విమలోదకా

పుల్ల పద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్లమైః 3

సౌమిత్రే పశ్య పమ్పాయాః కాననం శుభ దర్శనమ్

యత్ర రాజన్తి శైలాభా దృమాః సశిఖరా ఇవ 4

మాం తు శోకాభిసంతప్తమాధయః పీడయన్న్వివ

భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యో హరణేన చ 5

శోకార్తస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్త కాననా

వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైః శీతోదకా శివా 6

నళినైరపి సంఘన్నాహ్యత్యర్థం శుభదర్శనా

సర్ప వ్యాలానుచరితా మృగ ద్విజ సమాకులా 7

అధికం ప్రతిభాత్యేతన్నీల పీతం తు శౌద్వలమ్

దృమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమై రివార్పితమ్ 8

పుష్పభార సమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః	
లతాభిః పుష్పితాగాత్రాభిరుపగూడాని సర్వతః	9
సుఖానిలోఽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచుర మన్మథః	
గన్ధవాన్ సురభిర్మానో జాత పుష్ప ఫల దృమః	10
పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినామ్	
స్వజతాం పుష్ప వర్షాణి తోయం తోయముచా మివ	11
ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కానన దృమాః	
వాయువేగ ప్రచలితాః పుష్పై రవకిరన్తి గామ్	12
పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః	
కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడన్నివ సమంతతః	13
విక్షిపన్ వివిధాః శాఖాః నగానాం కుసుమోత్కచాః	
మారుత శ్చచలిత స్థానైః షట్పదై రనుగీయతే	14
మత్త కోకిల సన్నాదై ర్నర్తయన్నివ పాదపాన్	
శైల కందర నిష్క్రాంతః ప్రగీత ఇవచాఽనిలః	15
తేన విక్షిపతాత్యర్థం పవనేన సమంతతః	
అమీ సంసక్త శాఖాగ్రా గ్రధితా ఇవ పాదపాః	16
స ఏష సుఖ సంస్పర్శో వాతి చందన శీతలః	
గంధ మభ్యావహాన్ పుణ్యం శ్రమాఽపనయనోఽనిలః	17
అమీ పవన విక్షిప్తా వినదంతీవ పాదపాః	
షట్పదైరనుకూజద్భి ర్వనేషు మధు గన్ధిషు	18
గిరి ప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భి ర్మనోరమైః	
సంసక్త శిఖరాః శైలా విరాజన్తే మహాద్యమైః	19
పుష్ప సంధన్న శిఖరా మారుతోత్తేప చంచలాః	
అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ పాదపాః	20
పుష్పితాగ్రాంస్తు పశ్యమాన్ కర్ణికారాన్ సమస్తతః	
హాటక ప్రతిసంధన్నాన్ నరాన్ పీతామ్బరానివ	21
అయం వసన్తః సౌమిత్రే నానావిహగ నాదితః	

సీతయా విప్రహీణస్య శోక సందీపనో మమ	22
మాం హి శోక సమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః	
హృష్టః ప్రవదమానశ్చ సమాహ్వయతి కోకిలః	23
ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ఘరే	
ప్రణదన్ మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ	24
శృత్వైతస్య పురా శబ్దమాశ్రమస్థా మమ ప్రియా	
మామాహూయ ప్రముదితా పరమం ప్రత్యనందత	25
ఏవం విచిత్రాః పతగాః నానారావా విరావిణః	
వృక్ష గుల్మ లతాః పశ్య సంపతంతి సమంతతః	26
విమిశ్రా విహగాః పుమ్భిరాత్మవ్యాహాభినన్దితాః	
భృంగరాజ ప్రముదితాః సౌమిత్రే మధుర స్వరాః	27
అస్యాః కూలే ప్రముదితాః శకునాః సంఘశస్త్విహ	
దాత్యూహరతి విక్రందైః పుంస్కోకిల రుతైరపి	28
స్వనంతి పాదపాశ్చేమే మమానఽంగ ప్రదీపనాః	
అశోక స్తబకాంగారః షట్పద స్వన నిస్స్వనః	29
మాం హి పల్లవ తామ్రార్చిర్వసంతాగ్నిః ప్రధక్ష్యతి	
న హి తాం సూక్ష్మ పక్ష్యాక్షీం సుకేశీం మృదు భాషిణీం	30
అపశ్యతో మే సౌమిత్రే జీవితేఽస్తి ప్రయోజనం	
అయం హి దయిత స్తస్యాః కాలో రుచిర కాననః	31
కోకిలాకుల సీమాంతో దయితాయా మమానఘ	
మన్మథాయాస సంభూతో వసంత గుణ వర్ధితః	32
అయం మాం ధక్ష్యతి క్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ	
అపశ్యత స్తాం దయితాం పశ్యతో రుచిర దృమాన్	33
మమాఽయ మాత్మ ప్రభవో భూయ స్త్వ ముపయాస్యతి	
అదృశ్యమానా వైదేహీ శోకం వర్ధయతీహ మే	34
దృశ్యమానో వసంతశ్చ స్వేద సంసర్గ దూషకః	
మాం హి సా మృగశాబాక్షీ చిన్తా శోక బలాత్కృతమ్	35

సంతాపయతి సామిత్రే కూర శ్చైత్రో వనాఽనిలః	
అమీ మయూరాః శోభన్తే ప్రన్యత్యంత స్తతస్తతః	36
స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతై ర్గవాక్షైః స్పాటికై రివ	
శిఖినీభిః పరివృతాస్త ఏతే మదమూర్చితాః	37
మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథ వర్ధనాః	
పశ్య లక్ష్మణ నృత్యన్తం మయూరముపన్యత్యతి	38
శిఖినీ మన్మథారైషా భర్తారం గిరి సానుషు	
తామేవ మనసా రామాం మయూరోఽప్పుపథావతి	39
వితత్య రుచిరో పక్షౌ రుతైరుపహసన్నివ	
మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా	40
తస్మాన్ నృత్యతి రమ్యేషు వనేషు సహకాంతయా	
మమత్వఽయం వినా వాసః పుష్పమాసే సుదుస్సహః	41
పశ్య లక్ష్మణ సంరాగం తిర్యగ్యోని గతేష్వపి	
యదేషా శిఖినీ కామాద్భరారమభివర్తతే	42
మమాఽప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ జాతసంభ్రమా	
మదనేనాభివర్తత యది నాఽపహృతా భవేత్	43
పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్పలాని భవంతి మే	
పుష్పభార సమ్మద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే	44
రుచిరాణ్యపి పుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా	
నిష్పలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కరైః	45
నదన్తి కామం ముదితాః శకునాః సంఘశః కలమ్	
ఆహ్వాయన్త ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ	46
వసంతో యది తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా	
నూనం పరవశా సీతా సాఽపి శోచత్యఽహం యథా	47
నూనం న తు వసంతోఽయం దేశం స్ఫుశతి యత్ర సా	
కథం హ్యసిత పద్మాక్షీ వర్తయేత్ సా మయా వినా	48
అథ వా వర్తతే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా	

కిం కరిష్యతి సుశ్రోణీ సా తు నిర్భర్సితా పరైః	49
శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదు పూర్వాభిభాషిణీ	
నూనం వసంత మాసాద్య పరిత్యక్యతి జీవితం	50
దృఢం హి హృదయే బుద్ధి ర్మమ సంప్రతి వర్తతే	
నాలం వర్తయితుం సీతా సాధ్వీ మద్విరహం గతా	51
మయి భావో హి వైదేహ్య స్తత్వతో వినివేశితః	
మమాపి భావః సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః	52
ఏష పుష్పవహో వాయుః సుఖ స్ఫురో హిమావహః	
తాం విచింతయతః కాంతాం పావక ప్రతిమో మమ	53
సదా సుఖ మహామన్యే యం పురా సహసీతయా	
మారుతః స వినా సీతాం శోకం వర్ణయతే మమ	54
తాం వినా స విహంగోఽసౌ యః పక్షీ ప్రణదిత స్తదా	
వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్ట మభినర్దతి	55
ఏష వై తత్ర వైదేహ్య విహగః ప్రతిహారకః	
పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యాః సమీప ముపనేష్యతి	56
శృణు లక్ష్మణ సన్నాదం వనే మద వివర్ధనమ్	
పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానా ముపకూజతామ్	57
విక్షిప్తాం పవనేనైతామఽసౌ తిలక మంజరీం	
షట్పదః సహసాభ్యేతి మదోద్ధూతా మివ ప్రియాం	58
కామినా మఽయ మత్యంత మశోకః శోకవర్ధనః	
స్థబ్ధైః పవనోక్షిప్తై స్తర్ణయన్నివ మాం స్థితః	59
అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కుసుమ శాలినః	
విభ్రమోత్సిక్త మనసః సాంగరాగా నరా ఇవ	60
సౌమిత్రే పశ్య పమ్పాయా శ్చిత్రాసు వనరాజిషు	
కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి తతస్తతః	61
ఇమాని శుభ గంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః	
నళినాని ప్రకాశన్తే జల తరుణసూర్యవత్	62

ఏషా ప్రసన్న సలిలా పద్మ నీలోత్పలాయుతా	
హంస కారణవాకీర్ణా పమ్నా సాగన్ధికాన్వితా	63
జలే తరుణ సూర్యాభైః షట్పదాహత కేసరైః	
పంకజైః శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా	64
చక్రవాక యుతా నిత్యం చిత్ర ప్రస్థవనాన్తరా	
మాతంగ మృగయూదైశ్చ శోభతే సలిలార్ధిభిః	65
పవనాహిత వేగాభిరూర్మిభి ర్విమలేఽమ్బుసీ	
పంకజాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ	66
పద్మపత్ర విశాలాక్షీం సతతం పంకజ ప్రీయాం	
అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచతే	67
అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభాం	
స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతర వాదినీం	68
శక్యో ధారయితుం కామో భవేదభ్యాగతో మయా	
యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్ పుష్పిత దృమః	69
యాని స్మ రమణీయాని తయాసహ భవంతి మే	
తాన్యేవా రమణీయాని జాయన్తే మే తయా వినా	70
పద్మకోశ పలాశాని ద్రష్టుం దృష్టి ర్థి మన్యతే	
సీతాయా నేత్ర కోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ	71
పద్మ కేసర సంస్పృష్టో వృక్షాన్తర వినిస్సృతః	
నిశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః	72
సౌమిత్రే పశ్య పమ్నాయా దక్షిణే గిరి సానుని	
పుష్పితాం కర్ణికారస్య యస్థిం పరమ శోభనామ్	73
అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభిః సువిభూషితః	
విచిత్రం స్పృజతే రేణుం వాయువేగ విఘట్టితమ్	74
గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతః సంప్రపుష్పితైః	
నిష్పత్రైః సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః	75
పమ్పాతీర రుహాశ్చేమే సంసక్తా మధు గన్ధినః	

మాలతీ మల్లికా షణ్ణాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః	76
కేతక్యః సిన్ధువారాశ్చ వాసన్త్యశ్చ సుపుష్పితాః	
మాధవ్యో గన్ధ పూర్ణాశ్చ కున్ధ గుల్మాశ్చ సర్వశః	77
చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా వకులా స్తథా	
చమ్పకా స్తీలకాశ్చైవ నాగవృక్షాః సుపుష్పితాః	78
నీపాశ్చ వరణాశ్చైవ ఖర్జురారాశ్చ సుపుష్పితాః	
పద్మకాశ్చోపశోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః	79
లోద్రాశ్చ గిరి పృష్ఠేషు సింహ కేసర పింజరాః	
అంకోలాశ్చ కురంటాశ్చ పూర్ణకాః పారిభద్రకాః	80
చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః	
ముచులిన్దార్జునాశ్చైవ దృశ్యన్తే గిరి సానుషు	81
కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాః శింశపా ధవాః	
శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురవకా స్తథా	82
తినిశా నక్తమాలాశ్చ చన్దనాః స్యన్దనా స్తథా	
హింతాలా స్తీలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః	83
పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభి ర్లతాభిః పరివేష్టితాన్	
దృమాన్ పశ్యేహ సామిత్రే పంపాయా రుచిరాన్ బహూన్	84
వాత విక్షిప్త విటపాన్ యథా సన్నాన్ దృమా నిమాన్	
లతాః సమనువేష్టన్తే మత్తా ఇవ వర స్త్రీయః	85
పాదపాత్ పాదపం గచ్ఛన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనం	
వాతి వైకరసాస్వాద సమ్మోదిత ఇవానిలః	86
కేచిత్ పర్యాప్త కుసుమాః పాదపా మధుగంధినః	
కేచిన్ ముకుల సంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః	87
ఇదం మృష్ట మిదం స్వాదు ప్రపుల్ల మిదమిత్యపి	
రాగ మత్తో మధుకరః కుసుమేష్వవలీయతే	88
నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాఽన్యత్ర గచ్ఛతి	
మధులుబ్ధో మధుకరః పంపాతీర దృమేష్వసౌ	89

ఇయం కుసుమ సంఘాతైరుపస్తీర్ణా సుఖాకృతా	
స్వయం నిపతితై ర్భూమిః శయన ప్రస్తరై రివ	90
వివిధా వివిధైః పుష్పై సైరేవ నగసానుషు	
విశీర్ణైః పీత రక్తా హి సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః	91
హిమాన్తే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్ప సంభవమ్	
పుష్పమాసే హి తరవః సంఘర్షాదివ పుష్పితాః	92
ఆహ్వాయంత ఇవాఽన్యోన్యం నగాః షట్పద నాదితాః	
కుసుమోత్తంస విటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ	93
విష కారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభం	
రమతే కాంతయాసార్థం కామ ముద్ధీపయన్ మమ	94
మందాకిన్యాస్తు యదిదం రూపమేవం మనోహరం	
స్థానే జగతి విఖ్యాతా గుణా స్తస్యా మనోరమాః	95
యది దృశ్యేత సా సాధ్వీ యది చేహ వసేమహి	
స్పృహయేయం న శక్తాయ నాఽయోధ్యాయై రఘూత్తమ	96
న హ్యేవం రమణీయేషు శాద్వలేషు తయాసహ	
రమతో మే భవేచ్చింతా న స్పృహోఽన్యేషు వా భవేత్	97
అమీ హి వివిధైః పుష్పై స్తరవో రుచిర చ్చదాః	
కాననేఽస్మిన్ వినా కాంతాం చిత్త మున్మాదయంతి మే	98
పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతామ్	
చక్రవాకానుచరితాం కారణ్ణవ నిషేవితామ్	99
ప్లవైః క్రొంచైశ్చ సంపూర్ణాం వరాహ మృగ సేవితామ్	
అధికం శోభతే పమ్పా వికూజద్భిర్విహంగమైః	100
దీపయన్తీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః	
శ్యామాం చన్ద్రముఖీం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణామ్	101
పశ్య సానుషు చిత్రేషు మృగీభిః సహితాన్ మృగాన్	
మాం పున ర్మృగశాబాక్ష్యా వైదేహ్య విరహీ కృతమ్	102
వృధయంతీవ మే చిత్తం సంచరన్త స్తతస్తతః	

అస్మిన్ సానుని రమ్యే హి మత్త ద్విజ గణాయుతే	103
పశ్యేయం యది తాం కాంతాం తతః స్వస్తి భవేన్మమ	
జీవేయం ఖలు సౌమిత్రే మయాసహ సుమధ్యమా	104
సేవతే యది వైదేహీ పంపాయాః పవనం సుఖం	
పద్మసౌగంధిక వహం శివం శోక వినాశనం	105
ధన్యా లక్ష్మణ సేవంతే పంపోపవన మారుతం	
శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ ప్రియా విరహితా మయా	106
కథం ధారయతి ప్రాణాన్ వివశా జనకాత్మజా	
కిం ను వక్ష్యామి రాజానం ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినం	107
సీతయా జనకం పృష్టః కుశలం జనసంసది	
యా మామనుగతా మందం పిత్రా ప్రవ్రాజితం వనం	108
సీతా సత్పథ మాస్థాయ క్వ ను సా వర్తతే ప్రియా	
తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే	109
యా మామపగతా రాజ్యా ద్భ్రష్టం విగత చేతసం	
తచ్ఛార్వంచిత పక్షాక్షం సుగంధి శుభమవ్రణం	110
అపశ్యతో ముఖం తస్యాః సీదతీవ మనో మమ	
స్మిత హాస్యాంతర యుతం గుణవన్ మధురం హితం	111
వైదేహ్య వాక్యమతులం కదా శ్రోష్యామి లక్ష్మణ	
ప్రాప్య దుఃఖం వనే శ్యామా సా మాం మన్మథ కర్షితం	112
నష్ట దుఃఖేన హృష్టేవ సాధ్వీ సాధ్వభ్యభాషత	
కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యామయోధ్యాయాం నృపాత్మజ	113
క్వ సా స్నుషేతి పృచ్ఛంతీం కథంచాఽతిమనస్వినీం	
గచ్ఛ లక్ష్మణ పశ్య త్వం భరతం భ్రాతృ వత్సలం	114
న హ్యహం జీవితుం శక్త స్తామ్మతే జనకాత్మజాం	
ఇతి రామం మహాత్మానం విలపంత మనాథవత్	115
ఉవాచ లక్ష్మణో భ్రాతా వచనం యుక్త మవ్యయం	
సంస్తంభ రామ భద్రం తే మా శుచః పురుషోత్తమ	116

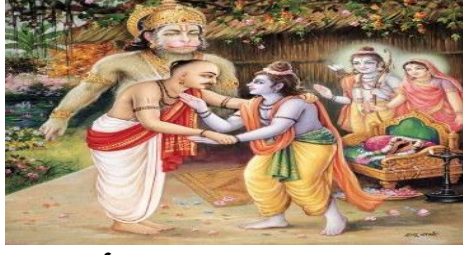
నేద్యశానాం మతిర్మందా భవత్యఽకలుషాత్మనాం స్మృత్వా వియోగజం దుఃఖం త్యజ స్నేహం ప్రియే జనే	117
అతిస్నేహ పరిష్వంగా ద్వర్తి రార్థాపి దహ్యతే యది గచ్ఛతి పాతాళం తతో హ్యధిక మేవ వా	118
సర్వథా రావణ స్తావ న్న భవిష్యతి రాఘవ ప్రవృత్తి ర్లభ్యతాం తావత్తస్య పాపస్య రక్షసః	119
తతో హాస్యతి వా సీతాం నిధనం వా గమిష్యతి యది యాతి దితేః గర్భం రావణః సహసీతయా	120
తత్రా ప్యేనం హనిష్యామి న చే ధ్వాస్యతి మైథిలీం స్వాస్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణా మతిః	121
అర్థో హి నష్ట కార్యార్థై ర్నాయత్సేనాఽధిగమిష్యతే ఉత్సాహో బలవానార్య నాస్తుత్సాహాత్ పరం బలం	122
సోత్సాహస్యాఽస్తి లోకేషు న కించిదపి దుర్లభం ఉత్సాహవంతః పురుషా నావసీదంతి కర్మసు	123
ఉత్సాహమాత్ర మాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యమ జానకీం త్యజ్యతాం కామవృత్తత్వం శోకం సన్యస్య పృష్ఠతః	124
మహాత్మానం కృతాత్మాన మాత్మానం నాఽవబుధ్యసే ఏవం సంబోధిత స్తత్ర శోకోపహత చేతనః	125
న్యస్య శోకం చ మోహం చ తతో ధైర్యముపాగమత్ సోఽభ్యతిక్రామ దవ్యగ్ర స్తా మచింత్యపరాక్రమః	126
రామః పంపాం సురుచిరాం రమ్య పారిష్లవ దృమాం నిరీక్షమాణః సహసా మహాత్మా	
సర్వంవనం నిర్ఘర కన్దరాంశ్చ ఉద్విగ్న చేతాః సహలక్ష్మణేన	
విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతస్థే తం మత్త మాతంగ విలాసగామీ	127
గచ్ఛంత మఽవ్యగ్రమనా మహాత్మా	

స లక్ష్మణో రాఘవ మిష్ట చేష్టో రరక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ	128
తావృశ్యమూకస్య సమీప చారీ చరన్ దదర్శాఽద్భుత దర్శనీయౌ శాఖామృగాణామఽధిప స్తరస్వీ వితత్తసే నైవ చిచేష్ట కించిత్	129
స తౌ మహాత్మా గజ మందగామీ శాఖామృగ స్తత్ర చిరం చరంతౌ దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ చింతా పరీతో భయభార మగ్నః	130
తమాశ్రమం పుణ్య సుఖం శరణ్యం సదైవ శాఖామృగ సేవితాంతం త్రస్తాశ్చ దృష్ట్వా హరయోఽభిజగ్ముః మహాజసౌ రాఘవ లక్ష్మణౌ తౌ	131
<u>ద్వితీయ స్కంధః - సుగ్రీవమంత్రః</u>	
తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ వరాయుధ ధరౌ వీరౌ సుగ్రీవః శంకితోఽభవత్	1
ఉద్విగ్న హృదయః సర్వాదిశః సమవలోకయన్ న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్దేశే వానరపుంగవః నైవ చక్రే మనః స్థాన్ వీక్షమాణో మహాబలౌ	2
కపేః పరమ భీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ చిన్తయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురు లాఘవమ్	3
సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైరనుచరైః సహ తతః స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః	4
శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యం స్తౌ రామ లక్ష్మణౌ ఏతౌ వన మిదం దుర్గం వాలీ ప్రణిహితౌ ధృవమ్	5
చద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరన్తావిహాగతౌ	6

తతః సుగ్రీవ సచివా దృష్ట్వా పరమ ధన్వినౌ	
జగ్ము ర్గిరితటా త్తస్మాదఽన్యచ్ఛిఖర ముత్తమమ్	7
తే క్షిప్ర మధిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభమ్	
హరయో వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే	8
ఏక మేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరే ర్గిరిమ్	
ప్రకమ్పయన్తో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణ్యపి	9
తతః శాఖామృగాః సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః	
బభంజుశ్చ నగాం స్తత్ర పుష్పితాన్ దుర్గ సంశ్రితాన్	10
ఆప్లవన్తో హరివరాః సర్వత స్తం మహాగిరిమ్	
మృగ మార్జార శార్దూలాం స్త్రాసయన్తో యయు స్తదా	11
తతః సుగ్రీవ సచివాః పర్వతేన్ద్రం సమాశ్రితాః	
సంగమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః	12
తత స్తం భయ సంత్రస్తం వాలీ కిల్బిష శంకితమ్	
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం సుగ్రీవం వాక్య కోవిదః	13
సంభ్రమ స్వఙ్కతా మేష సర్వైర్వాలికృతే మహాన్	
మలయోఽయం గిరివరో భయం నేహాస్తి వాలినః	14
యస్మాదుద్విగ్న చేతా స్త్వం ప్రద్రుతో హరిపుంగవ	
తం క్వారదర్శనం క్వారం నేహ పశ్యామి వాలినం	15
యస్మాత్ తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్ పాపకర్మణః	
స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయమ్	16
అహో శాఖామృగ త్వం తే వ్యక్త మేవ ప్లవంగమ	
లఘుచిత్తతయాత్మానం న స్థాపయసి యో మతౌ	17
బుద్ధి విజ్ఞాన సంపన్న ఇంగితైః సర్వమాచర	
న హ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి	18
సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శృత్వా సర్వం హనూమతః	
తతః శుభతరం వాక్యం హనూమన్త మువాచ హ	19
దీర్ఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచాపాఽసి ధారిణౌ	

కస్య న స్యా ద్భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ సురసుతోపమా	20
వాలీ ప్రణిహితావేతౌ శంకేఽహం పురుషోత్తమౌ	
రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః	21
అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయా శ్చన్న చారిణః	
విశ్వస్తానామఽవిశ్వస్తా రస్త్రేషు ప్రహరన్తి హి	22
కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శనాః	
భవన్తి పరహన్తార స్తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతై ర్నరైః	23
తౌ త్వయా ప్రాకృతేనైవ గత్వా జ్ఞేయాః ప్లవంగమ	
ఇంగితానాం ప్రకారైశ్చ రూప వ్యాభాషణేన చ	24
లక్షయస్య తయో ర్భావం ప్రహృష్ట మనసౌ యది	
విశ్వాసయన్ ప్రశంసాభిరింగితైశ్చ పునః పునః	25
మమైవాభిముఖం స్థిత్యా పృచ్ఛ త్వం హరిపుంగవ	
ప్రయోజనం ప్రవేశస్య వనస్యాఽస్య ధనుర్ధరౌ	26
శుద్ధాత్మానౌ యదిత్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవంగమ	
వ్యాభాషితై ర్వా విజ్ఞేయా స్యాద్దుష్టాఽదుష్టతా తయోః	27
ఇత్యేవం కపిరాజేన సందిష్టో మారుతాత్మజః	
చకార గమనే బుద్ధిం యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ	28
తథేతి సంపూజ్య వచన్తు తస్య	
తత్ కపిః సుభీతస్య దురాసదస్య చ	
మహానుభావో హనుమాన్ యయౌ తదా	
స యత్ర రామౌఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః	29
తృతీయ స్సర్గః -- హనుమత్ప్రేషణం	
వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
పర్వతాద్యశ్యమూకా త్తు పుష్పవే యత్ర రాఘవౌ	1
కపి రూపం పరిత్యజ్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
భిక్షు రూపం తతో భేజే శరబుద్ధితయా కపిః	2
తతః స హనుమాన్ వాచా శ్లక్ష్యయా సుమనోజ్ఞయా	

వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య చ 3

ఆబభాషిఽథ తౌ వీరౌ యథావత్ ప్రశశంస చ
 సంపూజ్య విధివ ద్వీరౌ హనుమాన్ మారుతాత్మజః 4
 ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ
 రాజర్షి ర్దేవ ప్రతిమౌ తాపసౌ సంశిత వ్రతౌ 5
 దేశం కథ మిమం ప్రాప్తౌ భవన్తౌ వరవర్ణినౌ
 త్రాసయన్తౌ మృగగణా నన్యాంశ్చ వనచారిణః 6
 పమ్పాతీర రుహాన్ వృక్షాన్ వీక్షమాణౌ సమన్తతః
 ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయన్తౌ తరస్వినౌ 7
 ధైర్యవన్తౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీర వాససౌ
 నిశ్శ్వసంతౌ వరభుజౌ పీడయంతావిమాః ప్రజాః 8
 సింహవిప్రీక్షితౌ వీరౌ సింహ౨తిబల విక్రమౌ
 శక్త చాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రు సూదనౌ 9
 శ్రీమన్తౌ రూపసంపన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠ విక్రమౌ
 హస్తి హస్తోపమ భుజౌ ద్యుతిమన్తౌ నరర్షభౌ 10
 ప్రభయా పర్వతేన్ద్రోఽయం యువయోరవభాసితః
 రాజ్యార్ణావఽమర ప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ 11
 పద్మపత్రేక్షణౌ వీరౌ జటామణ్డల ధారిణౌ
 అన్యోన్య సదృశౌ వీరౌ దేవలోకాదివాగతౌ 12
 యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చన్ద్ర సూర్యౌ వసుంధరామ్
 విశాల వక్షసౌ వీరౌ మానుషౌ దేవరూపిణౌ 13
 సింహ స్కన్ధౌ మహోత్సాహౌ సమదావివ గో వృషౌ
 ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోపమాః 14

సర్వభూషణ భూషార్థాః కిమర్థం న విభూషితాః	
ఉభౌ యోగ్యావఽహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమామ్	15
ససాగర వనాం కృత్వాం విన్ద్య మేరు విభూషితామ్	
ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్షణే చిత్రానులేపనే	16
ప్రకాశేతే యథేన్ద్రస్య వజ్రే హేమ విభూషితే	
సంపూర్ణా నిశితైర్బాణై స్తూణాశ్చ శుభ దర్శనాః	17
జీవితాన్తకరై ర్హోరై ర్జ్వలద్భిరివ పన్నగైః	
మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్త హాటక భూషితౌ	18
ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తావివ పన్నగౌ	
ఏవం మాం పరిభాషన్తం కస్మాద్వై నాఽభిభాషథః	19
సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః	
వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః	20
ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమా న్నామ వానరః	21
యువాభ్యాం సహ ధర్మాత్మా సుగ్రీవః సఖ్య మిచ్ఛతి	
తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజమ్	22
భిక్షు రూప ప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవ ప్రియ కామ్యయా	
ఋశ్యమూకా దిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణమ్	23
ఏవముక్త్యాతు హనుమాం స్తౌ వీరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
వాక్యజ్ఞౌ వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన	24

ఏత చ్ఛృత్వా వచ స్తస్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్	
ప్రహృష్ట వదనః శ్రీమాన్ భ్రాతరం పార్శ్వతః స్థితమ్	25
సచివోఽయం కపీన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	

తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాన్తికముపాగతః	26
అభ్యభాషస్య సౌమిత్రే సుగ్రీవ సచివం కపిమ్	
వాక్యజ్ఞం మధురై ర్వాక్యైః స్నేహయుక్త మరిందమ	27
నాన్యగ్వేద వినీతస్య నాయజుర్వేద ధారిణః	
నాసామవేద విదుషః శక్య మేవం ప్రభాషితుం	28
న్యూనం వ్యాకరణం కృత్స్న మనేన బహుధా శృతం	
బహు వ్యాహరతానేన న కించి దపశబ్దితం	29
న ముఖే నేత్రయోర్వాపి లలాటే చ భ్రువో స్తథా	
అన్యేష్యపి చ గాత్రేషు దోషః సంవిదితః క్వచిత్	30
అవిస్తరమ౭సందిగ్ధమ౭విలంబితమ౭దృతం	
ఉరఃస్థం కంఠగం వాక్యం వర్తతే మధ్యమే స్వరే	31
సంస్కార క్రమ సంపన్నామ౭దృతామ౭విలంబితాం	
ఉచ్ఛారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయ హారిణీం	32
అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థాన వ్యంజనస్థయా	
కస్య నారాధ్యతే చిత్త ముద్యతాసేర౭రేరపి	33
ఏవంవిదో యస్య దూతో న భవేత్ పార్థివస్య తు	
సిద్ధ్యంతి హి కథం తస్య కార్యాణాం గతయో౭నఘ	34
ఏవం గుణగణై ర్యుక్తా యస్య స్యుః కార్య సాధకాః	
తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వార్థా దూత వాక్య ప్రచోదితాః	35
ఏవముక్తస్థు సౌమిత్రిః సుగ్రీవ సచివం కపిం	
అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞం పవనాత్మజం	36
విదితా నౌ గుణా విద్వన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
తమేవ చావాం మార్గావః సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం	37
యథా బ్రవీషి హనుమాన్ సుగ్రీవ వచనాదిహ	
తత్తథా హి కరిష్యావో వచనాత్ తవ సత్తమ	38
తత్తస్య వాక్యం నిపుణం నిశమ్య	
ప్రహృష్ట రూపః పవనాత్మజః కపిః	

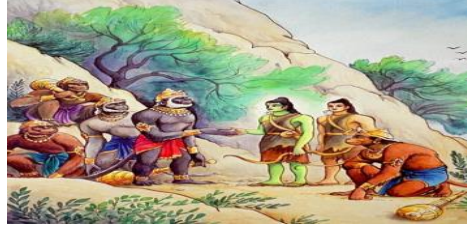
మనః సమాదాయ జయోపపత్తౌ	
సఖ్యం తదా కర్తు మియేష తాభ్యాం	39
<u>చతుర్థ స్సర్గః - సుగ్రీవ సమీప గమనం</u>	
తతః ప్రహృష్టో హనుమాన్ కృత్యవానితి తద్వచః	
శృత్వా మధురభావం చ సుగ్రీవం మనసా గతః	1
భవ్యో రాజ్యగమ స్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
యదఽయం కృత్యవాన్ ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపాగతమ్	2
తతః పరమ సంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః	
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్య విశారదః	3
కిమర్థం త్వం వనం ఘోరం పమ్పా కానన మణ్డితమ్	
ఆగతః సానుజో దుర్గం నానావ్యాళ మ్కుగా యుతమ్	4
తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః	
ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజమ్	5
రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః	
చాతుర్వర్ణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవాభ్యపాలయత్	6
న ద్వేష్టా విద్యతే తస్య న చ స ద్వేష్టి కంచన	
స చ సర్వేషు భూతేషు పితామహ ఇవాపరః	7
అగ్నిష్టోమాదిభి ర్యజ్ఞై రిష్టవా నాప్త దక్షిణైః	
తస్యాఽయం పూర్వజః పుత్రో రామో నామ జనైః శృతః	8
శరణ్యః సర్వభూతానాం పితు ర్నిర్దేశ పారగః	
వీరో దశరథస్యాఽయం పుత్రాణాం గుణవత్తమః	9
రాజలక్షణ సంపన్నః సంయుక్తో రాజసంపదా	
రాజ్యాద్భ్రష్టో వనే వస్తుం మయా సార్థ మిహాగతః	10
భార్యయా చ మహాతేజాః సీతయానుగతో వశీ	
దినక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవ దివాకరః	11
అహమస్యావరో భ్రాతా గుణైర్దాస్య ముపాగతః	
కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః	12

సుఖార్హస్య మహార్హస్య సర్వభూత హితాత్మనః ఐశ్వర్యేణ హీనస్య వనవాసాశ్రితస్య చ	13
రక్షసాఽపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా త చ్చ న జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాఽస్య సా హృతా	14
దను ర్నామ దితేః పుత్రః శాపాద్రాక్షసతాం గతః ఆఖ్యాత స్తేన సుగ్రీవః సమర్థో వానరర్షభః	15
స జ్ఞాస్యతి మహావీర్య స్తవ భార్యాఽపహారిణమ్ ఏవముక్త్యా దనుః స్వర్గం బ్రాజమానో గతః సుఖమ్	16
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యాథా తథ్యేన పృచ్ఛతః అహం చైవ హి రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతౌ	17
ఏష దత్త్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చానుత్తమం యశః లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథ మిచ్ఛతి	18
పితా యస్య పురా హ్యసీ చ్చరణ్యో ధర్మవత్సలః తస్య పుత్రః శరణ్యశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతః	19
సర్వలోకస్య ధర్మాత్మా శరణ్యః శరణం పురా గురు ర్మే రాఘవ నోఽయం సుగ్రీవం శరణం గతః	20
యస్య ప్రసాదే సతతం ప్రసీదేయురిమాః ప్రజాః స రామో వానరేంద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే	21
యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః మానితాః సతతం రాజ్ఞా సదా దశరథేన వై	22
తస్యాఽయం పూర్వజః పుత్ర స్త్రిఘ్నలోకేషు విశృతః సుగ్రీవం వానరేంద్రం తు రామః శరణ మాగతః	23
శోకాభిభూతే రామే తు శోకార్తే శరణం గతే కర్తు మర్హతి సుగ్రీవః ప్రసాదం సహ యూథపః	24
ఏవం బృవాణం సౌమిత్రిం కరుణం సాఽశృలోచనమ్ హనూమాన్ ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్య విశారదః	25
ఉద్యశా బుద్ధి సంపన్నా జితక్రోధా జితేంద్రియాః	

ద్రష్టవ్యా వానరేస్తేణ దిష్ట్యా దర్శన మాగతాః	26
స హి రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః కృత వైరశ్చ వాలినా	
హృతదారో వనే త్యక్తో బ్రాత్రా వినికృతో భృశమ్	27
కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయో ర్భాస్కరాత్మజః	
సుగ్రీవః సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్గణే	28
ఇత్యేవముక్త్వా హనుమాన్ శ్లక్షం మధురయా గిరా	
బభాషే సాధు గచ్ఛేమ సుగ్రీవ మితి రాఘవమ్	29
ఏవం బృవాణం ధర్మాత్మా హనుమంతం స లక్ష్మణః	
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయ మిదం ప్రోవాచ రాఘవమ్	30
కపిః కథయతే హృష్టో యథాఽయం మారుతాత్మజః	
కృత్యవాన్ సోఽపి సంప్రాప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ	31
ప్రసన్న ముఖ వర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే	
నాన్యతం వక్ష్యతే ధీరో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	32
తతః స తు మహాప్రాఙ్ఘో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
జగామాదాయ తౌ వీరౌ హరిరాజాయ రాఘవౌ	33
భిక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూప మాస్థితః	
పృష్ట మారోప్య తౌ వీరౌ జగామ కపికుంజరః	34

స తు విపుల యశాః కపిప్రవీరః	
పవన సుతః కృతకృత్యవత్ ప్రహృష్టః	
గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః	
సుశుభమతిః సహ రామ లక్ష్మణాభ్యామ్	35
<u>పంచమ స్కంధః - సుగ్రీవ సఖ్యం</u>	
ఋశ్యమూకా త్తు హనుమాన్ గత్వా తం మలయం గిరిమ్	
ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ	1

అయం రామో మహాప్రాజ్ఞః సంప్రాప్తో దృఢ విక్రమః	
లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా రామోఽయం సత్యవిక్రమః	2
ఇక్ష్యాకూణాం కుల జాతో రామో దశరథాత్మజః	
ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితు ర్నిర్దేశ పాలకః	3
రాజసూయాశ్వమేదైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః	
దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టా గావః శత సహస్రశః	4
తపసా సత్యవాక్యేన వసుధా యేన పాలితా	
స్త్రీ హేతో స్తస్య పుత్రోఽయం రామోఽరణ్యం సమాగతః	5
తస్యాఽస్య వసతోరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః	
రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణ మాగతః	6
భవతా సఖ్య కామౌ తౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
ప్రతిగృహ్యోర్చయ స్వేతౌ పూజనీయతమా వుభౌ	7
శృత్వా హనుమతో వాక్యం సుగ్రీవో హృష్ట మానసః	
భయం స రాఘవాద్ధోరం ప్రజహౌ విగత జ్వరః	8
స కృత్వా మానుషం రూపం సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః	
దర్శనీయతమో భూత్వా ప్రీత్యా ప్రోవాచ రాఘవమ్	9
భవాన్ ధర్మ వినీతశ్చ విక్రాంతః సర్వవత్సలః	
ఆఖ్యాతా వాయు పుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః	10
తన్ మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః ప్రభో	
య త్వ మిచ్చసి సౌహార్దం వానరేణ మయా సహ	11
రోచతే యది వా సఖ్యం బాహురేష ప్రసారితః	
గృహ్యతాం పాణినా పాణిర్మర్యాదా బధ్యతాం ధృవా	12
ఏత త్తు వచనం శృత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితమ్	
స ప్రహృష్టమనా హస్తం పీడయామాస పాణినా	13

హృదయం సౌహృద మాలమ్బ్య పర్యష్వజత పీడితమ్
 తతో హనుమాన్ సంత్యజ్య భిక్షురూప మరిందమః 14
 కాష్ఠయోః స్విన రూపేణ జనయామాస పావకమ్
 దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతమ్ 15
 తయోర్మధ్యేఽథ సుప్రీతో నిదదే సుసమాహితః

తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణమ్ 16
 సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వ ముపాగతౌ
 తతః సుప్రీత మనసౌ తావుభౌ హరి రాఘవౌ 17
 అన్యోన్య మభివీక్షంతౌ న తృప్తి ముపజగ్ముతుః
 త్వం వయస్యోఽసి మే హృద్యో హ్యేకం దుఃఖం సుఖంచ నౌ 18
 సుగ్రీవో రాఘవో వాక్య మిత్యువాచ ప్రహృష్టవత్
 తతః స పర్ణ బహుళాం చిత్వా శాఖాం సుపుష్పితాం 19
 సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద స రాఘవః
 లక్ష్మణాయాఽథ సంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః 20
 శాఖాం చందన వృక్షస్య దదౌ పరమ పుష్పితాం
 తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్షణం మధురయా గిరా 21
 ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్ష వ్యాకుల లోచనః
 అహం వినికృతో రామ చరా మీహ భయార్దితః 22
 హృత భార్యో వనే త్రస్తో దుర్గ మేతదుపాశ్రితః
 సోఽహమ్ త్రస్తో వనే భీతో వసామ్యుద్భ్రాంత చేతనః 23
 వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృత వైరశ్చ రాఘవ
 వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాఽభయం కురు 24
 కర్తు మర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేద్యథా
 ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః 25
 ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ

ఉపకార ఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకపే	26
వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణం	
అమోఘాః సూర్య సంకాశా మమైతే నిశితాః శరాః	27
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః	
కంకపత్ర ప్రతిచ్ఛన్నా మహేంద్రాశని సన్నిభాః	28
తీక్ష్ణాగ్రా ఋజుపర్వాణః సరోషా భుజగా ఇవ	
తమఽద్య వాలినం పశ్య క్వరై రాశీవిషోపమైః	29
శరై ర్వినిహతం భూమౌ వికీర్ణమివ పర్వతం	
స తు తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం	30
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతః సుమహద్వాక్య మబ్రవీత్	
తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ	
ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్పుయామహం	
తథా కురు త్వం నరదేవ వైరిణం	
యథా న హింస్యాత్ స పున ర్మమౌగ్రజమ్	31
సీతా కపీంద్ర క్షణదాచరణాం	
రాజీవ హేమ జ్వలనోపమాని	
సుగ్రీవ రామ ప్రణయ ప్రసంగే	
వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురంతి	32
షష్ఠ స్కంధః - భూషణ ప్రత్యభిజ్ఞానం	
పునరేవాబ్రవీత్ ప్రీతః సుగ్రీవో రఘునందనం	
అయమాఖ్యాతి మే రామ సచివో మన్త్రి సత్తమః	1
హనుమాన్ యన్నిమిత్రం త్వం నిర్జనం వనమాగతః	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ	2
రక్షసాఽపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా	
త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా	3
అన్తర ప్రేప్సూనా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్	
భార్యా వియోగజం దుఃఖమఽచిరాత్ త్వం విమోక్ష్యసే	4

అహం తామాఽఽనయిష్యామి నష్టాం వేదశృతిం యథా రసాతలే వా వర్తన్తీం వర్తన్తీం వా నభఃస్థలే	5
అహమాఽఽనీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిందమ ఇదం తథ్యం మమ వచ స్త్వ మఽవేహి చ రాఘవ	6
న శక్యా సా జరయితు మపి సేంద్రైః సురాసురైః తవ భార్యా మహాబాహో భక్ష్యం విష కృతం యథా	7
త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాన్తామానయామి తే అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః	8
ప్రియమాణా మయా దృష్టా రక్షసా క్రూర కర్మణా క్రోశన్తీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరమ్	9
స్ఫురన్తీ రావణస్యాఽఽకే పన్నగేన్ద్ర వధూర్యథా ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్ట్వా శైల తట్ స్థితమ్	10
ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ తాన్యఽస్మాభి ర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ	11
ఆనయిష్యామ్యఽహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి తమఽబ్రవీత్ తతో రామః సుగ్రీవం ప్రియ వాదినమ్	12
ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలమ్బసే ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలస్య గహనాం గుహమ్	13
ప్రవివేశ తతః శీఘ్రం రాఘవ ప్రియ కామ్యయా ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు శుభాన్యాభరణాని చ	14
ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః తతో గృహీత్వా తద్వాసః శుభాన్యాభరణాని చ	15
అభవద్బాష్ప సంరుద్ధో నీహరేణేవ చన్ద్రమాః సీతా స్నేహ ప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః	16
హా ప్రియేతి రుదన్ దైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్ క్షితౌ హృది కృత్వా తు బహుశ స్తమలంకార ముత్తమమ్	17
నిశక్వాస భృశం సర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః	

అవిచ్చిన్నాఽశ్వవేగస్తు సౌమిత్రిం వీక్ష్య పార్శ్వతః	18
పరిదేవయితుం దీనం రామః సముపచక్రమే	
పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్య సంత్యక్తం హ్రీయమాణయా	19
ఉత్తరీయ మిదం భూమౌ శరీరాద్భూషణాని చ	
శాద్వలీన్యాం ధృవం భూమ్యాం సీతయా హ్రీయమాణయా	20
ఉత్సృష్టం భూషణ మిదం తథారూపం హి దృశ్యతే	
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్	21
నాఽహం జానామి కేయూరే నాఽహం జానామి కుండలే	
నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్	22
తతః స రాఘవో దీనః సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్	
బృహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రీయన్తీ లక్షితా త్వయా	23
రక్షసా రౌద్ర రూపేణ మమ ప్రాణైః ప్రియా ప్రియా	
క్వ వా వసతి తద్రక్షో మహద్వ్యసనదం మమ	24
యన్నిమిత్త మఽహం సర్వాన్నా శయిష్యామి రాక్షసాన్	
హరతా మైథిలీం యేన మాం చ రోషయతా భృశమ్	25
ఆత్మనో జీవితాన్తాయ మృత్యుద్వార మపావృతమ్	
మమ దయితతరా హృతా వనాన్తాత్	
రజని చరేణ విమధ్య యేన సా	
కథయ మమ రిపుం త్వమఽద్య వై	
ప్లవగపతే యమ సన్నిధిం నయామి	27
<u>సప్తమ స్కంధః - రామ సమాశ్వాసనం</u>	
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణార్జున వానరః	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్ప గర్గదః	1
న జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షసః	
సామర్థ్యం విక్రమం వాపి దౌఘ్కులేయస్య వా కులమ్	2
సత్యం తే ప్రతిజానామి త్యజ శోక మరిందమ	
కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్స్యసి మైథిలీమ్	3

రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్మ పౌరుషమ్ తథాస్మి కర్తా న చిరా ద్యథా ప్రీతో భవిష్యసి	4
అలం వైక్లబ్య మాలమ్బ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర త్వద్విధానామఽసద్యశ మీద్యశం బుద్ధి లాఘవమ్	5
మయాపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యా హరణజం మహాత్ న చాఽహమేవం శోచామి న చ ధైర్యం పరిత్యజే	6
నాఽహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో వానరోఽపి సన్ మహాత్మా చ వినీతశ్చ కిం పునర్దుతిమాన్ భవాన్	7
బాష్పమాపతితం ధైర్యాన్ నిగ్రహీతుం త్వమర్హసి మర్యాదాం సత్త్వ యుక్తానాం ధృతిం నోత్స్రష్టుమర్హసి	8
వ్యసనే వార్ధక్యచ్ఛ్రే వా భయే వా జీవితాంతకే విమృశన్ వై స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమా న్నావసీదతి	9
బాలిశస్తు నరో నిత్యం వైక్లబ్యం యోఽనువర్తతే స మజ్జత్యవశః శోకే భారాక్రాన్తేవ నౌ ర్జలే	10
ఏషోఽంజలి ర్మయా బద్ధః ప్రణయాత్ త్వాం ప్రసాదయే పౌరుషం శ్రయ శోకస్య నాన్తరం దాతు మర్హసి	11
యే శోకమనువర్తన్తే న తేషాం విద్యతే సుఖమ్ తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితు మర్హసి	12
శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితే చాపి సంశయః స శోకం త్యజ రాజేంద్ర ధైర్యమాశ్రయ కేవలం	13
హితం వయస్య భావేన బ్రామి నోపదిశామి తే వయస్యతాం పూజయన్ మే న త్వం శోచితు మర్హసి	14
మధురం సాన్విత స్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః ముఖమఽశ్చ పరిక్లిన్నం వస్త్రాన్తేన ప్రమార్జయత్	15
ప్రకృతిస్థస్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవ వచనాత్ ప్రభుః సంపరిష్వజ్య సుగ్రీవ మిదం వచన మబ్రవీత్	16
కర్తవ్యం యద్వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ	

అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్త్వయా	17
ఏష చ ప్రకృతిస్థోఽహమనునీత స్త్వయా సఖే	
దుర్లభో హీద్యశో బన్ధురస్మిన్ కాలే విశేషతః	18
కిం తు యత్న స్త్వయా కార్యో మైథిల్యాః పరిమార్గణే	
రాక్షసస్య చ రౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః	19
మయా చ యదఽనుష్ఠేయం విస్రభ్యేన తదుచ్యతామ్	
వర్ధాస్వివ చ సుక్షేత్రే సర్వం సంపద్యతే మయి	20
మయా చ యదిదం వాక్యమభిమానాత్ సమీరితమ్	
తత్త్వయా హరిశార్దూల తత్త్వమిత్సుపధార్యతామ్	21
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదా చన	
ఏత త్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవ శపామి తే	22
తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవో వానరైః సచివైః సహ	
రాఘవస్య వచః శృత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః	23
ఏవ మేకాంత సంప్యక్తో తత స్తౌ నర వానరౌ	
ఉభావన్యోన్య సదృశం సుఖం దుఃఖం ప్రభాషతాం	24
మహానుభావస్య వచో నిశమ్య	
హరిర్నరాణామ్ ఋషభస్య తస్య	
కృతం స మేనే హరివీర ముఖ్యః	
తదా స్వకార్యం హృదయేన విద్వాన్	25
అష్టమ స్కంధః - వాలీ వధప్రతిజ్ఞా	
పరితుష్టస్తు సుగ్రీవ స్తేన వాక్యేన వానరః	
లక్ష్మణ స్వాగ్రతో రామ మిదం వచన మబ్రవీత్	1
సర్వథాఽహ మఽనుగ్రాహ్యో దేవతానామఽసంశయః	
ఉపపన్న గుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్ మమ	2
శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయానఘ	
సురరాజ్యమపి ప్రాప్తం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో	3
సోఽహం సభాజ్యో బన్ధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ	

యస్యాఽగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవ వంశజమ్	4
అహమఽప్యనురూప స్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః	
న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయ మాత్మగతాన్ గుణాన్	5
మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనామ్	
నిశ్చలా భవతి ప్రీతి ర్దైర్య మాత్మవతా మివ	6
రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని చ	
అవిభక్తాని సాధూనా మవగచ్ఛన్తి సాధవః	7
ఆఙ్గో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖితః సుఖితోఽపి వా	
నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః	8
ధనత్యాగః సుఖత్యాగో దేహత్యాగోఽపి వా పునః	
వయస్యార్థే ప్రవర్తన్తే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధమ్	9
తత్ తథేత్యబ్రవీద్రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్	
లక్ష్మణస్యార్థో లక్ష్మ్యా వాసవస్యేవ ధీమతః	10
తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	
సుగ్రీవః సర్వత శ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్	11
స దదర్శ తతః సాల మవిదూరే హరీశ్వరః	
సుపుష్ప మీషత్పత్రాడ్యం భ్రమరై రుపశోభితమ్	12
తస్యైకాం పర్ణబహుళాం భజ్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్	
సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః	13
తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్ష్మణమ్	
సాల శాఖాం సముత్పాట్య వినీత ముపవేశయత్	14
సుఖోపవిష్ఠం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా	
ఫల పుష్ప సమాకీర్ణే తస్మిన్ గిరివరోత్తమే	15
తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లఙ్ఘం మధురయా గిరా	
ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్ష వ్యాకులితాక్షరమ్	16
అహం వినికృతో బ్రాత్రా చరా మ్యేష భయార్దితః	
ఋశ్యమూకం గిరివరం హృతభార్యః సుదుఃఖితః	17

సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వసామ్యుద్భ్రాంత చేతనః	
వాలినా నికృతో బ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ	18
వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాఽభయంకర	
మమాఽపి త్వమఽనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి	19
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః	
ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ	20
ఉపకారఫలం మిత్ర మఽపకారోఽరి లక్షణమ్	
అద్వైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాఽపహారిణమ్	21
ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణ స్తిగ్మ తేజసః	
కార్తికేయ వనోద్భూతాః శరా హేమ విభూషితాః	22
కంకపత్ర ప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రాఽశని సన్నిభాః	
సుపర్వాణః సుతేజ్ఞాగ్రా సరోషా ఇవ పన్నగాః	23
బ్రాత్య సంజ్ఞ మఽమిత్రం తే వాలినం కృత కిల్బిషమ్	
శరై ర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణ మివ పర్వతమ్	24
రాఘవస్య వచః శృత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః	
ప్రహర్ష మతులం లేభే సాధు సాధ్వీతి చాబ్రవీత్	25
రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్ గతిః	
వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే	26
త్వం హి పాణి ప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికం	
కృతః ప్రాణై ర్భహుమతః సత్యేనాపి శపామి తే	27
వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధం ప్రవదామ్యహమ్	
దుఃఖమన్తర్గతం యన్ మే మనో హరతి నిత్యశః	28
ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషిత లోచనః	
బాష్పోపహతయా వాచా నోచ్ఛైః శక్నోమి భాషితుమ్	29
బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగ మివాగతమ్	
ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామ సన్నిధౌ	30
స నిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే	

వినిశ్చస్య చ తేజస్వీ రాఘవం పునరబ్రవీత్	31
పురాఽహం వాలినా రామ రాజ్యాత్ స్వాదవరోపితః	
పరుషాణి చ సంశ్రావ్య నిర్ధూతోఽస్మి బలీయసా	32
హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ	
సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బన్ధనేషు తే	33
యత్నవాంశ్చ సుదుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ	
బహుశ స్తత్ ప్రయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా	34
శంకయా త్వేతయా చేహ దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ	
నోపసర్పామ్యఽహం భీతో భయే సర్వే హి బిభృతి	35
కేవలం హి సహాయా మే హనూమత్ ప్రముఖా స్త్విమే	
అతోఽహం ధారయామ్యఽద్య ప్రాణాన్ కృచ్ఛగతోఽపి సన్	36
ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధా మాం రక్షన్తి సమన్తతః	
సహ గచ్ఛన్తి గన్తవ్యే నిత్యం తిష్ఠన్తి చ స్థితే	37
సంక్షేపస్త్వేషు మే రామ కిముక్త్యా విస్తరం హి తే	
స మే జ్యేష్ఠో రిపు ర్భ్రాతా వాలీ విశ్వత పౌరుషః	38
త ద్విదానాశాద్ధి మే దుఃఖం ప్రనష్టం స్యాదనన్తరమ్	
సుఖం మే జీవితం చైవ తద్విదానాశ నిబన్ధనమ్	39
ఏషు మే రామ శోకాన్తః శోకార్తేన నివేదితః	
దుఃఖితః సుఖితో వాపి సఖ్యు ర్నిత్యం సఖా గతిః	40
శృత్యైద్వచనం రామః సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్	
కిం నిమిత్త మఽభూద్వైరం శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః	41
సుఖం హి కారణం శృత్వా వైరస్య తవ వానర	
ఆనన్తర్యం విధాస్యామి సంప్రధార్య బలాబలమ్	42
బలవాన్ హి మమామర్షః శృత్వా త్వా మవమానితమ్	
వర్ధతే హృదయో త్కమ్పీ ప్రావృడ్వేగ ఇవామ్భుసః	43
హృష్టః కథయ విస్రబ్ధో యావదారోఽప్యతే ధనుః	
సృష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపు స్తవ	44

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా ప్రహర్ష మతులం లేభే చతుర్భిః సహ వానరైః	45
తతః ప్రహృష్ట వదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే	46
<u>నవమ స్కంధః - వైర వృత్తాంతానుక్రమః</u>	
వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠః శత్రు నిషూదనః పితుర్బహుమతో నిత్యం మమాపి తథా పురా	1
పితర్యుపరతేఽస్మాకం జ్యేష్ఠోఽయ మితి మన్త్రిభిః కపీనా మీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమ సమ్మతః	2
రాజ్యం ప్రశాసత స్తస్య పితౄ పైతామహం మహాత్ అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్ స్థితః	3
మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దున్దుభేః సుతః తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీ కృతం విశృతం పురా	4
స తు సుప్త జనే రాత్రౌ కిష్కిన్ధా ద్వార మాగతః నర్దతి స్మ సుసంరభ్తో వాలినం చాహ్వాయద్రణే	5
ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దితం భైరవ స్వనమ్ శృత్వా న మమ్మషే వాలీ నిష్పాత జవాత్తదా	6
స తు వై నిస్సృతః క్రోధాత్ తం హన్తుమసురోత్తమమ్ వార్యమాణ స్తతః స్త్రీభి ర్మయా చ ప్రణతాత్మనా	7
స తు నిర్ధూయ సర్వాన్నో నిర్ణగామ మహాబలః తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిస్సృతో వాలినా సహ	8
స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితం అసురో జాత సంత్రాసః ప్రదుద్రావ తతో భృశం	9
తస్మిన్ ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యేవాం దృతతరం గతౌ ప్రకాశశ్చ కృతో మార్గ శ్చంద్రేణోద్ధచ్చతా తదా	10
స త్యుణై రావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహాత్ ప్రవివేశాఽసురో వేగాదాఽఽవామాసాద్య విష్టితౌ	11

తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్యా బిలం రోషవశం గతః	
మామువాచ తదా వాలీ వచనం క్షుభితేన్ద్రియః	12
ఇహ త్వం తిష్ఠ సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః	
యావదఽత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సహసా రిపుమ్	13
మయా త్వేతద్వచః శృత్వా యాచితః స పరంతపః	
శాపయిత్వా చ మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం మహాత్	14
తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రః సంవత్సరో గతః	
స్థితస్య చ మమ ద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత	15
అహం తు నష్టం తం జ్ఞాత్వా స్నేహాదాగత సంభ్రమః	
భ్రాతరం న చ పశ్యామి పాపాశంకి చ మే మనః	16
అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్ తస్మా ద్వినిస్సుతమ్	
సఫేనం రుధిరం రక్తమఽహం దృష్ట్యా సుదుఃఖితః	17
నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శోత్ర మాగతః	
నిరస్తస్య చ సంగ్రామే క్రోశతో నిస్స్వనో గురోః	18
అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నై సై ర్భ్రాతరం హతమ్	
పిథాయ చ బిల ద్వారం శిలయా గిరి మాత్రయా	19
శోకార్త శ్చోదకం కృత్వా కిష్కిన్దా మాగతః సఖే	
గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మన్త్రిభిః శృతమ్	20
తతోఽహం తైః సమాగమ్య సమేతై రభిషేచితః	
రాజ్యం ప్రశాసత స్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ	21
న ప్రావర్తత మే బుద్ధి ర్భ్రాతు గౌరవ యన్త్రితా	
హత్వా శత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా	22
మానయం స్తం మహాత్మానం యథావచ్ఛాభ్యవాదయమ్	
ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన సంతుష్టేనాన్తరాత్మనా	23
నత్వా పాదావఽహం తస్య మకుటేనాస్పృశం ప్రభో	
అపి వాలీ మమ క్రోధా న్న ప్రసాదం చకార సః	24

దశమ స్కంధః - రాజ్య నిర్వాస కథనం

తతః క్రోధ సమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతమ్	
అహం ప్రసాదయాం చక్రే బ్రాతరం ప్రియ కామ్యయా	1
దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో దిష్ట్యాపి నిహతో రిపుః	
అనాథస్య హి మే నాథ స్త్వ మేకోఽనాథనన్దనః	2
ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచన్ద్ర మివోదితమ్	
చత్రం సవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతమ్	3
ఆర్తశ్చాఽథ బిలద్వారి స్థితః సంవత్సరం నృప	
దృష్ట్వాఽహం శోణితం ద్వారి బిలాచ్ఛాపి సముత్థితం	4
శోక సంవిగ్న హృదయో భృశం వ్యాకులీతేంద్రియః	
అపిధాయ బిలద్వారం గిరి శృంగేణ తత్ తథా	5
తస్మాద్దేశా దపాక్రమ్య కిష్కిన్దాం ప్రావిశం పునః	
విషాదాత్త్విహ మాం దృష్ట్వా పౌరై ర్మంత్రిభి రేవ చ	6
అభిషిక్తో న కామేన త న్మే త్వం క్షంతు మర్హసి	
త్వమేవ రాజా మానార్హః సదా చాహం యథాపురమ్	7
రాజభావ నియోగోఽయం మయా త్వద్విరహాత్ కృతః	
సామాత్య పౌర నగరం స్థితం నిహత కంటకం	8
న్యాసభూత మిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహమ్	
మా చ రోషం కృథాః సౌమ్య మయి శత్య నిబర్హణ	9
యాచే త్వాం శిరసా రాజన్ మయా బద్ధోఽయమంజలిః	
బలాదఽస్మి సమాగమ్య మన్త్రిభిః పురవాసిభిః	10
రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశ జిగీషయా	
స్నిగ్ధ మేవం బృవాణం మాం స తు నిర్భర్త్య వానరః	11
ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ	
ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మన్త్రిణశ్చైవ సమ్మతాన్	12
మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమ గర్హితమ్	
విదితం వో యథా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః	13
మాం సమాహ్వాయత క్రూరో యుద్ధకాంక్షీ సుదుర్మతిః	

తస్య తద్గర్జితం శృత్వా నిస్సుతోహం నృపాలయాత్	14
అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణమఽయం బ్రాతా సుదారుణః	
స తు దృష్ట్యైవ మాం రాత్రౌ సద్వీతీయం మహాబలః	15
ప్రాద్రవ ద్భయ సంతస్తో వీక్ష్యావాం తమనుద్యతౌ	
అనుద్యతశ్చ వేగేన ప్రవివేశ మహాబిలమ్	16
తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్బిలమ్	
అయముక్తోఽథ మే బ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః	17
అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగన్తు మితః పురీమ్	
బిల ద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యావ దేనం నిహన్యహమ్	18
స్థితోఽయమితి మత్వా తు ప్రవిష్టోఽహం దురాసదమ్	
తం చ మే మార్గమాణస్య గతః సంవత్సర స్తదా	19
స తు దృష్టో మయా శతృరనిర్వేదా ద్భయావహః	
నిహతశ్చ మయా తత్ర సోఽసురో బన్ధుభిః సహ	20
తస్యాఽస్యా త్తు ప్రవృత్తేన రుధిరోఽఘేణ తద్బిలమ్	
పూర్ణమాసీ ధ్దురాక్రామం స్తనత స్తస్య భూతలే	21
సూదయిత్వా తు తం శత్రుం విక్రాంతం దున్దుభేః సుతమ్	
నిష్క్రామన్నైవ పశ్యామి బిలస్య పిహితం ముఖమ్	22
విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః	
యదా ప్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశ దుఃఖితః	23
పాద ప్రహారైస్తు మయా బహుభి స్త ద్విదారితమ్	
తతోఽహం తేన నిష్క్రమ్య పథా పుర ముపాగతః	24
అత్రాఽనేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం ప్రార్థయతాత్మనః	
సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృ సౌహృదమ్	25
ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్త్యేకైకేన వానరః	
తదా నిర్వాసయామాస వాలీ విగతసాధ్వసః	26
తేనాఽహమపవిద్ధశ్చ హృత దారశ్చ రాఘవ	
తద్భయాచ్చ మహీ కృత్వా క్రాన్తేయం సవనాఽర్ణవా	27

ఋశ్యమూకం గిరివరం భార్య హరణ దుఃఖితః	
ప్రవిష్టోఽస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాన్తరే	28
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనం మహాత్	
అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ	29
వాలినస్తు భయార్తస్య సర్వలోకాఽభయంకర	
కర్తమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్	30
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితమ్	
వచనం వక్తూమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ	31
అమోఘాః సూర్య సంకాశా మమైతే నిశితాః శరాః	
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యన్తి వేగితాః	32
యావ త్తం నాఽభిపశ్యామి తవ భార్యపహారిణమ్	
తావత్ స జీవేత్ పాపాత్మా వాలీ చారిత్ర దూషకః	33
ఆత్మానుమానాత్ పశ్యామి మగ్నం త్వాం శోకసాగరే	
త్వామహం తారయిష్యామి కామం ప్రాప్స్యసి పుష్కలమ్	34
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం	
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతః సుమహద్వాక్య మబ్రవీత్	35
<u>ఏకాదశ స్కంధః - వాలిబలావిష్కరణం</u>	
రామస్య వచనం శృత్వా హర్ష పౌరుష వర్ధనం	
సుగ్రీవః పూజయాం చక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ	1
అసంశయం ప్రజ్వలితై స్తీక్ణై ర్మర్మాతిగైః శరైః	
త్వం దహిః కుపితో లోకాన్ యుగాన్త ఇవ భాస్కరః	2
వాలినః పౌరుషం యత్త ద్యచ్ఛ వీర్యం ధృతిశ్చ యా	
తన్ మమైకమనాః శృత్వా విధత్స్వ యదనన్తరమ్	3
సముద్రాత్ పశ్చిమాత్ పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరమ్	
క్రామత్యఽనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగత క్షమః	4
అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాన్తపి	
ఊర్ధ్వముత్పాత్య తరసా ప్రతిగృహ్లాతి వీర్యవాన్	5

బహవః సారవస్తశ్చ వనేషు వివిధా దృమాః	
వాలినా తరసా భగ్నా బలం ప్రథయతాత్మనః	6
మహిషో దున్దుభి ర్నామ కైలాస శిఖర ప్రభః	
బలం నాగ సహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్	7
వీర్యోత్సేకేన దుష్టాత్మా వర దానాచ్ఛ మోహితః	
జగామ సుమహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిమ్	8
ఊర్మిమన్త మభిక్రమ్య సాగరం రత్న సంచయమ్	
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్ణవమ్	9
తతః సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః	
అబ్రవీ ద్వచనం రాజన్నఽసురం కాలచోదితమ్	10
సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధ విశారద	
శ్రూయతా మభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి	11
శైలరాజో మహారణ్యే తపస్వి శరణం పరమ్	
శంకర శ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశృతః	12
మహాప్రస్రవణోపేతో బహుకన్ధర నిర్దరః	
స సమర్థ స్తవ ప్రీతి మతులాం కర్తు మాహవే	13
తం భీత ఇతి విజ్ఞాయ సముద్ర మసురోత్తమః	
హిమవ ద్వన మాగచ్ఛ చ్చరశ్చాపాదివ చ్యుతః	14
తత స్తస్య గిరేః శ్వేతా గజేన్ద్ర విపులాః శిలాః	
చిక్షేప బహుధా భూమౌ దున్దుభి ర్విసనాద చ	15
తతః శ్వేతాఽమ్బుదాకారః సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః	
హిమవానబ్రవీ ద్వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః	16
క్షేప్తు మర్హసి మాం న త్వం దున్దుభే ధర్మవత్సల	
రణకర్మస్త్వఽకుశల స్తపస్వి శరణం హ్యహమ్	17
తస్య తద్వచనం శృత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః	
ఉవాచ దున్దుభిర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్త లోచనః	18
యది యుద్ధేఽసమర్థ స్త్వం మద్భయాద్వా నిరుద్యమః	

తమాచక్ష్య ప్రదద్యా న్మే యోఽద్య యుద్ధం యుయుత్సతః	19
హిమవా నబ్రవీద్వాక్యం శృత్వా వాక్య విశారదః	
అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్ తమఽసురోత్తమమ్	20
వాలీ నామ మహాప్రాజ్ఞః శక్ర తుల్య పరాక్రమః	
అధ్యాస్తే వానరః శ్రీమాన్ కిష్కిన్దామతుల ప్రభామ్	21
స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞ స్తవ యుద్ధ విశారదః	
ద్వన్ద్వయుద్ధం మహద్దాతుం నముచే రివ వాసవః	22
తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహిచ్ఛసి	
స హి దుర్ధర్షణో నిత్యం శూరః సమర కర్మణి	23
శృత్వా హిమవతో వాక్యం క్రోధావిష్టః స దున్దుభిః	
జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కిన్దాం వాలిన స్తదా	24
ధారయన్ మాహిషం రూపం తీక్ష్ణ శృంగో భయావహః	
ప్రావృషీవ మహామేఘ స్తోయపూర్ణో నభస్తలే	25
తత స్తద్వార మాగమ్య కిష్కిన్దాయా మహాబలః	
ననర్థ కమ్పయన్ భూమిం దున్దుభి ర్దున్దుభిర్యథా	26
సమీపస్థాన్ దృమాన్ భంజన్ వసుధాం దారయన్ ఖురైః	
విషాణేనోల్లిఖన్ దర్పాత్ తద్ద్వారం ద్విరదో యథా	27
అన్తఃపురగతో వాలీ శృత్వా శబ్దమమర్షణః	
నిష్పపాత సహస్రీభి స్తారాభిరివ చన్ద్రమాః	28
మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచ స దున్దుభిమ్	
హరీణా మీశ్వరో వాలీ సర్వేషాం వనచారిణామ్	29
కిమర్థం నగర ద్వార మిదం రుద్ధ్వా వినర్దసి	
దున్దుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్ మహాబల	30
తస్య తద్వచనం శృత్వా వానరేన్ద్రస్య ధీమతః	
ఉవాచ దున్దుభి ర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్త లోచనః	31
న త్వం స్త్రీ సన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి	
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యసి తే బలమ్	32

అథ వా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమామ్	
గృహ్యతా ముదయః స్వైరం కామ భోగేషు వానర	33
దీయతాం సంప్రదానం చ పరిష్వజ్య చ వానరాన్	
సర్వశాఖామృగేంద్ర స్వం సంసాదయ సుహృజ్ఞనాన్	34
సుదృష్టాం కురు కిష్కింధామ్ కురుష్వాత్మసమం పురే	
క్రీడయస్వ చ సహ స్త్రీభిరఽహం తే దర్శనాశనః	35
యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా సుప్తం వా రహితం భృశమ్	
హన్యాత్ స భ్రూణహ్ లోకే త్వద్విధం మద మోహితమ్	36
స ప్రహస్యాత్రివీ న్మన్దం క్రోధా త్తమసురోత్తమమ్	
విస్మజ్య తాః స్త్రియః సర్వా స్తారా ప్రభృతికా స్తదా	37
మత్తోఽయమితి మా మంస్థా యద్యభీతోఽసి సంయుగే	
మదోఽయం సంప్రహరేఽస్మిన్ వీరపాణం సమర్థతామ్	38
తమేవముక్త్యా సంకృద్ధో మాలా ముత్తిప్య కాంచనీమ్	
పిత్రా దత్తాం మహేస్తేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత	39
విషాణయో ర్గహీత్వా తం దున్దుభిం గిరి సన్నిభమ్	
అవిద్యత తదా వాలీ వినదన్ కపికుంజరః	40
వాలీ వ్యాపాతయాం చక్రే ననర్ద చ మహాస్వనమ్	
శ్రోత్రాభ్యామఽథ రక్షం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః	41
తయోస్తు క్రోధ సంరంభాత్ పరస్పర జయైషిణోః	
యుద్ధం సమభవ ధ్వోరం దుందుభే ర్వానరస్య చ	42
అయుద్యత తదా వాలీ శక్ర తుల్య పరాక్రమః	
ముష్టిభి ర్ఘానుభిః పద్భిః శిలాభిః పాదపై స్తదా	43
పరస్పరం ఘ్నతో స్తత్ర వానరాఽసురయో స్తదా	
ఆసీద్ధీనోఽసురో యుద్ధే శక్ర సూను ర్వ్యవర్ధత	44
తం తు దుందుభి ముద్యమ్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్	
యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్టో దున్దుభి స్తదా	45
పపాత చ మహాకాయః క్షితౌ పంచత్వ మాగతః	

తం తోలయిత్యా బాహుభ్యాం గత సత్త్వ మచేతనమ్	46
చిక్షేప బలవాన్ వాలీ వేగే నైకేన యోజనమ్	
తస్య వేగ ప్రవిధస్య వక్రాత్ క్షతజబిన్దవః	47
ప్రపీతు ర్మారుతోత్తిష్టా మతంగస్యాశ్రమం ప్రతి	
తాన్ దృష్ట్వా పతితాం స్తస్య మునిః శోణిత విప్పషః	48
కృద్ధ స్తస్య మహాభాగ శ్చింతయామాస కోన్వయం	
యేనాఽహం సహసా స్ఫుష్టః శోణితేన దురాత్మానా	49
కోఽయం దురాత్మా దుర్బుద్ధిరకృతాత్మా చ బాలిశః	
ఇత్యుక్త్వాఽథ వినిష్క్రమ్య దదర్శ మునిపుంగవః	50
మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి	
స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ కృతం హి తత్	51
ఉత్సర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వాలినం ప్రతి	
ఇహ తేనాఽప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్	52
వనం మత్సంశ్రయం యేన దూషితం రుధిర స్రవైః	
సంభగ్నాః పాదపా శ్చేమే క్షిపతేహాసురీమ్ తనుం	53
సమంతా ద్యోజనం పూర్ణమాశ్రమం మామకం యది	
ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధి ర్వ్యక్తం స న భవిష్యతి	54
యే చాపి సచివా స్తస్య సంశ్రితా మామకం వనం	
న చ తై రిహ వస్తవ్యం శృత్వా యాన్తు యథాసుఖం	55
యది తేఽపీహ తిష్ఠంతి శపిష్యే తానఽపి ధృవం	
వనేఽస్మిన్ మామకేఽత్యర్థం పుత్రవత్ పరిపాలితే	56
పత్రాఽంకుర వినాశాయ ఫలమూలాభవాయ చ	
దివసశ్చాఽస్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వోఽస్మి వానరం	57
బహువర్ష సహస్రాణి స వై శైలో భవిష్యతి	
తత స్తే వానారాః శృత్వా గిరం ముని సమీరితాం	58
నిశ్చక్రము ర్వనాత్ తస్మాన్ దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్	
కిం భవంతః సమస్తాశ్చ మతంగ వనవాసినః	59

మత్ సమీపమనుప్రాప్తా అపి స్వస్తి వనౌకసాం	
తత స్తే కారణం సర్వం తథా శాపం చ వాలినః	60
శశంసు ర్వానరాః సర్వే వాలినే హేమమాలినే	
ఏత చ్ఛ్వాత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితం	61
స మహర్షిం తమాసాద్య యాచతే స్మ కృతాంజలిః	
మహర్షి స్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం తదా	62
శాప ధారణ భీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః	
తతః శాప భయాద్భీతః ఋశ్యమూకం మహాగిరిమ్	63
ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిర్దష్టుం వాపి నరేశ్వర	
తస్యాఽప్రవేశం జ్ఞాత్వాఽహమిదం రామ మహావనమ్	64
విచరామి సహమాత్యో విషాదేన వివర్జితః	
ఏషోఽస్థినిచయ స్తస్య దున్దుభేః సంప్రకాశతే	65
వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటోపమో మహాన్	
ఇమే చ విపులాః సాలాః సప్త శాఖావలమ్బినః	66
యత్రైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితు మోజసా	
ఏతదస్యాఽసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకీర్తితమ్	67
కథం తం వాలినం హస్తుం సమరే శక్యసే నృప	
తథా బృవాణం సుగ్రీవం ప్రహసంల్లక్ష్మణోఽబ్రవీత్.	68
కస్మిన్ కర్మణి నిర్భుతే శ్రద్ధధ్యా వాలినో వధం	
తమువాచ సుగ్రీవః సప్త సాలానిమాన్ పురా	69
ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధాఽథ స చాసకృత్	
రామో విదారయేదేషాం బాణే నైకేన చేద్ధృమం	70
వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం	
హతస్య మహిషస్యాఽస్థి పాదేనైకేన లక్ష్మణ	71
ఉద్యమ్యాఽథ ప్రక్షిపే చేత్తరసా ద్వే ధనుశ్శతే	
ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవో రామం రక్తాంత లోచనం	72
ధ్యాత్వా ముహూర్తం కాకున్ధం పునరేవ వచోఽబ్రవీత్	

శూరశ్చ శూరఘాతీ చ ప్రఖ్యాత బలపౌరుషః	73
బలవాన్ వానరో వాలీ సంయుగే ష్యపరాజితః	
దృశ్యంతే చాస్య కర్మాణి దుష్కరాణి సురైరపి	74
యాని సంచింత్య భీతోఽహం ఋష్యమూకం సమాశ్రితః	
తమఽజయ్య మధ్యష్యం చ వానరేంద్ర మమర్షణం	75
విచింతయ న్న ముంచామి ఋష్యమూక మహం త్విమం	
ఉద్విగ్నః శంకితశ్చాపి విచరామి మహావనే	76
అనురక్తైః సహమాత్త్యై ర్షనుమత్ ప్రముఖైర్వరైః	
ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్నిత్రం మిత్రవత్సల	78
త్వామహం పురుషవ్యాఘ్రు హిమవంత మివాశ్రితః	
కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భ్రాతు ర్బలశాలినః	78
అప్రత్యక్షంతు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ	
న ఖల్వహం త్వాం తులయే నావమన్యే న భీషయే	79
కర్మభి స్తస్య భీమైస్తు కాతర్యం జనితం మమ	
కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం దైర్యమాకృతిః	80
సూచయంతి పరం తేజో భస్మచ్ఛన్నమివాఽనలం	
తస్య తద్వచనం శృత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	81
స్మితపూర్వమఽథో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రభుః	
యది న ప్రత్యయోఽస్మాసు విక్రమే తవ వానర	82
ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్య మహ ముత్పాదయామి తే	
ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సాన్త్వం లక్ష్మణ పూర్వజః	83
రాఘవో దున్దుభేః కాయం పాదాంగుష్ఠిన లీలయా	
తోలయిత్వా మహాబాహు శ్చిక్షేప దశయోజనమ్	84
అసురస్య తనుం శుష్కం పాదాంగుష్ఠిన వీర్యవాన్	
క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్	85
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం తపన్త మివ భాస్కరం	
హరీణామగ్రతో వీర మిదం వచన మబ్రవీత్	86

ఆర్థః సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే లఘుః సంప్రతి నిర్మాంస స్తుణభూతశ్చ రాఘవ	87
పరిశ్రాన్తేన మత్తేన బ్రాత్రా మే వాలినా తదా క్షిప్తమేవం ప్రహర్షేణ భవతా రఘునందన	88
నాఽత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాఽధికమ్ ఆర్థం శుష్కమితి హ్యేతత్ సుమహా ద్రాఘవాన్తరం	89
స ఏవ సంశయ స్తాత తవ తస్య చ యద్భలే సాలమేకం తు నిర్భిన్ద్యా భవే ద్వ్యక్తి ర్బలాబలే	90
కృత్యేదం కార్ముకం సజ్యం హస్తీహస్తమివాతతం ఆకర్ణపూర్ణ మాయమ్య విస్సుజస్వ మహాశరం	91
ఇమం హి సాలం ప్రహిత స్వయా శరో న సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి అలం విమర్శేన మమ ప్రియం ధృవం	
కురుష్య రాజాత్మజ శాపితో మయా యథా హి తేజఃసు వరః సదా రవిః	92
యథా హి శైలో హిమవాన్ మహాద్రిషు యథా చతుష్పాత్సు చ కేసరీ వరః తదా నరాణామఽసి విక్రమే వరః	93
<u>ద్వాదశ స్కంధః - సుగ్రీవ ప్రత్యయదానం</u>	
ఏతచ్ఛ వచనం శృత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితం ప్రత్యయార్థం మహాతేజా రామో జగ్రాహ కార్ముకమ్	1
స గృహీత్వా ధనుర్హోరం శరమేకం చ మానదః సాల ముద్దిశ్య చిక్షేప జ్యస్వనైః పూరయన్ దిశః	2
స విస్సుష్టో బలవతా బాణః స్వర్ణపరిష్కృతః భిత్త్వా సాలాన్ గిరిప్రస్థం సప్త భూమిం వివేశ హ	3
ప్రవిష్టశ్చ ముహూర్తేన ధరాం భిత్త్వా మహాజవః నిష్పృత్య చ పునస్తూర్ణం స్వతూణీం పునరావిశత్	4

తాన్ దృష్ట్యా సప్త నిర్భిన్నాన్ సాలాన్ వానరపుంగవః	
రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః	5
స మూర్ధ్నా న్యపతద్భూమౌ ప్రలమ్పిక్వత భూషణః	
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః	6
ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హర్షితః	
రామం సర్వాస్త్ర విదుషాం శ్రేష్ఠం శూరమవస్థితమ్	7
సేన్త్రానపి సురాన్ సర్వాం స్త్వం బాణైః పురుషర్షభ	
సమర్థః సమరే హన్తుం కిం పునర్వాళినం ప్రభో	8
యేన సప్త మహాసాలా గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః	
బాణేనైకేన కాకుత్స్థస్థాతా తే కో రణాగ్రతః	9
అద్య మే విగతః శోకః ప్రీతిర౭ద్య పరా మమ	
సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేన్ద్ర వరుణోపమమ్	10
త మ౭ద్యైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం బ్రాత్య రూపిణమ్	
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధో౭యమంజలిః	11
తతో రామః పరిష్పజ్య సుగ్రీవం ప్రీయ దర్శనమ్	
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుమతం వచః	12
అస్మా ధ్గచ్ఛేమ కిష్కిన్దాం క్షిప్రం గచ్ఛ త్వమ౭గ్రతః	
గత్వా చాహ్వాయ సుగ్రీవ వాలినం బ్రాత్య గన్ధినమ్	13
సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్దాం వాలినః పురీమ్	
వృక్షై రాత్మాన మావృత్య వ్యతిప్థన్ గహనే వనే	14
సుగ్రీవో వ్యనద ధ్వోరం వాలినోహ్వన కారణాత్	
గాఢం పరిహితో వేగా న్నాదై ర్భిన్న నివామ్బరమ్	15
తం శృత్వా నినదం బ్రాతుః కృద్ధో వాలీ మహాబలః	
నిష్పపాత సుసంరట్టో భాస్కరో౭స్త తటాదివ	16
తతః సుతుములం యుద్ధం వాలి సుగ్రీవయో రభూత్	
గగనే గ్రహయో ర్హ్వోరం బుధా౭౦గారకయో రివ	17
తలై ర౭శనికల్పైశ్చ వజ్రకల్పైశ్చ ముష్టిభిః	

జప్పుతు: సమరేఽన్యోన్యం బ్రాతరౌ క్రోధమూర్ఛితౌ	18
తతో రామో ధనుష్పాణి స్తావుభౌ సముదీక్ష్య తు	
అన్యోన్య సదృశౌ వీరా వుభౌ దేవావివాఽశ్వినౌ	19
యన్నాఽవగచ్ఛత్ సుగ్రీవం వాలినం వాపి రాఘవః	
తతో న కృతవాన్ బుద్ధిం మోక్షు మఽన్తకరం శరమ్	20
ఏతస్మిన్నన్తరే భగ్నుః సుగ్రీవ స్తేన వాలినా	
అపశ్యన్ రాఘవం నాథమ్ ఋశ్యమూకం ప్రదుద్భవే	21

క్లాన్తో రుధిర సిక్తాంగః ప్రహరై ర్జర్జరీ కృతః	
వాలినాఽభిదృతః క్రోధాత్ ప్రవివేశ మహావనమ్	22
తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాప భయార్దితః	
ముక్తోహ్యసి త్వమిత్సుక్త్వా సంనివృత్తో మహాద్యుతిః	23
రాఘవోఽపి సహబ్రాత్రా సహచైవ హనూమతా	
తదేవ వన మాగచ్ఛత్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః	24
తం సమీక్ష్యాగతం రామం సుగ్రీవః సహలక్ష్మణమ్	
స్త్రీమాన్ దీన మువాచేదం వసుధా మవలోకయన్	25
ఆహ్వాయస్వేతి మాముక్త్వా దర్శయిత్వా చ విక్రమమ్	
వైరిణా ఘాతయిత్వా చ కిమిదానీం త్వయా కృతమ్	26
తామేవ వేళాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః	
వాలినం న నిహన్మీతి తతో నాఽహమితో వ్రజే	27
తస్య చైవం బృవాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
కరుణం దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్	28
సుగ్రీవ శ్శాయతాం తాత క్రోధశ్చ వ్యపనీయతామ్	
కారణం యేన బాణోఽయం న మయా స విసర్జితః	29
అలంకారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ	

త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరమ్	30
స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర	
విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే	31
తతోఽహం రూపసాదృశ్యాన్ మోహితో వానరోత్తమ	
నేత్స్వజామి మహావేగం శరం శత్య నిబర్హణమ్	32
జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్ తు విశంకితః	
మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరపి కృతో మయా	33
త్వయి వీరే విపన్నే హి అజ్ఞానా ల్లాఘవాన్ మయా	
మౌఢ్యం చ మమ బాల్యం చ ఖ్యాపితం స్యా ద్ధరీశ్వర	34
దత్తాఽభయ వధోనామ పాతకం మహదుచ్యతే	
అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ వరవర్జినీ	35
త్వదదీనా వయం సర్వే వనేఽస్మిన్ శరణం భవాన్	
తస్మా ద్యుద్ధస్వ భూయ స్త్వం మా మాశంకీశ్చ వానర	36
అస్మిన్మూహూర్తే సుగ్రీవ పశ్య వాలిన మాహవే	
నిరస్త మిషుణైకేన వేష్టమానం మహీతలే	37
అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వమాత్మనో వానరేశ్వర	
యేన త్వామభిజానీయాం ద్వన్ద్వయుద్ధ ముపాగతమ్	38
గజపుష్పీమిమాం ఘుల్లా ముత్పాట్య శుభలక్షణామ్	
కురు లక్ష్మణ కణ్ఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	39
తతో గిరితటి జాతా ముత్పాట్య కుసుమాకులామ్	
లక్ష్మణో గజపుష్పీం తాం తస్య కణ్ఠే వ్యసర్జయత్	40
స తయా శుశుభే శ్రీమాం ల్లతయా కణ్ఠసక్తయా	
మాలయేవ బలాకానాం ససంధ్య ఇవ తోయదః	41
విబ్రాజమానో వపుషా రామవాక్య సమాహితః	
జగామ సహ రామేణ కిష్కిన్దాం వాలి పాలితామ్	42
త్రయోదశ స్కంధః - సప్తజనాశ్రమ ప్రణామః	
ఋశ్యమూకాత్ స ధర్మాత్మా కిష్కిన్దాం లక్ష్మణాగ్రజః	

జగామ సహసుగ్రీవో వాలివిక్రమ పాలితామ్	1
సముద్యమ్య మహద్దాపం రామః కాంచనభూషితమ్	
శరాంశ్చాదిత్య సంకాశాన్ గృహీత్వా రణ సాధకాన్	2
అగ్రతస్తు యయో తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః	
సుగ్రీవః సంహత గ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	3
పృష్ఠతో హనుమాన్ వీరో నలో నీలశ్చ వానరః	
తారశ్చైవ మహాతేజా హరియూధప యూధపః	4
తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలమ్బినః	
ప్రసన్నామ్బు వహశ్చైవ సరితః సాగరంగమాః	5
కన్ధరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్ధరాణి గుహా స్తథా	
శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియ దర్శనాః	6
వైడూర్య విమలై స్తోయైః పద్మైశ్చాకోశ కుట్మలైః	
శోభితాన్ సజలాన్ మార్గే తటాకాంశ్చ వ్యలోకయన్	7
కారణైః సారసై ర్థంసై ర్వస్తులై ర్జలకుక్కుటైః	
చక్రవాకై స్తథా చాన్యైః శకునైరుపనాదితాన్	8
మృదు శష్పాంకురాహారాన్ నిర్భయాన్ వనగోచరాన్	
చరతః సర్వతోఽపశ్యన్ స్థలీషు హరిణాన్ స్థితాన్	9
తటాక వైరిణశ్చాపి శుక్లదన్త విభూషితాన్	
ఘోరా నేక చరాన్ వన్యాన్ ద్విరదాన్ కూలఘాతినః	10
మత్తాన్ గిరితటోత్పృష్టాన్ జంగమా నివ పర్వతాన్	
వారణాన్ వారిదప్రఖ్యాన్ మహీ రేణు సముక్షితాన్	11
వనే వనచరాం శ్చాన్యాన్ ఖే చరాంశ్చ విహంగమాన్	
పశ్యన్త స్త్వరితా జగ్ముః సుగ్రీవ వశవర్తినః	12
తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునన్దనః	
దృమషణ్ణం వనం దృష్ట్వా రామః సుగ్రీవ మబ్రవీత్	13
ఏష మేషు ఇవాకాశే వృక్షషణ్ణః ప్రకాశతే	
మేషు సంఘాత విపులః పర్యన్త కదళీ వృతః	14

కిమేత జ్ఞాతుమిచ్చామి సఖే కౌతూహలం హి మే కౌతూహలాఽపనయనం కర్తు మిచ్చామ్యహం త్వయా	15
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవ స్తన్ మహాద్వనమ్	16
ఏత ద్రాఘవ విస్తీర్ణ మాశ్రమం శ్రమ నాశనమ్ ఉద్యానవన సంపన్నం స్వాదు మూల ఫలోదకమ్	17
అత్ర సప్తజనా నామ మునయః సంశిత వ్రతాః సప్తైవాఽఽసన్నధఃశీర్షా నియతం జల శాయినః	18
సప్త రాత్ర కృతాహారా వాయునా వన వాసినః దివం వర్షశతై ర్యాతాః సప్తభిః సకలే వరాః	19
తేషామేవం ప్రభావేన దృమ ప్రాకార సంవృతమ్ ఆశ్రమం సుదురాధర్ష మపి సేన్తైః సురాఽసురైః	20
పక్షిణో వర్జయన్త్యేతత్ తథాఽన్యే వనచారిణః విశన్తి మోహద్యోఽప్యత్ర నివర్తన్తే న తే పునః	21
విభూషణ రవాశ్చాఽత్ర శ్రూయన్తే సకలాక్షరాః తూర్యగీత స్వనా శ్చాత్ర గన్ధో దివ్యశ్చ రాఘవ	22
త్రేతాగ్నయోఽపి దీప్యన్తే ధూమో హ్యేష ప్రదృశ్యతే వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః	23
ఏతే వృక్షాః ప్రకాశన్తే ధూమ సంసక్త మస్తకాః మేఘజాల ప్రతిచ్ఛన్నా వైడూర్య గిరయో యథా	24
కురు ప్రణామం ధర్మాత్మం స్త్రాన్ సముద్దిశ్య రాఘవ లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా ప్రయతః సంయతాంజలిః	25
ప్రణమన్తి హి యే తేషామ్ మునీనాం భావితాత్మనామ్ న తేషామఽశుభం కించిచ్ఛరీరే రామ దృశ్యతే	26
తతో రామః సహబ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః సముద్దిశ్య మహాత్మాన స్త్రా నృషీనభ్యవాదయత్	27
అభివాద్య తు ధర్మాత్మా రామో బ్రాత్రా చ లక్ష్మణః	

సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ముః సంహృష్ట మానసాః	28
తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్ సప్తజనాశ్రమాత్	
దద్యశు స్తాం దురాధర్షాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్	29
తతస్సు రామానుజ రామ వానరాః	
ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యదితార్క తేజసా	
పురీం సురేశాత్మజ వీర్యపాలితాం	
వధాయ శత్రోః పునరాగతాః సహ	30
చతుర్దశ స్సర్గః - సుగ్రీవ గర్జనం	
సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్	
వృక్షై రాత్మాన మావృత్య వృతిష్ఠన్ గహనే వనే	1
విచార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కానన ప్రియః	
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధ మాహారయ ద్భృశమ్	2
తతః స నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వాయత్	
పరివారైః పరివృతో నాదై ర్భిన్న న్నివామ్బరమ్	3
గర్జన్నివ మహామేఘో వాయువేగ పురస్సరః	
అథ బాలాఽర్క సదృశో దృష్ట సింహగతి స్తదా	4
దృష్ట్వా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్	
హరి వాగురయా వ్యాప్తం తప్త కాంచన తోరణామ్	5
ప్రాప్తాః స్త ధ్వజ యన్తాఢ్యాం కిష్కిన్ధాం వాలినః పురీమ్	
ప్రతిజ్ఞా యా త్వయా వీర కృతా వాలివధే పురా	6
సఫలాం తాం కురు క్షిప్తం లతాం కాల ఇవాగతః	
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః	7
తమఽథోవాచ సుగ్రీవం వచనం శత్రు సూదనః	
కృతాభిజ్ఞాన చిహ్నా స్త్వమఽనయా గజసాహ్వయా	8
లక్ష్మణేన సముత్పాట్య యైషా కంఠే కృతా తవ	
శోభసే హ్యధికం వీర లతయా కంఠ సక్తయా	9
విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్ర మాలయా	

అద్య వాలీ సముత్తం తే భయం వైరం చ వానర	10
ఏకేనాఽహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే	
మమ దర్శయ సుగ్రీవ వైరిణం బ్రాత్య రూపిణమ్	11
అద్య వాలీ వినిహతో వన పాంసుషు వేష్టతే	
యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్ స వినివర్తతే	12
తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్ సద్యో గర్హేచ్ఛ మాం భవాన్	
ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః	13
తేనాఽవేహి బలేనాఽద్య వాలీనం నిహతం మయా	
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే వీర కృచ్ఛేఽపి తిష్ఠతా	14
ధర్మలోభ పరీతేన న చ వక్ష్యే కథంచన	
సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమమ్	15
ప్రసూతం కలమం క్షేత్రే వర్షేణేవ శతక్రతుః	
తదాహ్వాన నిమిత్తం త్వం వాలీనో హేమమాలినః	16
సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతే ద్యేన వానరః	
జితకాశీ బలశ్లాఘీ త్వయా చాధర్షితః పురా	18
నిష్పతిష్య త్యసంగేన వాలీ స ప్రియ సంయుగః	
రిపూణాం ధర్షణం శూరా మర్షయన్తి న సంయుగే	19
జానన్తస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీ సమక్షం విశేషతః	
స తు రామ వచః శృత్వా సుగ్రీవో హేమ పింగళః	20
ననర్థ క్రూరనాదేన వినిర్భిన్న నివామ్బరమ్	
తస్య శబ్దేన విత్రస్తా గావో యాన్తి హత ప్రభాః	21
రాజదోష పరామృష్టాః కులస్త్రీయ ఇవాకులాః	
ద్రవన్తి చ మృగాః శేష్రుం భగ్నా ఇవ రణే హయాః	22
పతన్తి చ ఖగా భూమౌ క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః	
తతః స జీమూతగణ ప్రణాదో	
నాదం హ్యముంచతీ త్వరయా ప్రతీతః	
సూర్యాత్మజః శౌర్య వివృద్ధ తేజాః	

సరిత్పతిర్వానిల చంచలోర్మి:	23
<u>పంచదశ స్వర్ణః - తారాహితోక్తిః</u>	
అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
శుశ్రావాన్తఃపురగతో వాలీ బ్రాతురమర్షణః	1
శృత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూత ప్రకమ్పనమ్	
మద శ్చైక పదే నష్టః క్రోధశ్చాపతితో మహాన్	2
స తు రోష పరీతాంగో వాలీ సంధ్యాతప ప్రభః	
ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్పృభతాం గతః	3
వాలీ దంష్ట్రా కరాళస్తు క్రోధా ద్ధీప్తాగ్నిలోచనః	
భా త్యుత్పతిత పద్మాభః సమ్యుణాళ ఇవ హ్రాదః	4
శబ్దం దుర్మర్షణం శృత్వా నిష్పృపాత తతో హరిః	
వేగేన చరణన్యాసై ర్దారయన్నివ మేదిసీమ్	5
తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహా ధర్మిత సౌహృదా	
త్రస్తా ప్రోవాచ సంబ్రాన్తా హితోదర్క మిదం వచః	6
సాధు క్రోధ మిమం వీర నదీవేగ మివాగతమ్	
శయనా దుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజమ్	7
కాల్య మేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి హరీశ్వర	
వీర తే శత్రుబాహుళ్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే	8
సహసా తవ నిష్క్రమో మమ తావ న్న రోచతే	
శ్రూయతాం చాభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యసే	9
పూర్వమాపతితః క్రోధాత్ స త్వా మాహ్వాయతే యుధి	
నిష్పృత్య చ నిరస్త స్తే హన్యమానో దిశో గతః	10
త్వయా తస్య నిరస్తస్య పీడితస్య విశేషతః	
ఇహైత్య పునరాహ్వానం శంకాం జనయతీవ మే	11
దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాద్యశ స్తస్య నర్దతః	
నినాదస్య చ సంరమ్భా నైత దల్పం హి కారణమ్	12
నాఽసహాయ మహం మన్యే సుగ్రీవం త మిహాగతమ్	

అవష్టబ్ధ సహాయ శ్చయమాశ్రిత్యైష గర్జతి	13
ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః	
అపరీక్షిత వీర్యేణ సుగ్రీవః సహ నైష్యతి	14
పూర్వ మేవ మయా వీర శ్చతం కథయతో వచః	
అంగదస్య కుమారస్య వక్ష్యామ్యుద్య హితం వచః	15
అంగదస్తు కుమారోఽయం వనాంత ముపనిర్గతః	
ప్రవృత్తి స్తేన కథితా చారైరాపై ర్నివేదితా	16
అయోధ్యాధిపతేః పుత్రౌ శూరౌ సమర దుర్జయౌ	
ఇక్ష్యాకూణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామ లక్ష్మణౌ	17
సుగ్రీవ ప్రియ కామార్థం ప్రాప్తౌ తత్ర దురాసదౌ	
తవ భ్రాతు ర్ధి విఖ్యాతః సహాయౌ రణకర్మశః	18
రామః పరబలామర్దీ యుగాంతాగ్ని రివోత్థితః	
నివాస వృక్షః సాధూనా మాపన్నానాం పరా గతిః	19
ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైక భాజనమ్	
జ్ఞానవిజ్ఞాన సంపన్నో నిదేశే నిరతః పితుః	20
ధాతునా మివ శైలేన్ద్రో గుణానా మాకరో మహాన్	
తత్ క్షమో న విరోధ స్తే సహ తేన మహాత్మనా	21
దుర్జయే నాప్రమేయేణ రామేణ రణకర్మసు	
శూర వక్ష్యామి తే కించి న్న చేచ్ఛామ్య భ్యసూయితుమ్	22
శ్రూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వక్ష్యామి యద్ధితమ్	
యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్వఽభిషేచయ	23
విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్ బలీయసా	
అహం హి తే క్షమం మన్యే తేన రామేణ సాహృదమ్	24
సుగ్రీవేణ చ సంప్రీతిం వైర ముత్స్రుజ్య దూరతః	
లాలనీయౌ హి తే భ్రాతా యవీయా నేష వానరః	25
తత్ర వా సన్నిహస్థో వా సర్వథా బన్ధురేవ తే	
న హి తేన సమం బంధుం భువి పశ్యామి కంచన	26

దాన మానాది సత్కారైః కురుష్య ప్రత్యనంతరం	
వైరమేతత్ సముత్సుజ్య తవ పార్శ్వే స తిష్ఠతు	27
సుగ్రీవో విపులగ్రీవ స్తవ బంధుః సదా మతః	
బ్రాతుః సౌహృద మాలంబ్య నాఽన్యగతి రిహాఽస్తి తే	28
యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితాం	
యాచ్యమానః ప్రయత్నేన సాధు వాక్యం కురుష్య మే	29
ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే	
న రోష మేవానువిధాతు మర్హసి	
క్షమో హి తే కోసల రాజసూనునా	
న విగ్రహః శక్త సమాన తేజసా	30
తదా హి తారా హిత మేవ వాక్యం	
తం వాలినం పథ్య మిదం బభాషే	
న రోచతే తద్వచనం హి తస్య	
కాలాభిపన్నస్య వినాశకాలే	31
<u>షోడశ స్కంధః - వాలి సహారః</u>	
తా మేవం బృవతీం తారాం తారాధిప నిభాననామ్	
వాలీ నిర్భర్త్యయామాస వచనం చేద మబ్రవీత్	1
గర్జతోఽస్య చ సంరమ్భం బ్రాతుః శత్రో ర్విశేషతః	
మర్షయిష్యా మ్యహం కేన కారణేన వరాననే	2
అధర్షితానాం శూరాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్	
ధర్షణామర్షణం భీరు మరణా దతిరిచ్యతే	3
సోఽఘం న చ సమర్థోఽహం యుద్ధ కామస్య సంయుగే	
సుగ్రీవస్య చ సంరమ్భం హీనగ్రీవస్య గర్జతః	4
న చ కార్యో విషాద స్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే	
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి	5
నివర్తస్వ సహస్త్రిభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి	
సౌహృదం దర్శితం తారే మయి భక్తిః కృతా త్వయా	6

ప్రతియోత్సాహం గత్వా సుగ్రీవం జహి సంభ్రమమ్ దర్పమఽస్య వినేష్యామి న చ ప్రాణై ర్విమోక్ష్యతే	7
అహం హ్యజి స్థితస్యాఽస్య కరిష్యామి యథేప్పితం వృక్షై ర్ముష్టి ప్రహరైశ్చ పీడితః ప్రతియాస్యతి	8
న మే గర్విత మాయస్తం సహిష్యతి దురాత్మవాన్ కృతం తారే సహాయ త్వం సౌహృదం దర్శితం మయి	9
శాపితాసి మమ ప్రాణై ర్నివర్తస్య జనేన చ అహం జిత్యా నివర్తిష్యే తమఽహం బ్రాతరం రణే	10
తం తు తారా పరిష్కజ్య వాలినం ప్రియ వాదినీ చకార రుదతీ మన్దం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణమ్	11
తతః స్వస్త్వయనం కృత్వా మన్త్రవ ద్విజయైషిణీ అన్తఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోక మోహితా	12
ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభిః స్వమాలయమ్ నగరాన్నిర్యయౌ కృద్ధో మహాసర్ప ఇవ శ్వసన్	13
స నిష్పత్య మహాతేజా వాలీ పరమ రోషణః సర్వత శ్చార్చయన్ దృష్టిం శత్రు దర్శన కాంక్షయా	14
స దదర్శ తతః శ్రీమాన్ సుగ్రీవం హేమ పింగళమ్ సుసంవీత మవప్లబ్ధం దీప్యమాన మివానలమ్	15
స తం దృష్ట్వా మహావీర్యం సుగ్రీవం పర్యవస్థితమ్ గాఢం పరిదధే వానో వాలీ పరమ రోషణః	16

స వాలీ గాఢ సంవీతో ముష్టి ముద్యమ్య వీర్యవాన్ సుగ్రీవ మేవాఽభిముఖో యయౌ యోద్ధుం కృతక్షణః	17
---	----

శ్లోష్ట ముష్టిం సముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః	
సుగ్రీవోఽపి తముద్దిశ్య వాలినం హేమ మాలినమ్	18
తం వాలీ క్రోధ తామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణ పణ్ణితమ్	
ఆపతన్తం మహావేగ మిదం వచన మబ్రవీత్	19
ఏష ముష్టి ర్మయా బద్ధో గాఢః సన్నిహితాంగుళిః	
మయా వేగ విముక్త స్తే ప్రాణా నాదాయ యాస్యతి	20
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కృద్ధో వాలిన మబ్రవీత్	
తవై చైవ హరన్ ప్రాణాన్ ముష్టిః పతతు మూర్ధని	21
తాడిత స్తేన సంకృద్ధ స్త మఽభిక్రమ్య వేగితః	
అభవ చ్ఛోణితోద్ధారీ సోత్పీడ ఇవ పర్వతః	22
సుగ్రీవేణ తు నిశ్శంకం సాల ముత్పాట్య తేజసా	
గాత్రే ష్యభిహతో వాలీ వజ్రేణేవ మహాగిరిః	23
స తు వాలీ ప్రచలితః సాల తాడన విహ్వలః	
గురుభార సమాక్రాంతా నౌః ససార్ధేవ సాగరే	24
తౌ భీమబల విక్రాంతౌ సుపర్ణ సమ వేగినౌ	
ప్రవృద్ధౌ ఘోర వపుషౌ చన్ద్ర సూర్యావివామ్బురే	25
పరస్పర మఽమితఘ్నౌ చిద్రాన్వేషణ తత్పరో	
తతోఽవర్ధత వాలీ తు బలవీర్య సమన్వితః	26
సూర్య పుత్రో మహావీర్యః సుగ్రీవః పరిహీయతే	
వాలినా భగ్న దర్పస్తు సుగ్రీవో మన్ద విక్రమః	27
వాలినం ప్రతి సామర్థ్యో దర్శయామాస రాఘవమ్	
వృక్షైః సశాఖైః సశిఖరై ర్వజ్రకోటి నిభైర్నఖైః	28
ముష్టిభి ర్దానుభిః పద్భి ర్బాహుభిశ్చ పునః పునః	
తయోర్యుద్ధ మభూద్ధోరం వృత్ర వాసవాయో రివ	29
తౌ శోణితాక్తౌ యుద్ధ్యేతాం వానరౌ వనచారిణౌ	
మేఘావివ మహాశబ్దై స్తర్జయానౌ పరస్పరం	30
హీయమాన మఽథాపశ్యత్ సుగ్రీవం వానరేశ్వరం	

వీక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవం చ ముహుర్ముహుః	31
తతో రామో మహాతేజా ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరం	
శరం చ వీక్షతే వీరో వాలినో వధ కారణాత్	32
తతో ధనుషి సంధాయ శరమాశీవిషోపమమ్	
పూరయామాస తచ్ఛాపం కాలచక్ర మివాన్తకః	33
తస్య జ్యోతల ఘోషేణ త్రస్తాః పత్రరథేశ్వరాః	
ప్రదుద్యవు ర్మృగాశ్చైవ యుగాంత ఇవ మోహితాః	34
ముక్తస్తు వజ్రనిర్ఘోషః ప్రదీప్తాఽశని సన్నిభః	
రాఘవేణ మహాబాణో వాలీ వక్షసి పాతితః	35
తత స్తేన మహాతేజా వీర్యోత్సక్తః కపీశ్వరః	
వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే	36
ఇంద్రధ్వజ ఇవోద్ధూతః పార్థమాస్యాం మహీతలే	
ఆశ్వయు కృమయే మాసి గతశ్రీకో విచేతనః	37
నరోత్తమః కాలయుగాన్తకోపమం	
శరోత్తమం కాంచన రూప్య భూషితం	
ససర్జ దీప్తం తమఽమిత్ర మర్దనం	
సధూమమగ్నిం ముఖతో యథా హరః	38
అథోక్షితః శోణిత తోయ విస్రవైః	
సుపుష్పితాశోక ఇవానిలోద్ధతః	
విచేతనో వాసవ సూను రాహవే	
విభ్రంశితేన్ద్రధ్వజవత్ కీతిం గతః	39
సప్తదశ స్కంధః - రామాఽధిక్షేపః	
తతః శరేణాభిహతో రామేణ రణకర్కశః	
పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదపః	1
స భూమౌ న్యస్త సర్వాంగ స్తప్తకాంచన భూషణః	
అపత ధ్వేవరాజస్య ముక్తరశ్మి రివధ్వజః	2
తస్మిన్నిపతితే భూమౌ వానరాణాం గణేశ్వరే	

నష్ట చన్ద్రమివ వ్యోమ న వ్యరాజత మేదినీ	3
భూమౌ నిపతితస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః	
న శ్రీర్జహాతి న ప్రాణా న తేజో న పరాక్రమః	4
శక్ర దత్తా వరా మాలా కాంచనీ వజ్ర భూషితా	
దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాం స్తేజః శ్రియం చ సా	5
స తయా మాలయా వీరో హైమయా హరియూథపః	
సంధ్యానుగత పర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్	6
తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మఘాతీ చ యః శరః	
త్రిదేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే	7
తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్గ మార్గ ప్రభావనమ్	
రామ బాణాసనోక్షిప్త మావహాత్ పరమాం గతిమ్	8
తం తథా పతితం సంఖ్యే గతార్చిష మివానలమ్	
బహుమాన్య చ తం వీరం వీక్షమాణం శనైరివ	9
యయాతి మివ పుణ్యాన్తే దేవలోకాత్ పరిచ్యుతమ్	
ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాన్తే భువి పాతితమ్	10
మహేన్ద్రమివ దుర్ధర్షం మహేన్ద్రమివ దుస్సహమ్	
మహేన్ద్ర పుత్రం పతితం వాలినం హేమమాలినమ్	11
వ్యూఢోరస్కం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనమ్	
లక్ష్మణానుగతో రామో దదర్శోపససర్ప చ	12
తం దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం పరుషం ధర్మసంహితమ్	13

త్వం నరాధిపతేః పుత్ర ప్రథితః ప్రియ దర్శనః	
కులీనః సత్త్వ సంపన్న స్తేజస్వీ చరితవ్రతః	14

పరాజ్ఞుఖ వధం కృత్వా కో ను ప్రాప్త స్వయా గుణః యదహం యుద్ధ సంరద్ధః శరేణోరసి తాడితః	15
రామః కరుణ వేదీ చ ప్రజానాం చ హితే రతః సానుక్రోశో మహోత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢ వ్రతః	16
ఇతి తే సర్వభూతాని కథయన్తి యశో భువి దమః శమః క్షమా ధర్మో ధృతిః సత్యం పరాక్రమః	17
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాఽప్యపరాధిషు తాన్ గుణాన్ సంప్రధార్యాహమర్త్యం చాభిజనం తవ	18
తారయా ప్రతిపిద్ధోఽపి సుగ్రీవేణ సమాగతః న మామఽన్యేన సంరద్ధం ప్రమత్తం యోద్ధు మర్హతి	19
ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాఽదర్శనే తవ న త్వాం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజ మధార్మికమ్	20
జానే పాపసమాచారం తృణైః కూప మివావృతమ్ సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పావకమ్	21
నాహం త్వామభిజానామి ధర్మ చ్ఛద్మాభి సంవృతమ్ విషయే వా పురే వా తే యదా నాపకరోమ్యహమ్	22
న చ త్వా మవజానేహం కస్మాన్ మాం హంస్యఽకిల్బిషమ్ ఫల మూలాశనం నిత్యం వానరం వనగోచరమ్	23
మామిహా ప్రతియుధ్యంత మఽన్యేన చ సమాగతమ్ త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతీతః ప్రియ దర్శనః	24
లింగమఽప్యస్తి తే రాజన్ దృశ్యతే ధర్మసంహితమ్ కః క్షత్రియకులే జాతః శృతవాన్ నష్టసంశయః	25
ధర్మ లింగ ప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్మ సమాచరేత్ రామ రాజ కులే జాతో ధర్మవా నితి విశృతః	26
అభవ్యో భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధావసి సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతి పరాక్రమౌ	27
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దణ్డశ్చాఽప్యపరాధిషు	

వయం వనచరా రామ మృగా మూల ఫలాశనాః	28
ఏషా ప్రకృతిరఽస్మాకం పురుష స్త్వం నరేశ్వరః	
భూమి ర్విరణ్యం రూప్యం చ నిగ్రహే కారణాని చ	29
అత్ర కస్తే వనే లోభో మదీయేషు ఫలేషు వా	
నయశ్చ వినయశ్చోభౌ నిగ్రహోఽనుగ్రహోఽపి	30
రాజవృత్తి రఽసంకీర్ణా న నృపాః కామ వృత్తయః	
త్వం తు కామ ప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః	31
రాజవృత్తై రఽసంకీర్ణః శరాసన పరాయణః	
న తేఽస్త్వపచితి ర్ధర్మే నార్థే బుద్ధిరఽవస్థితా	32
ఇన్ద్రియైః కామవృత్తః సన్ కృష్యసే మనుజేశ్వర	
హత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మా మిహోఽనపరాధినమ్	33
కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కృత్వా కర్మ జుగుప్సితమ్	
రాజహ్ బ్రహ్మహ్ గోఘ్ను శ్శ్రేరః ప్రాణివధే రతః	34
నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయ గామినః	
సూచకశ్చ కదర్యశ్చ మిత్రఘ్నో గురుతల్పగః	35
లోకం పాపాత్మనా మేతే గచ్ఛన్త్యఽత్ర న సంశయః	
అధార్యం చర్మ మే సద్భీ రోమాణ్యఽస్థి చ వర్జితమ్	36
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని త్వద్విదై ర్ధర్మచారిభిః	
పంచ పంచనఖా భక్ష్యా బ్రహ్మ క్షత్రేణ రాఘవ	37
శల్యకః శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః	
చర్మ చాఽస్థి చ మే రాజన్ న స్పృశన్తి మనీషిణః	38
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని సోఽహం పంచనఖో హతః	
తారయా వాక్యముక్తోఽహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితం	39
తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య వశమాగతః	
త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసుంధరా	40
ప్రమదా శీలసంపన్నా ధూర్జేన పతినా యథా	
శరో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యా ప్రశ్రేత మానసః	41

కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా	
చిన్న చారిత్ర్య కక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా	42
త్యక్త ధర్మాంకుశేనాఽహం నిహతో రామహస్తినా	
అశుభం చాప్యయుక్తం చ సతాం చైవ విగర్హితం	43
వక్ష్యసే చేద్యశం కృత్వా సద్భిః సహ సమాగతః	
ఉదాసీనేషు యోఽస్మాసు విక్రమ స్తే ప్రకాశితః	44
అపకారిషు తం రాజ న్న హి పశ్యామి విక్రమం	
దృశ్యమానస్తు యుద్ధేఢా మయా యుధి నృపాత్మజ	45
అద్య వైవస్వతం దేవం పశ్యే స్త్వం నిహతో మయా	
త్వయాఽదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురాసదః	46
ప్రసుప్తః పన్నగే నేవ నరః పానవశం గతః	
మామేవ యది పూర్వం త్వ మేతదర్థ మచోదయః	47
మైథిలీమహ మేకాహ్నా తవ చానీతవాన్ భవేః	
సుగ్రీవ ప్రియ కామేన యత్కృతేఽస్మి హత స్త్వయా	48
కణ్ఠే బద్ధ్వా ప్రదద్యాం తేఽనిహతం రావణం రణే	
న్యస్తాం సాగర తోయే వా పాతాళే వాపి మైథిలీమ్	49
ఆనయేయం తవాదేశా చ్ఛ్వేతామశ్వతరీ మివ	
యుక్తం యత్ ప్రాప్పుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవః స్వర్గతే మయి	50
అయుక్తం యదఽధర్మేణ త్వయాఽహం నిహతో రణే	
కామ మేవం విధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే	51
క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్త ముత్తరం సాధు చిన్త్యామ్	
ఇత్యేవముక్త్వా పరిశుష్క వక్తః	
శరాభిఘాతాద్వ్యధితో మహాత్మా	
సమీక్ష్య రామం రవి సన్నికాశం	
తూష్ణిం బభూవాఽమరరాజ సూనుః	52
<u>అష్టాదశ స్కంధః - వాలి వధ సమర్థనం</u>	
ఇత్యుక్తః ప్రశైతం వాక్యం ధర్మార్థ సహితం హితమ్	

పరుషం వాలినా రామో నిహతేన విచేతసా	1
తం నిష్పృభ మివాదిత్యం ముక్త తోయ మివామ్బుదమ్	
ఉక్త వాక్యం హరిశ్రేష్ఠ ముపశాన్త మివాఽనలమ్	2
ధర్మార్థ గుణ సంపన్నం హరీశ్వర మనుత్తమమ్	
అదిక్షిస్త స్తదా రామః పశ్చాద్వాళిన మబ్రవీత్	3
ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లౌకికమ్	
అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యా న్మామిహాద్య విగర్హసే	4
అపృష్ట్యా బుద్ధి సంపన్నాన్ వృద్ధానాచార్య సమ్మతాన్	
సౌమ్య వానర చాపల్యాత్ త్వం మాం వక్తు మిహేచ్ఛసి	5
ఇక్ష్యాకూణా మియం భూమిః సశైల వన కాననా	
మృగ పక్షి మనుష్యాణాం నిగ్రహఽనుగ్రహావపి	6
తాం పాలయతి ధర్మాత్మా భరతః సత్యవాన్సజుః	
ధర్మ కామార్థ తత్త్వజ్ఞో నిగ్రహఽనుగ్రహ రతః	7
నయశ్చ వినయ శ్చోభౌ యస్మిన్ సత్యం చ సుస్థితమ్	
విక్రమశ్చ యథా దృష్టః స రాజా దేశ కాలవితే	8
తస్య ధర్మకృతాదేశా వయమఽన్యే చ పార్థివాః	
చరామో వసుధాం కృత్వాం ధర్మసంతాన మిచ్ఛవః	9
తస్మిన్ నృపతి శార్దూలే భరతే ధర్మవత్సలే	
పాలయత్యఖిలాం భూమిం కశ్చరే ధర్మ నిగ్రహమ్	10
తే వయం ధర్మవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః	
భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణామో యథావిధి	11
త్వం తు సంక్షిప్త ధర్మా చ కర్మణా చ విగర్హితః	
కామ తన్త ప్రధానశ్చ న స్థితో రాజ వర్మని	12
జ్యేష్ఠో బ్రాతా పితా చైవ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి	
త్రయ స్తే పితరో జ్ఞేయా ధర్మే వర్మని వర్తినః	13
యవీయా నాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణోదితః	
పుత్రవత్ తే త్రయ శ్చిన్త్యా ధర్మశ్చేదఽత్ర కారణమ్	14

సూక్ష్మః పరమ దుర్ఘేయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ	
హృదిస్థః సర్వభూతానా మాత్మా వేద శుభాఽశుభే	15
చపల శ్చపలైః సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః	
జాత్యన్ధ ఇవ జాత్యన్దై ర్మన్త్రయన్ ద్రక్ష్యసే ను కిమ్	16
అహం తు వ్యక్తతా మఽస్య వచనస్య బ్రవీమి తే	
న హి మాం కేవలం రోషాత్ త్వం విగర్హితు మర్హసి	17
తదేతత్ కారణం పశ్య యదర్థం త్వం మయా హతః	
బ్రాతు ర్వర్హసి భార్యాయాం త్యక్త్వా ధర్మం సనాతనమ్	18
అస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
రుమాయాం వర్హసే కామాత్ స్సుషాయాం పాపకర్మకృత్	19
తద్వ్యతీతస్య తే ధర్మాత్ కామ వృత్తస్య వానర	
బ్రాతృ భార్యవమర్హేఽస్మిన్ దణ్డోఽయం ప్రతిపాదితః	20
న హి ధర్మవిరుద్ధస్య లోక వృత్తా దపేయుషః	
దణ్డాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియూథప	21
న హి తే మర్షయే పాపం క్షత్రియోఽహం కులోద్భవః	
భైరసీం భగినీం వాపి భార్యాం వాఽప్యనుజస్య యః	22
ప్రచరేత నరః కామాత్ తస్య దణ్డో వధః స్మృతః	
భరతస్తు మహీపాలో వయం చాదేశవర్తినః	23
త్వం తు ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్య ముపేక్షితుమ్	
గురు ధర్మ వ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్	24
భరతః కామ వృత్తానాం నిగ్రహే పర్యవస్థితః	
వయం తు భరతాదేశ విధిం కృత్వా హరీశ్వర	25
త్వద్విధాన్ భిన్నమర్యాదాన్ నియంతుం పర్యవస్థితాః	
సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా	26
దార రాజ్య నిమిత్తం చ నిశ్చేయసి రతః స మే	
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా వానర సన్నిధౌ	27
ప్రతిజ్ఞాయ కథం శక్యం మద్విధేనాఽనవేక్షితుమ్	

తదేభిః కారణైః సర్వైః మహద్భిః ధర్మ సంహితైః	28
శాసనం తవ యద్యుక్తం త ద్భవాననుమన్యతామ్	
సర్వథా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్య స్తవ నిగ్రహః	29
వయస్యస్యోపకర్తవ్యం ధర్మ మేవానుపశ్యతః	
శక్యం త్వయాపి తత్ కార్యం ధర్మ మేవానువర్తతా	30
శ్రూయతే మనునా గీతౌ శ్లోకౌ చారిత్ర వత్సలా	
గృహీతౌ ధర్మకుశలై స్త త్తథా చరితం మయా	31
రాజభి ర్ఘత దణ్డాస్తు కృత్వా పాపాని మానవాః	
నిర్మలాః స్వర్గ మాయాన్తి సంతః సుకృతినో యథా	32
శాసనాద్వా విమోక్షాద్వా స్తేనః స్తేయా ద్విముచ్యతే	
రాజా త్వఽశాసన్ పాపస్య తదవాప్నోతి కిల్బిషం	33
ఆర్యేణ మమ మాన్దాత్రా వ్యసనం ఘోర మీప్సితమ్	
శ్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం కృతం త్వయా	34
అన్వైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తై ర్వసుధాధిపైః	
ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వన్తి తేన త చ్చామ్యతే రజః	35
తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః	
వధో వానరశార్దూల న వయం స్వవశే స్థితాః	36
శృణు చాప్యపరం భూయః కారణం హరిపుంగవ	
యచ్ఛ్చత్వా హేతుమద్వీర న మన్యుం కర్తుమర్హసి	37
న మే తత్ర మనస్తాపో న మన్యు ర్ఘరియూధప	
వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధై ర్నరాః	38
ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్లాన్తి సుబహూన్ మృగాన్	
ప్రథావితాన్ వా విత్రస్తాన్ విస్రబ్ధాంశ్చాపి నిష్ఠితాన్	39
ప్రమత్తానప్రమత్తాన్ వా నరా మాంసార్థినో భృశమ్	
విద్యన్తి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషోఽత్ర విద్యతే	40
యాన్తి రాజర్షయశ్చాఽత్ర మృగయాం ధర్మ కోవిదాః	
తస్మాత్ త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర	41

అయుధ్యన్ ప్రతియుధ్యన్ వా యస్మా చ్చాఖిమ్యుగో హ్యసి దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ	42
రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః తా న్న హింస్యా న్న చాక్రోశే న్నాక్షిపే న్నాప్రియం వదేత్	43
దేవా మనుష్య రూపేణ చరన్త్యేతే మహీతలే త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః	44
ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహీ స్థితమ్ ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవృథితో భృశమ్	45
న దోషం రాఘవే దధ్యౌ ధర్మే ౭ధిగత నిశ్చయః ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాంజలి ర్వానరేశ్వరః	46
యత్ త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తదేవం నాత్ర సంశయః ప్రతివక్తం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయామ్	47
యదుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదా దుక్త మప్రియమ్ తత్రాపి ఖలు మే దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ	48
త్వం హి దృష్టార్థ తత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః కార్య కారణ సిద్ధౌ తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా	49
మామ౭ప్యగత ధర్మాణం వ్యతిక్రాంత పురస్కృతమ్ ధర్మ సంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ	50
న త్వాత్మాన మహం శోచే న తారం న చ బాన్ధవాన్ యథా పుత్రం గుణశ్రేష్ఠ మ౭౦గదం కనకాంగదమ్	51
స మమా దర్శనా హీనో బాల్యాత్ ప్రభృతి లాలితః తటాక ఇవ పీతామ్బురుపశోషం గమిష్యతి	52
బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏక పుత్రశ్చ మే ప్రీయః తారేయో రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః	53
సుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వ మతి ముత్తమామ్ త్వం హి శాస్త్రా చ గోప్తా చ కార్యాకార్య విధౌ స్థితః	54
యా తే నరపతే వృత్తి ర్భరతే లక్ష్మణే చ యా	

సుగ్రీవే చాంగదే రాజం స్తాం చిన్తయితు మర్హసి	55
మద్దోష కృత దోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీమ్	
సుగ్రీవో నావమన్యేత తథాఽవస్థాతు మర్హసి	56
త్వయా హ్యనుగృహీతేన రాజ్యమ్ శక్య ముపాసితమ్	
త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా	57
శక్యం దివం చార్హయితుం వసుధాం చాపి శాసితం	
త్వతోఽహం వధ మాకాంక్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా	58
సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వంద్వ యుద్ధముపాగతః	
ఇత్యుక్త్వా సన్నతో రామం విరరామ హరీశ్వరః	59
స త మాశ్వాసయ ద్రామో వాలినం వ్యక్త దర్శనమ్	
సామ సంపన్నయా వాచా ధర్మ తత్సార్థ యుక్తయా	60
న సంతాప స్వయా కార్యం ఏతదర్థం ప్లవంగమ	
న వయం భవతా చిన్త్యా నాప్యాత్మా హరి సత్తమ	61
వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః	
దణ్డ్యే యః పాతయే ద్దణ్డం దణ్డ్యో యశ్చాపి దణ్డ్యతే	62
కార్య కారణ సిద్ధార్థా వుభౌ తౌ నావసీదతః	
తద్భవాన్ దణ్డ సంయోగా దస్మాత్ విగత కిల్బిషః	63
గతః స్వాం ప్రకృతిం ధర్మాం ధర్మదృష్టేన వర్మనా	
త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితం	64
త్వయా విధానం హర్యగ్య న శక్య మతివర్తితుం	
యథా త్వయ్యఽంగదో నిత్యం వర్తతే వానరేశ్వర	65
తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః	
స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః	
సమాహితం ధర్మ పథానువర్తినః	
నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో	
వచః సుయుక్తం నిజగాద వానరః	66
శరాభితప్తేన విచేతసా మయా	

ప్రదూషిత స్వం యదఽజానతా ప్రభో ఇదం మహేష్టోపమ భీమవిక్రమ	
ప్రసాదిత స్వం క్షమ మే నరేశ్వర	67
<u>ఏకోనవింశ స్సర్గః - తారాగమనం</u>	
స వానర మహారాజః శయానః శరవిక్షతః ప్రత్యుక్తో హేతుమద్వాక్యై ర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత	1
అశ్మభిః పరిభిన్నాంగః పాదపైరాహతో భృశమ్ రామ బాణేన చ క్లాన్తో జీవితాన్తే ముమోహ సః	2
తం భార్య బాణ మోక్షేణ రామ దత్తేన సంయుగే హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినమ్	3
సా సపుత్రాఽప్రియం శృత్వా వధం భర్తుః సుదారుణమ్ నిష్పపాత భృశం త్రస్తా మృగీవ గిరిగహ్వరాత్	4
యే త్వంగద పరీవారా వానరా భీమవిక్రమాః తే సకార్ముక మాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్యవుః	5
సా దదర్శ తతః త్రస్తాన్ హరీనాపతతో దృతం యూథాదివ పరిభ్రష్టాన్ మృగాన్ నిహత యూథపాన్	6
తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్ దుఃఖితా సతీ రామ విత్రాసితాన్ సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః	7
వానరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురస్సరాః తం విహాయ సుసంత్రస్తాః కస్మాద్ద్రవథ దుర్గతాః	8
రాజ్యహేతోః స చే ద్రాతా బ్రాతా రౌద్రేణ పాతితః రామేణ ప్రహితై రౌద్రై ర్మార్గణై ర్ధూర పాతిభిః	9
కపి పత్న్యా వచః శృత్వా కపయః కామరూపిణః ప్రాప్తకాల మవిక్లిష్ట మూచు ర్వచనమంగనామ్	10
జీవపుత్రే నివర్తస్వ పుత్రం రక్షస్వ చాంగదమ్ అన్తకో రామరూపేణ హత్వా నయతి వాలినమ్	11
క్షిప్తాన్ వృక్షాన్ సమావిధ్య విపులాశ్చ శిలా స్తథా	

వాలీ వజ్రసమై ర్పాణై రామేణ నిపాతితః	12
అభిద్యత మిదం సర్వం విద్యతం ప్రస్ఫుతం బలమ్	
అస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే హతే శక్రసమ ప్రభే	13
రక్షతాం నగరద్వార మంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్	
పదస్థం వాలినః పుత్రం భజిష్యన్తి ప్లవంగమాః	14
అథవా రుచితం స్థాన మిహ తే రుచిరాననే	
ఆవిశన్తి హి దుర్గాణి క్షిప్రమన్యాని వానరాః	15
అభార్యాశ్చ సభార్యాశ్చ సన్త్యజత్ర వనచారిణః	
లుట్టేభ్యో విప్రయుక్తేభ్యః స్వేభ్యో న స్తుములం భయమ్	16
అల్పాన్తర గతానాం తు శ్శత్వా వచన మంగనా	
ఆత్మనః ప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహాసినీ	17
పుత్రేణ మమ కిం కార్యం కిం రాజ్యేన కిమాత్మనా	
కపిసింహే మహాభాగే తస్మిన్ భర్తరి నశ్యతి	18
పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం మహాత్మనః	
యోఽసౌ రామ ప్రయుక్తేన శరేణ వినిపాతితః	19
ఏవముక్త్యా ప్రదుద్రావ రుదంతీ శోక కర్షితా	
శిరశ్శ్చోరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖేన సమభిఘ్నతీ	20
ఆవ్రజన్తీ దదర్శాఽథ పతిం నిపతితం భువి	
హస్తారం దానవేన్ద్రాణాం సమరేష్యనివర్తినామ్	21
క్షేప్తారం పర్వతేన్ద్రాణాం వజ్రాణామివ వాసవమ్	
మహావాత సమావిష్టం మహామేఘౌఘు నిస్స్వనమ్	22
శక్ర తుల్య పరాక్రాన్తం వృష్టివోపరతం ఘనమ్	
నర్దన్తం నర్దతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితమ్	23
శార్దూలేనామిష స్యార్థే మృగరాజం యథా హతమ్	
అర్చితం సర్వలోకస్య సపతాకం సవేదికమ్	24
నాగహేతోః సుపర్ణేన చైత్య మున్మథితం యథా	
అవష్టభ్య చ తిష్ఠన్తం దదర్శ ధనురుత్తమమ్	25

రామం రామానుజం చైవ భర్తుశ్చైవానుజం శుభం	
తానఽతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే	26
సమీక్య వ్యధితా భూమౌ సంబ్రాంతా నిపసాత హ	
సుప్తీవ పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి శోచతీ	27
రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సందితం మృత్యు దామభిః	
తామవేక్య తు సుగ్రీవః క్రోశన్తీం కురరీ మివ	28
విషాద మగమతీ కష్టం దృష్ట్వా చాంగద మాగతమ్	

వింశ స్వర్గః - తారా విలాపః

రామచాప విస్ఫుష్టిన శరేణాంతకరేణ తమ్	
దృష్ట్వా వినిహతం భూమౌ తారా తారాధిపాననా	1
సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యప్సజత భామినీ	
ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుంజరోపమమ్	2
వానరేంద్రం మహేంద్రాభం శోక సంతప్త మానసా	
తారా తరుమివోన్మూలం పర్యదేవయదాతురా	3
రణే దారుణ విక్రాంత ప్రవీర ప్లవతాం వర	
కిం దీనాం మాం పురోభాగామఽద్య త్వం నాభిభాషసే	4
ఉత్తిష్ట హరిశార్దుల భజస్వ శయనోత్తమమ్	
నైవంవిధాః శేరతే హి భూమౌ నృపతి సత్తమాః	5
అతీవ ఖలు తే కాంతా వసుధా వసుధాధిప	
గతాఽసురపి యాం గాత్రై రామ్ విహాయ నిషేవసే	6
వ్యక్త మన్యా త్వయా వీర ధర్మతః సంప్రవర్తతా	
కిష్కిన్దేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమార్గే వినిర్మితా	7
యాన్యఽస్మాభి స్త్వయా సార్థం వనేషు మధుగన్ధిషు	
విహృతాని త్వయా కాలే తేషా ముపరమః కృతః	8
నిరానన్దా నిరాశాఽహం నిమగ్నా శోకసాగరే	
త్వయి పంచత్వ మాపన్నే మహాయూథప యూథపే	9
హృదయం సుస్థిరం మన్యే దృష్ట్వా వినిహతం పతిం	

య న్న శోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రదా	10
సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః	
యత్తు తస్య త్వయా వ్యుష్టిః ప్రాప్తేఽయం ప్లవగాధిప	11
నిశ్చ్రయసపరా మోహో త్వయా చాహం విగర్హితా	
యైషాఽబ్రవం హితం వాక్యం వానరేంద్ర హితైషిణీ	12
రూప యౌవన దృష్టానాం దక్షిణానాం చ మానద	
నూన మప్సరసా మార్య చిత్రాని ప్రమధిష్యసి	13
కాలో నిస్సంశయో నూనం జీవితాంతకర స్తవ	
బలాద్యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశో వశమ్	14
అస్థానే వాలినం హత్వా యుద్ధ్యమానం పరేణ చ	
న సంతప్యతి కాకున్ధః కృత్వా కర్మ సుగర్హితం	15
వైధవ్యం శోక సంతాపం కృపణం కృపణా సతీ	
అదుఃఖోపచితా పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్	16
లాలితశ్చాంగదో వీరః సుకుమారః సుఖోచితః	
వత్స్యతే కా మవస్థాం మే పితృవ్యే క్రోధ మూర్ఛితే	17
కురుష్య పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మ వత్సలమ్	
దుర్లభం దర్శనం వత్స తవ తస్య భవిష్యతి	18
సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సందేశం సందిశస్వ చ	
మూర్ఛి చైనం సమాఘ్రాయ ప్రవాసం ప్రస్థితో హ్యసి	19
రామేణ హి మహాత్ కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా	
ఆన్యణ్యం చ గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే	20
సకామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతిపత్స్యసే	
భుంక్ష్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్త్రో భ్రాతా రిపు స్తవ	21
కిం మామేవం విలపతీం ప్రేష్టా త్వం నాభిభాషసే	
ఇమాః పశ్య వరా బహ్వీ ర్భార్యా స్తే వానరేశ్వర	22
తస్యా విలపితం శృత్వా వానర్యః సర్వతశ్చ తాః	
పరిగృహ్యోంగదం దీనం దుఃఖార్తాః పరిచుకృశుః	23

కి మంగదం సాంగద వీరబాహో	
విహాయ యాస్య౯ద్య చిరప్రవాసం	
న యుక్త మేవంగుణ సన్నికృష్టం	
విహాయ పుత్రం ప్రియపుత్రగంతుం	24
కిమప్రియం తే ప్రియ చారువేష	
మయా కృతం నాథ సుతేన వా తే	
సహంగదాం మామపహాయ వీర	
యత్ ప్రస్థితో దీర్ఘ మితః ప్రవాసం	25
యద్య౯ప్రియం కించి దసంప్రధార్య	
కృతం మయా స్యాత్ తవ దీర్ఘబాహో	
క్షమస్య మే తద్ధరివంశ నాథ	
వ్రజామి మూర్ధ్నా తవ వీర పాదౌ	26
తథా తు తారా కరుణం రుదన్తీ	
భర్తుః సమీపే సహ వానరీభిః	
వ్యవస్యత ప్రాయ ముపోపవేష్టుం	
అనిన్ద్య వర్ణా భువి యత్ర వాలీ	27
<u>ఏకవింశ స్కంధః - హనుమదాశ్వాసనం</u>	
తతో నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివామ్బురాత్	
శనైరాశ్వాసయామాస హనూమాన్ హరియూథపః	1
గుణదోష కృతం జన్తుః స్వకర్మ ఫల హేతుకమ్	
అవ్యగ్ర స్థ దవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభా౯శుభమ్	2
శోచ్యా శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకమ్పసే	
కస్య కోవానుశోచ్యో౯స్తి దేహే౯స్మిన్ బుద్భుదోపమే	3
అంగదస్తు కుమారో౯యం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా	
ఆయత్యాం చ విధేయాని సమర్థా న్యస్య చిన్తయ	4
జానాస్య నియతా మేవం భూతానామాగతిం గతిమ్	
తస్మా చ్చుభం హి కర్తవ్యం పణ్ణితే నైహ లౌకికమ్	5

యస్మిన్ హరి సహస్రాణి ప్రయుతా న్యర్బుదాని చ వర్తయన్తి కృతాంశాని నోఽయం దిష్టాన్త మాగతః	6
య దఽయం న్యాయ దృష్టార్థః సామ దాన క్షమా పరః గతో ధర్మ జితాం భూమిం నైనం శోచితు మర్హసి	7
సర్వే చ హరిశార్దూలాః పుత్రశ్చాయం తవాంగదః ఇదం హర్యుక్షరాజ్యం చ త్వత్ సనాథ మనిన్దితే	8
తావిమౌ శోక సంతప్తౌ శనైః ప్రీరయ భామిని త్వయా పరిగృహీతోఽయమంగదః శాస్తు మేదినీమ్	9
సంతతిశ్చ యథా దృష్టౌ కృత్యం యద్వాపి సామ్ప్రతమ్ రాజ్ఞ స్తత్ క్రియతాం తావదేష కాలస్య నిశ్చయః	10
సంస్కార్యో హరిరాజశ్చ అంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్ సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యన్తీ శాన్తి మేష్యసి	11
సా తస్య వచనం శృత్వా భర్తు వ్యసన పీడితా అబ్రవీదుత్తరం తారా హనూమన్త మవస్థితమ్	12
అంగద ప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతః శతమ్ హతస్యాఽప్యస్య వీరస్య గాత్ర సంక్షేషణం వరమ్	13
న చాఽహం హరిరాజ్యస్య ప్రభవామ్యంగదస్య వా పితృవ్య స్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్యనన్తరః	14
న హ్యేషా బుద్ధిరాస్థీయా హనుమన్నంగదం ప్రతి పితా హి బన్ధుః పుత్రస్య న మాతా హరి సత్తమ	15
న హి మమ హరిరాజ సంశ్రయాత్ క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా అభిముఖ హత వీర సేవితం	
శయన మిదం మమ సేవితం క్షమమ్	16
<u>ద్వావింశ స్కంధః - వాల్మీకిశాసనం</u>	
వీక్షమాణస్తు మన్దాఽసుః సర్వతో మన్త ముచ్ఛ్వాసన్ ఆదావేవ తు సుగ్రీవం దదర్శ త్వాత్మజాగ్రతః	1

తం ప్రాప్త విజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్	
ఆభాష్య వ్యక్తయా వాచా సస్నేహ మిద మబ్రవీత్	2
సుగ్రీవ దోషేణ న మాం గన్తుమర్హసి కిల్బిషాత్	
కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధి మోహన మాం బలాత్	3
యుగప ద్విహితం తాత న మన్యే సుఖ మావయోః	
సౌహార్దం భ్రాతృ యుక్తం హి తదిదం జాత మన్యథా	4
ప్రతిపద్య త్వ మఽద్యైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసామ్	
మామప్యఽద్యైవ గచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వత క్షయమ్	5
జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రీయం చ విపులా మిమామ్	
ప్రజహ్మ్యేష వై తూర్ణం మహచ్ఛాగర్హితం యశః	6
అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వక్ష్యామి యద్వచః	
యద్వఽప్యసుకరం రాజన్ కర్తుమేవ తదర్హసి	7
సుఖార్థం సుఖసంవృద్ధం బాల మేనమబాలీశమ్	
బాష్పపూర్ణ ముఖం పశ్య భూమౌ పతిత మంగదమ్	8
మమ ప్రాణైః ప్రీయతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసం	
మయా హీనమఽహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ	9
త్వమేవాఽస్య హి దాతా చ పరిత్రాతా చ సర్వతః	
భయేష్వఽభయదశ్చైవ యథాఽహం ప్లవగేశ్వర	10
ఏష తారాత్మజః శ్రీమాం స్వయా తుల్య పరాక్రమః	
రక్షసాం తు వధే తేషా మగ్రత స్తే భవిష్యతి	11
అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవాన్ రణే	
కరిష్య త్యేష తారేయ స్తరస్వీ తరుణోఽంగదః	12
సుషేణ దుహితా చేయ మర్థ సూక్ష్మ వినిశ్చయే	
ఔత్పాతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా	13
యదేషా సాధ్యతి బ్హాయాత్ కార్యం తన్ముక్తసంశయమ్	
న హి తారామతం కించిదన్యథా పరివర్తతే	14
రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్య మవిశంకయా	

స్వాదఽధర్మో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యా ద్విమానితః	15
ఇమాం చ మాలా మాధత్స్వ దివ్యాం సుగ్రీవ కాంచనీమ్	
ఉదారా శ్రీః స్థితా హ్యస్యాం సంప్రజహ్యన్ మృతే మయి	16
ఇత్యేవముక్తః సుగ్రీవో వాలినా బ్రాతృ సౌహృదాత్	
హర్షం త్యక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్త ఇవోడురాట్	17
తద్వాళి వచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్ యుక్త మతన్ద్రితః	
జగ్రాహ సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాం చైవ కాంచనీమ్	18
తాం మాలాం కాంచనీం దత్త్వా వాలీ దృష్ట్వాత్మజం స్థితమ్	
సంసిద్ధః ప్రేత్య భావాయ స్నేహా దంగద మబ్రవీత్	19
దేశకాలౌ భజస్వాఽద్య క్షమమాణః ప్రియాప్రియే	
సుఖ దుఃఖ సహః కాలే సుగ్రీవ వశగో భవ	20
యథా హి త్వం మహాబాహో లాలితః సతతం మయా	
న తథా వర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహు మంస్యతే	21
మా స్యాఽమిత్రైర్గతం గచ్ఛేర్మా శతృభిరరిందమ	
భర్తురర్థపరో దాంతః సుగ్రీవ వశగో భవ	22
న చాఽతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోఽప్రణయశ్చ తే	
ఉభయం హి మహాన్ దోష స్తస్మా దన్తరదృగ్భవ	23
ఇత్యుక్త్వాఽథ వివృత్తాక్షః శరసంపీడితో భృశమ్	
వివృత్తై ర్దశనై ర్భీమై ర్భజూవోత్తాన్త జీవితః	24
తతో విచుక్యశు స్తత్ర వానరా హరియూధపాః	
పరిదేవయమానా స్తే సర్వే ప్లవగపుంగవాః	25
కిష్కింధా హ్యద్య శూన్యాసీత్ స్వర్గతే వానరాధిపే	
ఉద్యానాని చ శూన్యాని పర్వతాః కాననాని చ	26
హతే ప్లవగశార్దూలే నిష్ప్రభా వానరాః కృతాః	
యస్యోద్యోగేన మహతా కాననాని వనాని చ	27
పుష్పౌషేణానుబధ్యన్తే కరిష్యతి తదఽద్య కః	
యేన దత్తం మహద్వృద్ధం గంధర్వస్య మహాత్మనః	28

గోలభస్య మహాబాహో ర్దశవర్షాణి పంచ చ నైవ రాతౌ న దివసే తద్యుద్ధ ముపశామ్యతి	29
తతస్తు షోడశే వర్షే గోలభో వినిపాతితః హత్వా తం దుర్వినీతం తు వాలీ దంష్ట్రాకరాళవాన్	30
సర్వాభయకరోఽస్మాకం కథ మేష నిపాతితః హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా ప్లవంగమా స్తత్ర న శర్మ లేభిరే వనేచరాః సింహయుతే మహావనే యథా హి గావో నిహతే గవాం పతౌ	31
తతస్తు తారా వ్యసనార్ణవాప్లుతా మృతస్య భర్త్యుర్వదనం సమీక్ష్య సా జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం మహాదృమం చిన్నమివాశ్రితా లతా	32
<u>త్రయోవింశ స్సర్గః - అంగదాభివాదనం</u>	
తతః సముపజిఘ్రన్తి కపిరాజస్య తన్ముఖమ్ పతిం లోకశృతా తారా మృతం వచన మబ్రవీత్	1
శేషే త్వం విషమే దుఃఖ మఽనుక్త్వా వచనం మమ ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధా తలే	2
మత్తః ప్రీయతరా నూనం వానరేస్త్ర మహీ తవ శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే	3
సుగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తో విధి రేష భవత్యహో సుగ్రీవ ఏవ విక్రాన్తో వీర సాహసిక ప్రియ	4
ఋక్ష వానర ముఖ్యా స్త్వాం బలినం పర్యుపాసతే ఏషాం విలపితం కృచ్ఛ్ర మంగదస్య చ శోచతః	5
మమ చేమామ్ గిరం శృత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే ఇదం తద్వీరశయనం యత్ర శేషే హతో యుధి	6
శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా	

విశుద్ధ సత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ	7
మామఽనాథాం విహాయైకాం గత స్వమఽసి మానద	
శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా	8
శూర భార్యం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతామ్	
అవభగ్నశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః	9
అగాధే చ నిమగ్నాఽస్మి విపులే శోక సాగరే	
అశ్మసారమయం నూనమిదం మే హృదయం దృఢమ్	10
భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాఽద్య శతధా గతమ్	
సుహృ చ్చైవ హి భర్తా చ ప్రకృత్యా మమ చ ప్రియః	11
ఆహవే చ పరాక్రాంతః శూరః పంచత్వ మాగతః	
పతిహీనా తు యానారీ కామం భవతు పుత్రిణీ	12
ధనధాన్యైః సుపూర్ణాపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః	
స్వగాత్ర ప్రభవే వీర శేషే రుధిర కర్ణమే	13
క్రిమిరాగ పరిస్తోమే త్వమాత్మ శయనే యథా	
రేణు శోణిత సంవీతం గాత్రం తవ సమన్తతః	14
పరిరబ్ధుం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ	
కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతి దారుణే	15
యస్య రామ విముక్తేన హృత మేకేషుణా భయమ్	
శరేణ హృది లగ్నోన గాత్ర సంస్పర్శనే తవ	16
వార్యామి త్వాం నిరీక్షన్తీ త్వయి పంచత్వ మాగతే	
ఉద్వబర్హ శరం నీల స్తస్య గాత్రగతం తదా	17
గిరి గహ్వర సంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా	
తస్య నిష్కృష్యమాణస్య బాణస్య చ బభౌ ద్యుతిః	18
అస్త మస్తక సంరుద్ధో రశ్మిమర్దినకరాదివ	
పేతుః క్షతజ ధారాస్తు వ్రణేభ్య స్తస్య సర్వశః	19
తామ్ర గౌరిక సంపుక్తా ధారా ఇవ ధరాధరాత్	
అవకీర్ణం విమార్జన్తీ భర్తారం రణ రేణునా	20

అస్మై ర్నయనజైః శూరం సిపేచాఽస్త్ర సమాహతమ్ రుధిరోక్షిత సర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిమ్	21
ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమఽంగద మంగనా అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణామ్	22
సంప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽన్తః పాప కర్మణా బాల సూర్యోజ్జ్వల తనుం ప్రయాన్తం యమసాదనమ్	23
అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదమ్ ఏవముక్తః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః	24
భుజాభ్యాం పీనవృత్తాభ్యామంగదోఽహ మితి బృవన్ అభివాదయమానం త్వా మఽంగదం త్వం యథా పురా	25
దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే అహం పుత్ర సహాయా త్వాముపాసే గత చేతనమ్	26
సింహాన నిహతం సద్యో గౌః సవత్సేవ గోవృషమ్ ఇష్టా సంగ్రామ యజ్ఞేన రామ ప్రహరణామ్భసి	27
అస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టిన సంయుగే	28
శాతకుమ్భమయీం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిమ్ రాజశ్రీ ర్న జహాతి త్వాం గతాఽసు మపి మానద	29
సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజ మివ ప్రభా న మే వచః పథ్య మిదం త్వయా కృతం న చాఽస్మి శక్తా వినివారణే తవ హతా సపుత్రాఽస్మి హతేన సంయుగే సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మా మిహ	30
<u>చతుర్వింశ స్సర్గః - సుగ్రీవ తారాశ్వాసనం</u>	
తాం త్వఽశ్వవేగేన దురాసదేన తు అభిప్లుతాం శోకమహార్ణవేన పశ్యం స్తదా వాల్మ్యఽనుజ స్తరస్వీ	

బ్రాతుర్వధేనాఽప్రతిమేన తేపే	1
స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన వీక్ష్య క్షణేన నిర్విణ్ణ మనా మనస్వీ జగామ రామస్య శనైః సమీపం భృత్యై ర్వృతః సంపరిదూయమానః	2
స తం సమాసాద్య గృహీత చాపం ఉదాత్త మాశీవిష తుల్య బాణం యశస్వీనం లక్షణ లక్షితాంగం అవస్థితం రాఘవ మిత్సువాచ	3
యథా ప్రతిజ్ఞాత మిదం నరేంద్ర కృతం త్వయా దృష్ట ఫలం చ కర్మ మమాఽద్య భోగేషు నరేంద్ర పుత్ర మనో నివృత్తం సహ జీవితేన	4
అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదంత్యా పురే చ విక్రోశతి దుఃఖ తప్తే హతేఽగ్రజే సంశయితేఽంగదే చ న రామ రాజ్యే రమతే మనో మే	5
క్రోధాదమర్షాదఽతివిప్రధర్షాత్ బ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ హతే త్విదానీం హరియూధపీస్మిఽన్ సుతీవ్ర మిక్ష్వాకు కుమార తప్యే	6
శ్రేయోఽద్యమన్యే మమ శైలముఖ్యే తస్మిన్నివాస శ్చిర మృశ్యమూకే యథా తథా వర్తయతః స్వవృత్యా నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః	7
న త్వాం జిఘాంసామి చరేతి యన్మాం అయం మహాత్మా మతిమానువాచ	

తస్యైవ తద్రామ వచోఽనురూపమ్	
ఇదం పునః కర్మ చ మేఽనురూపం	8
బ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య	
బ్రాతుర్వధం రాఘవ విరోచయేత	
రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం	
న చింతయన్ కామ పురస్కృతః సన్	9
వధో హి మే మతో నాసీత్ స్వ మాహాత్మ్యా వ్యతిక్రమాత్	
మమాసీ ద్బుద్ధి దౌరాత్మ్యాత్ ప్రాణహారీ వ్యతిక్రమః	10
దృమ శాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్ఠనన్	
సాంతయిత్వా త్వఽనేనోక్తో న పునః కర్తు మర్హసి	11
బ్రాతృత్వ మార్యభావశ్చ ధర్మశ్చాఽనేన రక్షితః	
మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదర్శితం	12
అచింతనీయం పరివర్జనీయం	
అనీప్సనీయం స్వనవేక్షణీయం	
ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మాన మిమం వయస్య	
బ్రాతుర్వధా త్వాష్ట్రవధా దివేంద్రః	13
పాప్మాన మింద్రస్య మహీ జలం చ	
వృక్షాశ్చ కామం జగృహుః స్త్రీయశ్చ	
కో నామ పాప్మాన మిమం క్షమేత	
శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛన్	14
నార్థామి సమ్మాన మిమం ప్రజానాం	
న యౌవరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యం	
అధర్మయుక్తం కులనాశ యుక్తం	
ఏవం విధం రాఘవ కర్మ కృత్వా	15
పాపస్య కర్తాఽస్మి విగర్హితస్య	
క్షుద్రస్య లోకాఽపకృతస్య చైవ	
శోకో మహాన్ మామభివర్తతేఽయం	

వృష్టే ర్యథా నిమ్నమివామ్బు వేగః	16
సోదర్య ఘాతా పరగాత్ర వాలః	
సంతాప హస్తాక్షి శిరో విషాణః	
ఏనో మయో మామభిహంతి హస్తీ	
దృష్టో నదీకూల మివ ప్రవృద్ధః	17
అహో బతేదం నృవరాఽవిషహ్యం	
నివర్తతే మే హృది సాధు వృత్తం	
వివర్ణమఽగ్నౌ పరితప్యమానం	
కిట్టం యథా రాఘవ జాత రూపం	18
మహాబలానాం హరియూధపానాం	
ఇదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్తం	
అస్యాంగద స్యాపి చ శోక తాపాత్	
అర్థ స్థిత ప్రాణ మితివ మన్యే	19
సుతః సులభ్యః సుజనః సువశ్యః	
కుతః సుపుత్రః సద్యశోఽంగదేన	
న చాపి విద్యేత స వీర దేశో	
యస్మిన్ భవేత్ సోదర సన్నికర్షః	20
యద్యఽంగదో వీరవరాఽద్య జీవేత్	
జీవేచ్ఛ మాతా పరిపాలనార్థం	
వినా తు పుత్రం పరితాప దీనా	
తారా న జీవేదితి నిశ్చితం మే	21
సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యఽతిదీప్తమగ్నిం	
భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్	
ఇమే విచేష్యంతి హరి ప్రవీరాః	
సీతాం నిదేశే తవ వర్తమానాః	22
కృత్స్నం తు తే సేత్స్యతి కార్య మేతత్	
మయ్యుప్రతీతే మనుజేంద్ర పుత్ర	

కులస్య హస్తార మజీవనార్హమ్	
రామాఽనుజానీహి కృతాగసం మాం	23
ఇత్యేవమార్తస్య రఘు ప్రవీరః	
శృత్వా వచో వాల్యఽనుజస్య తస్య	
సంజాత బాష్పః పరవీర హంతా	
రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ	24
తస్మిన్ క్షణే భీష్ట మవేక్షమాణః	
క్షితి క్షమావాన్ భువనస్య గోప్తా	
రామో రుదంతీం వ్యసనే నిమగ్నాం	
సముత్సుకః సోఽథ దదర్శ తారాం	25
తాం చారు నేత్రాం కపిసింహ నాథం	
పతిం సమాశ్లిష్య తథా శయానాం	
ఉత్థాపయామాసు రదీన సత్త్వాం	
మంత్రీ ప్రధానాః కపివీర పత్నీం	26
సా విస్ఫురంతీ పరిరభ్యమాణా	
భర్తుః సకాశాదఽపనీయమానా	
దదర్శ రామం శరచాప పాణిం	
స్వ తేజసా సూర్య మివ జ్వలంతం	27
సుసంవృతం పార్థివ లక్షణైశ్చ	
తం చారునేత్రం మృగశాబ నేత్రా	
అదృష్ట పూర్వం పురుష ప్రధానం	
అయం స కాకుత్స్థ ఇతి ప్రజ్ఞే	28
తస్యేంద్ర కల్పస్య దురాసదస్య	
మహానుభావస్య సమీపమార్యా	
ఆర్తాతి తూర్ణం వ్యసనాభిపన్నా	
జగామ తారా పరివిహ్వలంతీ	29
సా తం సమాసాద్య విశుద్ధ సత్త్వా	

శోకేన సంభ్రాంత శరీర భావా మనస్వినీ వాక్య మువాచ తారా రామం రణోత్కర్షణ లబ్ధలక్షం	30
త్వ మప్రమేయశ్చ దురాసదస్య జితేన్ద్రియశ్చోత్తమ ధార్మికస్య అక్షయ్య కీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ క్షితి క్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః	31
త్వమాత్త బాణాసన బాణ పాణిః మహాబలః సంహననోపపన్నః మనుష్య దేహాభ్యుదయం విహాయ దివ్యేన దేహాభ్యుదయేన యుక్తః	32
యేనైక బాణేన హతః ప్రియో మే తే నైవ మాం త్వం జహి సాయకేన హతా గమిష్యామి సమీపమస్య న మామృతే రామ రమేత వాలీ	33
స్వర్గేఽపి పద్మాఽమలపత్ర నేత్రః సమేత్య సంప్రీక్ష్య చ మా మపశ్యన్ న హ్యేష ఉచ్ఛావచ తామ్ర చూడా విచిత్ర వేషాప్సరసోఽభజిష్యత్	34
స్వర్గేఽపి శోకం చ వివర్ణతాం చ మయా వినా ప్రాప్స్యతి వీర వాలీ రమ్యే నగేన్ద్రస్య తటావకాశే విదేహ కన్యా రహితో యథా త్వం	35
త్వం వేత్థ యావద్వనితా విహీనః ప్రాప్నోతి దుఃఖమ్ పురుషః కుమారః తత్త్వం ప్రజానన్ జహి మాం న వాలీ దుఃఖమ్ మమాదర్శనజం భజేత	36

యచ్చాపి మన్యేత భవాన్ మహాత్మా స్త్రీ ఘాత దోషో న భవేత్తు మహ్యం ఆత్మేయమఽస్యేతి చ మాం జహి త్వం న స్త్రీ వధః స్యాన్మనుజేంద్ర పుత్ర	37
శాస్త్ర ప్రయోగా ద్వివిధాచ్చ వేదాత్ ఆత్మా హ్యనన్యః పురుషస్య దారాః దార ప్రదానా న్న హి దాన మన్యత్ ప్రద్యశ్యతే జ్ఞానవతాం హి లోకే	38
తవ చాపి మాం తస్య మమ ప్రియస్య ప్రదాస్యసే ధర్మ మవేక్ష్య వీర అనేన దానేన న లప్స్యతే త్వం అధర్మ యోగం మమ వీర ఘాతాత్	39
ఆర్తామఽనాథా మపనీయ మానామ్ ఏవంవిధా మర్హసి మాం నిహన్తుం అహం హి మాతంగ విలాస గామినా ప్లవంగమానా మృషభేణ ధీమతా	40
వినా వరాహ్లోత్తమ హేమమాలినా చిరం న శక్యామి నరేంద్ర జీవితం ఇత్యేవముక్తస్తు విభు ర్మహాత్మా తారాం సమాశ్వాస్య హితం బభాషే	41
మా వీర భార్యే విమతిం కురుష్వ లోకో హి సర్వో విహితో విధాత్రా తం చైవ సర్వం సుఖదుఃఖ యోగం లోకోఽబ్రవీ త్తేన కృతం విధాత్రా	42
త్రయో హి లోకా విహితం విధానం నాఽతిక్రమంతే వశగా హి తస్య ప్రీతిం పరాం ప్రాప్స్యసి తాం తథైవ	

పుత్రస్తు తే ప్రాప్స్యతి యౌవరాజ్యం 43

ధాత్రా విధానం విహితం తదైవ

న శూరపత్న్యః పరిదేవయంతి

ఆశ్వాసితా తేన తు రాఘవేణ

ప్రభావ యుక్తేన పరంతపేన 44

సా వీర పత్నీ ధ్వనతా ముఖేన--

సువేషరూపా విరరామ తారా||

పంచవింశ స్కంధః - వాలీ సంస్కారః

సుగ్రీవం చైవ తారం చ సాంగదమ్ సహ లక్ష్మణః

సమాన శోకః కాకుత్స్థః సాన్త్యయ నిద్దమబ్రవీత్ 1

న శోక పరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః

యదఽత్రానంతరం కార్యం తత్ సమాధాతుమర్హథ 2

లోకవృత్త మనుష్ఠేయం కృతం వో బాష్పమోక్షణమ్

న కాలాదుత్తరం కించిత్ కర్మ శక్య ముపాసితమ్ 3

నియతిః కారణం లోకే నియతిః కర్మ సాధనమ్

నియతిః సర్వభూతానాం నియోగే స్విహా కారణమ్ 4

న కర్తా కస్యచిత్ కశ్చిన్నియోగే చాపి నేశ్వరః

స్వభావే వర్తతే లోక స్తస్య కాలః పరాయణమ్ 5

న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే

స్వభావం చ సమాసాద్య న కశ్చిదతివర్తతే 6

న కాలస్యాస్తి బంధత్వం న హేతు ర్న పరాక్రమః

న మిత్ర జ్ఞాతి సంబంధః కారణం నాత్మనో వశః 7

కిం తు కాల పరీణామో ద్రష్టవ్యః సాధు పశ్యతా

ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమ సమాహితాః 8

ఇతః స్వాం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియా ఫలమ్

ధర్మార్థ కామ సంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వర 9

స్వధర్మస్య చ సంయోగా జ్ఞిత స్తేన మహాత్మనా

స్వర్గః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణానఽపరిరక్షతా	10
ఏషా వై నియతిః శ్రీష్టా యాం గతో హరియూధపః	
తదలం పరితాపేన ప్రాప్తకాల ముపాస్యతామ్	11
వచనాన్తే తు రామస్య లక్ష్మణః పరవీరహా	
అవదత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతసం	12
కురు త్వమఽస్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్య మనన్తరమ్	
తారాఽంగదాభ్యాం సహితో వాలినో దహనం ప్రతి	13
సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహూని చ	
చన్దనాదీని చ దివ్యాని వాలి సంస్కార కారణాత్	14
సమాశ్వాసయ చైనం త్వమఽంగదం దీన చేతసం	
మా భూ ర్బాలిశబుద్ధి స్త్వం త్వదదీన మిదం పురమ్	15
అంగద స్త్వానయేన్ మాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ	
ఘృతం తైలమఽఢోగన్ధాన్ యచ్ఛాత్ర సమనన్తరమ్	16
త్వం తార శిబికాం శీఘ్ర మాదాయాగచ్ఛ సంభ్రమాత్	
త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యస్మిన్ కాలే విశేషతః	17
సజ్జీ భవన్తు ప్లవగాః శిబికా వహనోచితాః	
సమర్థా బలినశ్చైవ నిర్హరిష్యన్తి వాలినమ్	18
ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సుమిత్రానన్తవర్దనః	
తస్థా బ్రాతృ సమీపస్థో లక్ష్మణః పరవీరహా	19
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా తారః సంభ్రాన్త మానసః	
ప్రవివేశ గుహాం శీఘ్రం శిబికాసక్త మానసః	20
ఆదాయ శిబికాం తారః స తు పర్యాపతత్ పునః	
వానరైరుహ్యమానాం తాం శూరైరుద్వహనోచితైః	21
దివ్యాం భద్రాసన యుతాం శిబికాం స్యన్దనోపమాం	
పక్షికర్మభిరాచితాం దృమకర్మ విభూషితాం	22
ఆచితాం చిత్ర పత్తిభిః సునివిష్టాం సమంతతః	
విమానమివ సిద్ధానాం జాలవాతాయనాన్వితామ్	23

సునియుక్తాం విశాలాం చ సుకృతాం విశ్వకర్మణా	
దారు పర్వతకోపితాం చారుకర్మ పరిష్కృతాం	24
వరాభరణ హారైశ్చ చిత్ర మాల్యోప శోభితాం	
గుహా గహన సంధన్నాం రక్త చందన రూపితాం	25
పుష్పౌష్టైః సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభి రేవ చ	
తరుణాదిత్య వర్ణాభి రాజ్రాజమానాభిరావృతాం	26
ఈద్యశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
క్షిప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతాం	27
తతో వాలిన ముద్యమ్య సుగ్రీవః శిబికాం తదా	
ఆరోపయత విక్రోశ న్నంగదేన సహైవ తు	28
ఆరోప్య శిబికాం చైవ వాలినం గత జీవితమ్	
అలంకారైశ్చ వివిధై ర్మాల్యై ర్వస్తైశ్చ భూషితమ్	29
ఆజ్ఞాపయత్ తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః	
భైర్ష్వ దేహికమార్యస్య క్రియతా మనురూపతః	30
విశ్రాణయన్తో రత్నాని వివిధాని బహూన్యపి	
అగ్రతః ప్లవగా యాన్తు శిబికా సమనన్తరమ్	31
రాజ్ఞామృద్ధి విశేషా హి దృశ్యన్తే భువి యాదృశాః	
తాదృశైరిహ కుర్వంతు వానరా భర్తు సత్రియాం	32
అంగదమ్ పరిగృహ్యశు తార ప్రభృతయ స్తథా	
క్రోశన్తః ప్రయయుః సర్వే వానరా హత బాన్ధవాః	33
తతః ప్రణిహితాః సర్వా వానర్యోఽస్య వశానుగాః	
చుకృశు ర్వీర వీరేతి భూయః క్రోశంతి తాః స్త్రియః	34
తారా ప్రభృతయః సర్వా వానర్యో హత యూధపాః	
అనుజగ్ము ర్ధి భర్తారం క్రోశన్త్యః కరుణ స్వనాః	35
తాసాం రుదిత శబ్దేన వానరీణాం వనాన్తరే	
వనాని గిరయః సర్వే విక్రోశన్తీవ సర్వతః	36
పులినే గిరి నద్యాన్తు వివిక్తే జల సంవృతే	

చితాం చక్రః సుబహవో వానరాః శోక కర్పితాః	37
అవరోప్య తతః స్కన్ధా చ్చిబికాం వహనోచితాః	
తస్థురేకాన్త మాశ్రిత్య సర్వే శోక సమన్వితాః	38
తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతల శాయినమ్	
ఆరోప్యాఽంకే శిర స్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా	39
హా వానర మహారాజ హా నాథ మమ వత్సల	
హా మహార్థ మహాబాహో హా మమప్రియ పశ్య మాం	40
జనం న పశ్యసీమం త్వం కస్మా చ్చోకాభిపీడితమ్	
ప్రహృష్ట మివ తే వక్తం గతాఽసోరపి మానద	41
అస్తాఽర్క సమవర్ణం చ లక్ష్మతే జీవతో యథా	
ఏష త్వాం రామయాపేణ కాలః కర్షతి వానర	42
యేన స్మ విధవాః సర్వాః కృతా ఏకేషుణా రణే	
ఇమా స్తా స్తవ రాజేన్త్ర వానర్యోఽప్లవగా స్తవ	43
పాదై ర్వికృష్ట మధ్వాన మాగతాః కిం న బుధ్యసే	
తవేష్టా నను నామైతా భార్యా శ్చన్త్ర నిభాననాః	44
ఇదానీం నేక్షసే కస్మాత్ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వర	
ఏతే హి సచివా రాజంస్తారా ప్రభృతయ స్తవ	45
పురవాసీ జనశ్చాఽయం పరివార్యాసతేఽనఘ	
విసర్జ యైతాన్ ప్లవగాన్ యథోచిత మరిందమ	46
తతః క్రీడామహీ సర్వా వనేషు మదనోత్కటాః	
ఏవం విలపతీం తారాం పతి శోక పరిప్లుతామ్	47
ఉత్థాపయన్తి స్మ తదా వానర్యః శోక కర్పితాః	
సుగ్రీవేణ తతః సార్థ మఽంగదః పితరం రుదన్	48
చితా మారోపయామాస శోకేనాభిహతేన్ద్రియః	
తతోఽగ్నిం విధివ ద్దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ	49
పితరం దీర్ఘ మధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేన్ద్రియః	
సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవంగమాః	50

ఆజగ్గురుదకం కర్తం నదీం శీతజలాం శుభామ్ తత స్తే సహితా స్తత్ర హ్య౭౦గదం స్థాప్య చా౭గ్రతః	51
సుగ్రీవ తారా సహితాః సిషిచుర్వాళినే జలమ్ సుగ్రీవేణైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః	52
సమాన శోకః కాకుత్స్థః ప్రేత కార్యాణ్యకారయత్ తతస్తు తం వాలినమగ్య పౌరుషం ప్రకాశ మిక్ష్యాకు వరేషుణా హతం ప్రదీప్య దీపా౭గ్ని సమౌజసం తదా సలక్ష్మణం రామ ముపేయివాన్ హరిః	53
షడ్వీంశ స్కంధః - సుగ్రీవాభిషేకః	
తతః శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససమ్ శాఖామృగ మహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే	1
అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణమ్ స్థితాః ప్రాంజలయః సర్వే పితామహా మివర్షయః	2
తతః కాంచన శైలాభ స్తరుణా౭ర్కనిభాననః అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం హనుమాన్ మారుతాత్మజః	3
భవతీ ప్రసాదాత్ సుగ్రీవః పితృ పైతామహం మహతీ వానరాణాం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో	4
భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభమ్ సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృద్గణః	5
స్నాతో౭యం వివిధై ర్గనై రౌషధైశ్చ యథావిధి అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాల్యైశ్చ త్వాం విశేషతః	6
ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యామభిగన్తుమితో౭ర్హసి కురుష్య స్వామిసంబంధం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్	7
ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా ప్రత్యువాచ హనూమన్తం బుద్ధిమాన్ వాక్య కోవిదః	8
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురమ్	

న ప్రవేశ్యామి హనుమన్ పితుర్నిర్దేశ పాలకః	9
సుసమ్మధాం గుహం రమ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః	
ప్రవిష్టో విధివద్వీరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతామ్	10
ఏవముక్త్యా హనూమంతం రామః సుగ్రీవ మబ్రవీత్	
వృత్తజ్ఞో వృత్త సంపన్నముదార బల విక్రమం	11
ఇమమఽప్యంగదం వీర యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ	
జ్యేష్ఠస్య స సుతో జ్యేష్ఠః సదృశో విక్రమేణ తే	12
అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనం	
పూర్వోఽయం వార్షికో మాసః శ్రావణః సలిలాగమః	13
ప్రవృత్తాః సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షిక సంజ్ఞికాః	
నాఽయముద్యోగ సమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభామ్	14
అస్మిన్ వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః	
ఇయం గిరిగుహ రమ్యా విశాలా యుక్త మారుతా	15
ప్రభూత సలిలా సౌమ్య ప్రభూత కమలోత్పలా	
కార్షికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత	16
ఏష నః సమయః సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయమ్	
అభిషించస్వ రాజ్యే చ సుహృదః సంప్రహర్షయ	17
ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవో వానరాధిపః	
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్	18
తం వానర సహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరమ్	
అభివాద్య ప్రవిష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్	19
తతః ప్రకృతయః సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరమ్	
ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః	20
సుగ్రీవః ప్రకృతీః సర్వా సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్	
బ్రాతురస్తఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః	21
ప్రవిశ్య త్వభినిష్క్రాంతం సుగ్రీవం వానరర్షభం	
అభ్యషించంత సుహృదః సహస్రాక్ష మివాఽమరాః	22

తస్య పాణ్డర మాజహ్రు శ్చత్రం హేమ పరిష్కృతమ్	
శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదణ్డే యశస్కరే	23
తథా సర్వాణి రత్నాని సర్వబీజౌషధాని చ	
సక్షీరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రరోహాన్ కుసుమాని చ	24
శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవాఽనులేపనమ్	
సుగన్ధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యముజ్జాని చ	25
చన్దనాని చ దివ్యాని గన్ధాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్	
అక్షతం జాతరూపం చ ప్రీయంగు మధుసర్పిషీ	26
దధి చర్మ చ వైయాఘ్రం వారాహీ చాఘ్నపానహా	
సమాలమ్బన మాదాయ రోచనాం సమనః శిలామ్	27
ఆజగ్ము స్తత్ర ముదితా వరాః కన్యాస్తు షోడశ	
తత స్తే వానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం యథావిధి	28
రత్నైర్వస్త్రైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్	
తతః కుశ పరిస్థిర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసం	29
మన్తపూతేన హవిషా హుత్వా మన్తవిదో జనాః	
తతో హైమ ప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణ సంవృతే	30
ప్రాసాద శిఖరే రమ్య చిత్రమాల్యోప శోభితే	
ప్రాఙ్ముఖం వివిధైర్మన్తైః స్థాపయిత్వా వరాసనే	31
నదీ నదేభ్యః సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ సమన్తతః	
ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః	32
అపః కనక కుమ్భేషు నిధాయ విమలాః శుభాః	
శుభై ర్వుషభ శృంగైశ్చ కలశైశ్చాపి కాంచనైః	33
శాస్త్ర దృష్టిన విధినా మహర్షి విహితేన చ	
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	34
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనుమాన్ జామ్బవా న్నలః	
అభ్యషించంత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా	35
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా	

అభిషిక్తేతు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః	36
ప్రదుకృశు ర్మహాత్మానో హృష్టా స్తత్ర సహస్రశః	
రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవో హరిపుంగవః	37
అంగదం సంపరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేఽభ్యషేచయత్	
అంగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః	38
సాధు సాధ్యతి సుగ్రీవం మహాత్మానోఽభ్యపూజయన్	
రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునః పునః	39
ప్రీతాశ్చ తుష్టువుః సర్వే తాదృశే తత్ర వర్తిని	
హృష్ట పుష్ట జనాకీర్ణా పతాకా ధ్వజ శోభితా	40
బభూవ నగరీ రమ్యా క్షిప్యిన్ధా గిరిగహ్వరే	
నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మానే	
మహాభీషకం కపి వాహినీపతిః	
రుమాం చ భార్యాం ప్రతిలభ్య వీర్యవాన్	
అవాప రాజ్యం త్రిదశాధివోయథా	41
<u>సప్తవింశస్త్యర్థః - మాల్యవన్నివాసః</u>	
అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహామ్	
ఆజగామ సహజ్రాత్రా రామః ప్రస్తవణం గిరిమ్	1
శార్దూల మృగ సంఘుష్టం సింహౌ ర్భీమ రవైర్వృతమ్	
నానాగుల్మ లతా గూఢం బహుపాదప సంకులమ్	2
ఋక్ష వానర గోపుచ్యై ర్మార్జారైశ్చ నిషేవితమ్	
మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచి జలాశ్రయమ్	3
తస్య శైలస్య శిఖరే మహాతీమాయతాం గుహామ్	
ప్రత్యగృహ్లాత వాసార్థం రామః సౌమిత్రిణా సహ	4
కృత్వా చ సమయం సౌమ్యః సుగ్రీవేణ సహానఘః	
కాలయుక్తం మహద్వాక్య మువాచ రఘునందనః	5
వినీతం భ్రాతరం భ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనం	
ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా	6

అస్యాం వసావ సౌమిత్రే వర్ష రాత్ర మరిందమ	
గిరి శృంగ మిదం రమ్య మున్నతం పార్ధివాత్మజ	7
శ్వేతాభిః కృష్ణ తామ్రాభిః శిలాభిరుపశోభితం	
నానాధాతు సమాకీర్ణం దరీ నిర్ఘర శోభితం	8
వివిధై ర్వుక్ష షండైశ్చ చారు చిత్రలతా వృతం	
నానావిహాగ సంఘుష్టం మయూర రవ నాదితం	9
మాలతీ కుంద గుల్మైశ్చ సింధువార కురంఠకైః	
కదంబార్జున సర్జైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితం	10
ఇయం చ నళినీ రమ్యా పుల్లపంకజ మండితా	
నాతిదూరే గుహాయా నౌ భవిష్యతి నృపాత్మజ	11
ప్రాగుదక్ ప్రవణే దేశే గుహా సాధు భవిష్యతి	
పశ్చాచ్చైవోన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి	12
గుహాద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శుభా	
శ్లక్షణా చైవాయతా చైవ భిన్నాంజన చయోపమా	13
గిరిశృంగ మిదం తాత పశ్య చోత్తరతః శుభం	
భిన్నాంజన చయాకార మమోద్భదర మివోత్థితం	14
దక్షిణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేత మివాంబరం	
కైలాస శిఖర ప్రఖ్యం నానాధాతు విభూషితం	15
ప్రాచీన వాహినీం చైవ నదీం భృశమృకర్ణమాం	
గుహాయాః పూర్వతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నవీమివ	16
చంపకై స్థిలకై స్తాలై స్తమాల్వరతిముక్తకైః	
పద్మకైః సరళైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితాం	17
వానీరై స్తినీశ్చైవ వకుళైః కేతకై ర్ధవైః	
హింతాలై స్తిరిటై ర్పిపై ర్వేతకైః కృతమాలకైః	18
తీరజైః శోభితా భాతి నానారూపై స్తత స్తతః	
వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా	19
శతశః పక్షిసంఘైశ్చ నానానాదై ర్వివాదితా	

అన్యోన్య మతిరక్షేశ్చ చక్రవాకై రలంకృతా	20
పులినైరఽతిరమ్యైశ్చ హంస సారస సేవితైః	
ప్రహసంతీవ భాత్యేషా నారీ సర్వవిభూషితా	21
క్వచి న్నీలోత్పల్ల శ్చన్నా భాతి రక్షోత్పల్లైః క్వచిత్	
క్వచి ద్భాతి శుక్లైశ్చ దివ్యైః కుముద కుట్మల్లైః	22
పారిప్లవ శత్రై ర్ఘ్రష్టా బర్హిణ క్రౌంచ నాదితా	
రమణీయా నదీ సౌమ్య మునిసంఘై ర్నిషేవితా	23
పశ్య చందన వృక్షాణాం పంక్తిః సురచితా ఇవ	
కకుభానాం చ దృశ్యంతే మనసేవోదితాః సమమ్	24
అహో సురమణీయోఽయం దేశః శత్య నిఘాదన	
దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రే సాధ్యఽత్ర నివసావహై	25
ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్ర కాననా	
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజ	26
గీత వాదిత్ర నిర్దోషః శ్రూయతే జయతాం వర	
నర్దతాం వానరాణామ్ చ మృదంగాడంబరైః సహ	27
లబ్ధ్వా భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః	
ధృవం నందతి సుగ్రీవః సంప్రాప్య మహతీం శ్రియం	28
ఇత్యుక్త్వా న్యవసత్ తత్ర రాఘవః సహలక్ష్మణః	
బహుదృశ్య దరీకుంజే తస్మిన్ ప్రస్తవేణే గిరౌ	29
సుసుఖేఽపి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ హి ధరణీధరే	
వసత స్తస్య రామస్య రతిరఽల్పాపి నాభవత్	30
హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్	
ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకమ్ చ విశేషతః	31
ఆవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గతమ్	
తత్ సముత్థేన శోకేన బాష్పోపహత చేతసం	32
తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోక పరాయణమ్	
తుల్య దుఃఖోఽబ్రవీ ద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయన్ వచః	33

అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి	
శోచతో వ్యవసీదన్తి సర్వార్థా విదితం హి తే	34
భవాన్ క్రియాపరో లోకే భవాన్ దైవపరాయణః	
ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ	35
న హ్యఽవ్యవసితః శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః	
సమర్థ స్త్వం రణే హస్తం విక్రమై ర్దిహ్మా కారిణమ్	36
సమున్మూలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరం కురు	
తతః సపరివారం తం నిర్మూలం కురు రాక్షసం	37
పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగర వనాచలామ్	
పరివర్తయితుం శక్తః కిమ్ పున స్తం హి రావణమ్	38
శరత్ కాలం ప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః	
తతః సరాష్ట్రం సగణం రావణం త్వం వధిష్యసి	39
అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే	
దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మ చ్చన్నమివానలమ్	40
లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభమ్	
రాఘవః సుహృదం స్నిగ్ధ మిదం వచన మబ్రవీత్	41
వాచ్యం యదఽనురక్తేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ	
సత్యవిక్రమ యుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా	42
ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యాఽవసాదకః	
విక్రమేష్యప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహమ్	43
శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వచనే తవ	
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాద మఽనుపాలయన్	44
ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతికారేణ యుజ్యతే	
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హన్తి సత్త్వవతాం మనః	45
అదైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః	
కృతాంజలి స్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితం	
ఉవాచ రామం స్వభిరామ దర్శనం	

ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మనః శుభం	46
యథోక్త మేతత్ తవ సర్వమీప్సితం	
నరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః	
శరత్ ప్రతీక్షః క్షమతా మిమం భవాన్	
జల ప్రపాతం రిపు నిగ్రహే ధృతః	47
నియమ్య కోపం ప్రతిపాల్యతాం శరత్	
క్షమస్వ మాసాం శ్చతురో మయా సహ	
వసాచలేఽస్మిన్ మృగరాజ సేవితే	
సంవర్ధయన్ శత్యవధే సముద్యమం	48
<u>అష్టావింశ స్సర్గః - ప్రావృడుజ్ఞుంభణం</u>	
స తదా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషేచ్య చ	
వసన్ మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	1
అయం స కాలః సంప్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః	
సంపశ్య త్వం నభో మేఘైః సంవృతం గిరి సన్నిభైః	2
నవ మాస ధృతం గర్భం భాస్కరస్య గభస్తిభిః	
పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనమ్	3
శక్య మమ్బర మారుహ్య మేఘ సోపాన పంక్తిభిః	
కుటజార్డున మాలాభి రలంకర్తుం దివాకరః	4
సంధ్యారాగోత్థితై స్తామ్రైరఽస్తేష్వధికపాణ్డరైః	
స్నిగ్ధై రభ్రపట చ్చదై ర్బద్ధ వ్రణ మివామ్బరమ్	5
మన్ద మారుత నిశ్వాసం సంధ్యా చన్దన రంజితమ్	
ఆపాణ్ణు జలదం భాతి కామాతుర మివామ్బరమ్	6
ఏషా ఘర్మ పరిక్లిష్టా నవవారి పరిఘ్నతా	
సీతేవ శోక సంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి	7
మేఘోదర వినిర్ముక్తాః కల్హార సుఖ శీతలాః	
శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతక గన్ధినః	8
ఏష పుల్లార్డునః శైలః కేతకైరధివాసితః	

సుగ్రీవ ఇవ శాస్తారి ర్ధరాభి రభిషిచ్యతే	9
మేఘ కృష్ణాజినధరా ధారా యజ్ఞోపవీతినః మారుతాపూరిత గుహః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః	10
కశాభిరివ హైమీభి ర్విద్యుద్భిరభితాడితమ్ అన్తః స్తనిత నిర్దోషం సవేదన మివామ్బరమ్	11
నీలమేఘశ్రితా విద్యుత్ స్ఫురన్తీ ప్రతిభాతి మే స్ఫురన్తీ రావణస్యాఽంకే వైదేహీవ తపస్వినీ	12
ఇమాః తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః అనులిప్తా ఇవ ఘనై ర్నప్తగ్రహ నిశాకరాః	13
క్వచి ద్భ్రాష్టాభి సంరుద్ధాన్ వర్షాగమ సముత్సుకాన్ కుటజాన్ పశ్య సౌమిత్రే పుష్పితాన్ గిరిసానుషు	14
మమ శోకాభిభూతస్య కామ సందీపనాన్ స్థితాన్ రజః ప్రశాన్తం సహిమోఽద్య వాయుః నిదాఘ దోష ప్రసరాః ప్రశాన్తాః స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం ప్రవాసినో యాన్తి నరాః స్వదేశాన్	15
సంప్రస్థితా మానస వాస లుట్టాః ప్రియాన్వితాః సంప్రతి చక్రవాకాః అబీక్ష్ణ వర్షోదక విక్షతేషు యానాని మార్గేషు న సంపతన్తి	16
క్వచిత్ ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశం నభః ప్రకీర్ణామ్బుధరం విభాతి క్వచిత్ క్వచిత్ పర్వత సన్నిరుద్ధం రూపం యథా శాన్తమహోర్ణవస్య	17
వ్యామిశ్రితం సర్జ కదమ్బ పుష్పైః నవంజలం పర్వతధాతు తామ్రమ్ మయూర కేకాభిరఽనుప్రయాతం	

శైలాపగాః శీఘ్రతరం వహన్తి	18
రసాకులం షట్పద సన్నికాశం	
ప్రభుజ్యతే జమ్బుఫలం ప్రకామమ్	
అనేకవర్ణం పవనావధూతం	
భూమౌ పతత్యాఽమ్రఫలం విపక్వమ్	19
విద్యుత్పతాకాః సబలాక మాలాః	
శైలేన్ద్ర కూటాకృతి సన్నికాశాః	
గర్జన్తి మేఘాః సముదీర్ణ నాదా	
మత్తా గజేన్ద్రా ఇవ సంయుగస్థాః	20
వర్షోదకా ప్యాయిత శాద్వలాని	
ప్రవృత్త నృత్యోత్సవ బర్హిణాని	
వనాని నిర్వృష్ట వలాహకాని	
పశ్యాఽపరాష్టేష్వధికం విభాంతి	21
సముద్వహంతః సలిలాఽతిభారం	
బలాకినో వారిధరా నదంతః	
మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణామ్	
విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి	22
మేఘాభికామా పరిసంపతన్తీ	
సమ్మోదితా భాతి బలాక పంక్తిః	
వాతావధూతా వరపౌణ్డరీకీ	
లమ్బేవ మాలా రచితామ్బరస్య	23
బాలేన్ద్ర గోపాంతర చిత్రితేన	
విభాతి భూమి ర్నవ శాద్వలేన	
గాత్రానువృత్తేన శుకప్రభేణ	
నారీవ లాక్షోక్షిత కంబళేన	24
నిద్రా శనైః కేశవమభ్యుపైతి	
దృతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి	

హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి కాంతా సకామా ప్రీయమభ్యుపైతి	25
జాతా వనాంతాః శిఖి సంప్రన్నతా జాతాః కదమ్భాః సకదమ్భ శాఖాః జాతా వృషా గోషు సమాన కామా జాతా మహీ సస్య వనాభిరామా	26
వహన్తి వర్షన్తి నదన్తి భాన్తి ధ్యాయన్తి నృత్యన్తి సమాశ్వసన్తి నద్యో ఘనా మత్త గజా వనాంతాః ప్రియా విహీనాః శిఖినః ప్లవంగాః	27
ప్రహర్షితాః కేతక పుష్ప గన్ధమ్ ఆఘ్రాయ హృష్టా వన నిర్ఘరేషు ప్రపాత శబ్దాకులీతా గజేన్ద్రాః సార్థం మయూరైః సమదా నదన్తి	28
ధారా నిపాతై రభిహన్యమానాః కదమ్బ శాఖాసు విలమ్బమానాః క్షణార్జితం పుష్పరసావగాఢం శనై ర్మదం షట్పరణా స్త్యజన్తి	29
అంగార చూర్ణోత్కర సన్నికాశైః ఫలైః సుపర్యాప్త రసైః సమ్మదైః జమ్బూ దృమాణాం ప్రవిభాన్తి శాఖా నిలీయమానా ఇవ షట్పదౌమైః	30
తడిత్పతాకాభి రలంకృతానామ్ ఉదీర్ణ గమ్భీర మహారవాణామ్ విభాన్తి రూపాణి వలాహకానాం రణోద్యతానా మివ వారణానామ్	31
మార్గానుగః శైల వనానుసారీ	

సంప్రస్థితో మేఘు రవం నిశమ్య యుద్ధాభికామః ప్రతినాగ శంకీ మత్తో గజేంద్రః ప్రతిసన్నివృత్తః	32
క్వచిత్ ప్రగీతా ఇవ పట్పదౌఘైః క్వచిత్ ప్రన్యతా ఇవ నీలకంఠైః క్వచిత్ ప్రమతా ఇవ వారణేంద్రైః విభాంత్యనేకాశ్రయిణో వనాంతాః	33
కదంబ సర్వార్జున కందలాఢ్యా వనాంత భూమి ర్నవవారి పూర్ణా మయూర మత్తాభిరుత ప్రన్యతైః ఆపాన భూమి ప్రతిమా విభాతి	34
ముక్తా సకాశం సలీలం పతద్వై సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నమ్ హృష్టా వివర్ణ చ్చదనా విహంగాః సురేంద్ర దత్తం తృషితాః పిబన్తి	35
షట్పాద తంత్రీ మధురాభిధానం ప్లవంగమోదీరిత కంఠ తాలం ఆవిష్కృతం మేఘు మృదంగ నాదైః వనేషు సంగీత మివ ప్రవృత్తం	36
క్వచిత్ ప్రన్యతైః క్వచిదున్నదద్భిః క్వచిచ్ఛ వృక్షాగ్ర నిషణ్ణ కాయైః వ్యాలంబ బర్హాభరణై ర్మయూరైః వనేషు సంగీత మివ ప్రవృత్తం	37
స్వనై ర్ఘనానాం ప్లవగాః ప్రబుధ్ధా విహాయ నిద్రాం చిర సన్నిరుద్ధామ్ అనేక రూపాకృతి వర్ణ నాదా నవాంబు ధారాభిహతా నదంతి	38

నద్యః సముద్వాహిత చక్రవాకాః తటాని శీర్ణా న్యపవాహయిత్వా దృష్టా నవ ప్రాభృత పూర్ణ భోగా దృతం స్వభర్తార ముపోపయాన్తి	39
నీలేషు నీలాః ప్రవిభాంతి సక్తా మేఘేషు మేఘా నవవారి పూర్ణాః దవాగ్ని దగ్ధేషు దవాగ్ని దగ్ధాః శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధ మూలాః	40
ప్రహృష్ట సన్నాదిత బర్హిణాని సశక్త గోపాకుల శాద్వలాని చరంతి నీపార్జున వాసితాని గజాః సురమ్యాణి వనాంతరాణి	41
నవాంబు ధారాహత కేసరాణి దృతం పరిత్యజ్య సరోరుహాణి కదంబ పుష్పాణి సకేసరాణి నవాని హృష్టా భ్రమరాః పతంతి	42
మత్తా గజేన్ద్రా ముదితా గవేన్ద్రా వనేషు విశాన్తతరా మృగేన్ద్రాః రమ్యా నగేన్ద్రా నిభృతా నరేన్ద్రాః ప్రక్రీడితో వారిధరైః సురేన్ద్రః	43
మేఘాః సముద్ధూత సముద్ర నాదా మహాజలౌఘై ర్గగనావలంబాః నదీస్తటాకాని సరాంసి వాపీః మహీ చ కృత్స్నా మపవాహయంతి	44
వర్ష ప్రవేగా విపులాః పతంతి ప్రవాంతి వాతాః సముదీర్ణ ఘోషాః ప్రణష్ట కూలాః ప్రవహంతి శేషుం	

నద్యో జలై ర్విప్రతిపన్న మార్గాః	45
నరై ర్నరేంద్రా ఇవ పర్వతేంద్రాః	
సురేంద్ర దత్తైః పవనోపనీతైః	
ఘనాంబు కుమ్భైరభిషిచ్యమానా	
రూపం శ్రియం స్వా మివ దర్శయంతి	46
ఘనోపగూఢం గగనం సతారం	
న భాస్కరో దర్శన మభ్యుపైతి	
నవై ర్జలామై ర్ధరణీ విత్పా	
తమో విలిప్తా న దిశః ప్రకాశాః	47
మహాంతి కూటాని మహీధరాణామ్	
ధారాభిధౌతాన్యధికం విభాంతి	
మహాప్రమాణై ర్విపులైః ప్రపాతైః	
ముక్తా కలాపై రివ లంబమానైః	48
శైలోపల ప్రస్థలమాన వేగాః	
శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపాతాః	
గుహాసు సన్నాదిత బర్హిణాసు	
హారా విశేర్యంత ఇవాభిభాంతి	49
శీఘ్ర ప్రవేగా విపులాః ప్రపాతా	
నిర్దౌత శృంగోపతలా గిరీణాం	
ముక్తా కలాప ప్రతిమాః పతంతో	
మహాగుహోత్సంగ తలై ర్ద్రియన్తే	50
సురతా మఽర్ధవిచ్ఛిన్నాః స్వర్గ స్త్రీ హారమౌక్తికాః	
పతంతీవాఽఽకులా దిక్షు తోయధారాః సమంతతః	51
నిలీయమానై ర్విహగై ర్నిమీలద్భిశ్చ పంకజైః	
వికసంత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తుం జ్ఞాయతే రవిః	52
వృత్తా యాత్తా నరేంద్రాణాం సేనా ప్రతినివర్తతే	
వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః	53

మాసి ప్రోష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానామఽధీయతామ్	
అయమఽధ్యాయ సమయః సామగానా ముపస్థితః	54
నివృత్త కర్మాయతనో నూనం సంచిత సంచయః	
ఆషాఢీమఽభ్యుపగతో భరతః కోసలాధిపః	55
నూన మాపూర్యమాణాయాః సరయ్యా వర్ధతే రయః	
మాం సమీక్య సమాయాంత మయోధ్యాయా ఇవ స్వనః	56
ఇమాః స్ఫీతగుణా వర్షాః సుగ్రీవః సుఖ మశ్నుతే	
విజితాఽరిః సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః	57
అహంతు హృత దారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహత శ్చ్యుతః	
నదీకూలమివ క్షిన్నమఽవసీదామి లక్ష్మణ	58
శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశ దుర్గమాః	
రావణశ్చ మహాన్ శతృరఽపారం ప్రతిభాతి మే	59
అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వీమాం మార్గాశ్చ భృశ దుర్గమాన్	
ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితమ్	60
అపి చాఽతిపరిక్లిష్టం చిరాద్ధారైః సమాగతమ్	
ఆత్మకార్య గరీయస్త్యా ద్వక్తుం నేచ్ఛామి వానరమ్	61
స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాల ముపాగతమ్	
ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాఽత్ర సంశయః	62
తస్మాత్ కాల ప్రతీక్షేఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ	
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాద మనుపాలయన్	63
ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతికారేణ యుజ్యతే	
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హన్తి సత్త్వవతాం మనః	64
తేనైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః	
కృతాంజలి స్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితమ్	
ఉవాచ రామం స్వభిరామ దర్శనం	
ప్రదర్శయన్ దర్శన మాత్మనః శుభమ్	65
యథోక్త మేత త్తవ సర్వ మీప్సితం	

నరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః	
శరత్ ప్రతీక్షః క్షమతా మిమం భవాన్	
జలప్రపాతం రిపు నిగ్రహే ధృతః	66
<u>ఏకోనత్రింశస్సర్గః - హనుమత్ప్రతిబోధనం</u>	
సమీక్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్వలాహకమ్	
సారసా రవ సంఘుష్టం రమ్య జ్యోత్స్నా నులేపనమ్	1
సమ్మద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మన్ద ధర్మార్థ సంగ్రహమ్	
అత్యర్థమ౭సతాంమార్గ మేకాన్తగత మానసం	2
నివృత్త కార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదా౭భిరతం సదా	
ప్రాప్తవన్తమ౭భిప్రీతాన్ సర్వానపి మనోరథాన్	3
స్వాం చ పత్నీమ౭భిప్రీతాం తారాం చాపి సమీప్యితామ్	
విహరన్త మ౭హోరాత్రం కృతార్థం విగత జ్వరమ్	4
క్రీడన్త మివ దేవేన్ద్రం నన్దనే౭పురసాం గణైః	
మన్త్రిషు న్యస్త కార్యం చ మన్త్రిణామ౭నవేక్షకమ్	5
ఉత్సన్న రాజ్య సందేశం కామవృత్త మవస్థితమ్	
నిశ్చిత్తార్థో౭ర్థ తత్త్వజ్ఞః కాలధర్మ విశేషవిత్	6
ప్రసాద్య వాక్యై ర్మధురై ర్హేతుమద్భి ర్మనోరమైః	
వాక్యవిద్వాక్య తత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః	7
హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామ ధర్మార్థ నీతిమత్	
ప్రణయ ప్రీతి సంయుక్తం విశ్వాస కృత నిశ్చయమ్	8
హరీశ్వర ముపాగమ్య హనుమాన్ వాక్య మబ్రవీత్	
రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరపి వర్షితా	9
మిత్రాణాం సంగ్రహః శేష స్తం భవాన్ కర్తు మర్హతి	
యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే	10
తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చా౭భివర్ధతే	
యస్య కోశశ్చ దణ్డశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప	11
సమవేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్శుతే	

తద్భవాన్ వృత్త సంపన్నః స్థితః పథి నిరత్యయే	12
మిత్రార్థమఽభినీతార్థం యథావత్ కర్తు మర్హతి	
సంత్యజ్య సర్వకర్మాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే	13
సంభ్రమాద్వికృతోత్సాహః సోఽనర్థేనావరుద్యతే	
యస్తు కాల వ్యతీతేషు మిత్రకార్య మరిందమ	14
స కృత్వా మహతోఽప్యర్థా న్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే	
యదిదం వీర కార్యం నో మిత్రకార్య మరిందమ	15
క్రియతాం రాఘవ సైత ద్వైదేహ్యః పరిమార్గణమ్	
న చ కాలమఽతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్	16
త్వరమాణోఽపి సన్ ప్రాజ్ఞ స్తవ రాజన్ వశానుగః	
కులస్య హేతుః స్పీతస్య దీర్ఘబన్ధుశ్చ రాఘవః	17
అప్రమేయ ప్రభావశ్చ స్వయం చాఽప్రతిమో గుణైః	
తస్య త్వం కురు వై కార్యం పూర్వం తేన కృతం తవ	18
హరీశ్వర హరిశ్రీష్ఠానాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
న హి తావద్భవేత్ కాలో వ్యతీత శ్చోదనా దృతే	19
చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్ కాలవ్యతిక్రమః	
అకర్తురఽపి కార్యస్య భవాన్ కర్తా హరీశ్వర	20
కిం పునః ప్రతికర్తు స్తే రాజ్యేన చ వధేన చ	
శక్తిమానపి విక్రాంతో వానరర్ష గణేశ్వర	21
కర్తుం దాశరథేః ప్రీతి మాజ్ఞాయాం కిం ను సజ్ఞసి	
కామం ఖలు శరైః శక్తః సురాఽసుర మహోరగాన్	22
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాం తు కాంక్షతే	
ప్రాణత్యాగాఽవిశంకేన కృతం తేన తవ ప్రీయమ్	23
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చాఽమృరే	
న దేవా న చ గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః	24
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిముత రాక్షసాః	
తదేవం శక్తి యుక్తస్య పూర్వం ప్రీయకృత స్తవ	25

రామస్యాఽర్హసి పింగేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రియమ్ నాఽధస్తాదఽవనౌ నాఽపుగతిర్నోపరి చాఽమృరే	26
కస్యచిత్ సజ్జతేఽస్మాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా తదాజ్ఞాపయ కః కిం తే కృతే కుత్ర వ్యవసతు	27
హరయో హ్యప్రద్యప్యో స్తి సన్తి కోట్యగ్రతోఽనఘాః తస్య తద్వదనం శృత్వా కాలే సాధు నివేదితమ్	28
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్నశ్చకార మతి ముత్తమామ్ సందిదేశాఽతిమతిమాన్ నీలం నిత్యకృతోద్యమమ్	29
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానా ముపసంగ్రహే యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః	30
సమాగచ్ఛన్త్యసంగేన సేనాగ్రాణి తథా కురు యే త్వన్తపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః	31
సమానయన్తు తే సైన్యం త్వరితాః శాసనాన్ మమ స్వయం చానన్తరం సైన్యం భవానేవాఽనుపశ్యతు	32
త్రి పంచ రాత్రా దూర్షం యః ప్రాప్పుయాన్నేహ వానరః తస్య ప్రాణాన్తికో దణ్డో నాత్ర కార్యా విచారణా	33
హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాఽంగదో భవాన్ మమాజ్ఞామఽధికృత్య నిశ్చితామ్	
ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరో విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్	34
<u>త్రింశ స్సర్గః - శరద్వర్ణనం</u>	
గుహాం ప్రవిష్ఠే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః వర్షరాత్రోపితో రామః కామ శోకాభిపీడితః	1
పాణ్డరం గగనం దృష్ట్వా విమలం చన్ద్రమణ్డలమ్ శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నా నులేపనామ్	2
కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజామ్ బుద్ధ్యా కాలమతీతం చ ముమోహా పరమాతురః	3

స తు సంజ్ఞా ముపాగమ్య ముహూర్తా న్మతిమాన్ పునః	
మనఃస్థామపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః	4
ఆసీనః పర్వతస్యగ్రే హేమధాతు విభూషితే	
శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియామ్	5
దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమగత విద్యుద్వలాహకమ్	
సారసా రావ సంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా	6
సారసా రావ సన్నాదైః సారసా రావ నాదినీ	
యాఽఽశ్రమే రమతే బాలా సాఽద్య మే రమతే కథమ్	7
పుష్పితాం శ్చాసనాన్ దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాన్	
కథం సా రమతే బాలా పశ్యన్తీ మామఽపశ్యతీ	8
యా పురా కలహంసానాం స్వరేణ కలభాషిణీ	
బుద్ధ్యతే చారుసర్వాంగీ సాఽద్య మే బుద్ధ్యతే కథమ్	9
నిస్స్వనం చక్రవాకాణాం నిశమ్య సహ చారిణామ్	
పుణ్డరీక విశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి	10
సరాంసి సరితో వాపీః కాననాని వనాని చ	
తాం వినా మృగశాబాక్షీం చరన్నాఽద్య సుఖం లభే	11
అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీమ్	
సుదూరం పీడయేత్ కామః శరద్గుణ నిరంతరః	12
ఏవమాది నరశ్రేష్ఠో విలలాప నృపాత్మజః	
విహంగ ఇవ సారంగః సలిలం త్రిదశేశ్వరాత్	13
తత శ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలార్థీ గిరిసానుషు	
దదర్శ పర్యుపావృత్తో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజమ్	14
తం చింతయా దుస్సహాయా పరీతం	
విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ	
బ్రాతుర్విషాదాత్ పరితాప దీనః	
సమీక్య సౌమిత్రిరువాచ రామమ్	15
కిమార్య కామస్య వశం గతేన	

కిమాత్మ పౌరుష్య పరాభవేన అయం హ్రీయా సంహ్రీయతే సమాధిః కిమత్ర యోగేన నివర్తితే న	16
క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం సమాధియోగాఽనుగతం చ కాలమ్ సహాయ సామర్థ్యమదీన సత్త్వః స్వకర్మ హేతుం చ కురుష్య హేతుమ్ న జానకీ మానవ వంశనాథ త్వయా సనాథా సులభా పరేణ న చాగ్నిచూడాం జ్వలితా ముపేత్య న దహ్యతే వీర వర్హా కశ్చిత్ స లక్ష్మణం లక్ష్మణ మప్రధృష్యం స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః హితం చ పథ్యం చ నయ ప్రసక్తం ససామ ధర్మార్థ సమాహితం చ నిస్సంశయం కార్య మవేక్షితవ్యం క్రియా విశేషో హ్యనువర్తితవ్యః నను ప్రవృత్తస్య దురాసదస్య కుమార కార్యస్య ఫలం న చిన్త్యమ్ అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచిన్తయన్ ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరామ్ నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః స్నిగ్ధ గమ్భీర నిర్ఘోషాః శైల దృమ పురోగమాః విస్ఫుజ్య సలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతా నృపాత్మజ నీలోత్పలదళ శ్యామాః శ్యామీ కృత్వా దిశో దశ విమదా ఇవ మాతంగాః శాన్తవేగాః పయోధరాః	17 18 19 20 21 22 23 24

జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జున గన్ధినః చరిత్యా విరతాః సౌమ్య వృష్టి వాతాః సముద్యతాః	25
ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ నాదః ప్రసవణానాం చ ప్రశాన్తః సహసాఽనఘ	26
అభివృష్టా మహామేఘై ర్నిర్మలా శ్చిత్ర సానవః అనులిప్తా ఇవాభాన్తి గిరయ శ్చన్ద్రశ్శిభిః	27
శాఖాసు సప్త చ్చద పాదపానాం ప్రభాసు తారాఽర్క నిశాకరాణాం లీలాసు చైవోత్తమ వారణానాం	
శ్రియం విభజ్యద్య శరత్ ప్రవృత్తా సంప్రత్యనేకాశ్రయ చిత్ర శోభా లక్ష్మీః శరత్కాల గుణోపనీతా సూర్యాఽగ్రహస్త ప్రతిబోధితేషు	28
పద్మాకరేష్వభ్యధికం విభాతి సప్త చ్చదానాం కుసుమోపగంధీ షట్పాద బృందై రనుగీయమానః మత్త ద్విపానాం పవనోఽనుసారీ	29
దర్పం వనేష్వఽభ్యధికం కరోతి అభ్యాగతై శ్చారు విశాల పక్షైః స్మర ప్రీయైః పద్మరజోఽవకీర్ణైః మహానదీనాం పులినోపయాతైః	30
క్రీడంతి హంసాః సహచక్రవాకైః మద ప్రగల్భేషు చ వారణేషు గవాం సమూహేషు చ దర్పితేషు ప్రసన్న తోయాసు చ నిమ్నగాసు	31
విభాతి లక్ష్మీర్బహుధా విభక్తా నభః సమీక్యాంబుధరై ర్విముక్తం	32

విముక్త బర్హాభరణా వనేషు ప్రియాస్వఽసక్తా వినివృత్త శోభా గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః	33
మనోజ్ఞ గంధైః ప్రియకైరనల్పైః పుష్పాతిభారాఽవనతాగ్ర శాఖైః సువర్ణ గౌరై ర్నయనాభిరామైః ఉద్యోతితానీవ వనాంతరాణి	34
ప్రియాన్వితానాం నళినీ ప్రయాణాం వనే రతానాం కుసుమోద్ధతానాం మదోత్కటానాం మద లాలసానాం గజోత్తమానాం గతయోఽద్యమందాః	35
వృభ్రం నభః శస్త్ర విధౌత వర్ణం కృశ ప్రవాహాణి నదీ జలాని కల్హార శీతాః పవనాః ప్రవాంతి తమో విముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః	36
సూర్యాతప క్రామణ నష్ట పంకా భూమి శ్చిరోద్ధాటిత సాంద్ర రేణుః అన్యోన్య వైరేణ సమాయుతానాం ఉద్యోగ కాలోఽద్య నరాధిపానాం	37
శరద్గుణాప్యాయిత రూప శోభాః ప్రహర్షితాః పాంసు సముత్థితాంగాః మదోత్కటాః సంప్రతి యుద్ధ లుబ్ధా వృషా గవాం మధ్యగతా నదంతి	38
స మన్మథా స్తీవ్రతరాఽనురాగాః కులాన్వితా మందగతిం కరిణ్యః మదాన్వితం సంపరివార్య యాంతం వనేషు భర్తారమఽనుప్రయాంతి	39

త్యక్తా వరాణ్యాత్మవిభూషణాని బర్హాణి తీరోపగతా నదీనాం నిర్భర్త్యమానా ఇవ సారసౌమైః ప్రయాంతి దీనా విమదా మయూరాః	40
విత్రాస్య కారండవ చక్రవాకాన్ మహారవై ర్భిన్నకటా గజేంద్రాః సరస్సు బద్ధాంబుజ భూషణేషు విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి	41
వ్యపేత పంకాసు సవాలుకాసు ప్రసన్న తోయాసు సగోకులాసు ససార సారావఽవినాదితాసు నదీషు హృష్టా నిపతంతి హంసాః	42
నదీ వన ప్రస్తవణోదకానాం అతిప్రవృద్ధాఽనిల బర్హిణానాం ప్లవంగమానాం చ గతోత్సవానాం ధృతం రవాః సంప్రతి సంప్రనష్టాః	43
అనేకవర్ణాః సువినష్ట కాయాః నవోదితేష్వఽంబుధరేషు నష్టాః క్షుధార్దితా ఘోరవిషా బిలేభ్యః చిరోపితా విప్రసరంతి సర్పాః	44
చంచచ్చంద్ర కరస్పర్శ హర్షోన్మీలిత తారకా అహో రాగవతీ సంధ్యా జహాతి స్వయ మంబరం	45
దర్శయంతి శరన్నద్యః పులినాని శనైః శనైః నవసంగమ సవ్రీడా జఘనానీవ యోషితః	46
రాత్రిః శశాంకోదిత సౌమ్య వక్తా తారాగణోన్మీలిత చారునేత్రా జ్యోత్స్నాంశుక ప్రావరణా విభాతి	

నారీవ శుక్లాంశుక సంవృతాంగీ	47
విపక్వ శాలి ప్రసవాని భుక్త్వా ప్రహర్షితా సారస చారు పంక్తిః నభః సమాక్రామతి శీఘ్రవేగా	
వతావధూతా గృధ్రితేవ మాలా	48
సుపైకహంసం కుముదైరుపేతం మహాహ్రదస్థం సలీలం విభాతి ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచంద్రం తారాగణాకీర్ణ మివాంతరిక్షం	49
ప్రకీర్ణ హంసాకుల మేఖలానాం ప్రబుద్ధ పద్మోత్పల మాలినీనాం వాప్యత్తమానా మధికాఽద్య లక్ష్మీః వరాంగనానా మివ భూషితానాం	50
వేణుస్వన వ్యంజిత తూర్య మిశ్రః ప్రత్యూష కాలాఽనిల సంప్రవృద్ధః సమ్మూర్చ్ఛితో గహ్వర గోవృషాణామ్ అన్యోఽన్యమాపూరయతీవ శబ్దః	51
నవై ర్పదీనాం కుసుమ ప్రహసైః వ్యాధూయమానై ర్మృదుమారుతేన ధౌతాఽమల క్షౌమ పట ప్రకాశైః కూలాని కాశై రుపశోభితాని	52
వన ప్రచండా మధుపాన శౌండాః ప్రియాన్వితాః షట్ చరణాః ప్రహృష్టాః వనేషు మత్తాః పవనాఽనుయాత్రాం కుర్వంతి పద్మాసన రేణు గౌరాః	53
జలం ప్రసన్నం కుముదం ప్రహాసం క్రౌంచ స్వనః శాలి వనం విపక్వం	

మృదుశ్చ వాయు ర్విమలశ్చ చంద్రః	
శంసంతి వర్ష వ్యపనీత కాలం	54
మీనోప సందర్శిత మేఖలానాం	
నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః	
కాంతోపభుక్తాఽలసగామినీనాం	
ప్రభాతకాలే స్వీవ కామినీనాం	55
సచక్రవాకాని సశైవలాని	
కాశై ర్దుకూలై రివ సంవృతాని	
సపత్ర లేఖాని సరోచనాని	
వధూ ముఖానీవ నదీ ముఖాని	56
ప్రపుల్ల బాణాసన చిత్రితేషు	
ప్రహృష్ట షట్పాద నికూజితేషు	
గృహీత చావోద్యత చండ దండః	
ప్రచండచారోఽద్య వనేషు కామః	57
లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా	
నదీ స్తటాకాని చ పూరయిత్వా	
నిష్పన్న సస్యాం వసుధాం చ కృత్వా	
త్యక్త్వా నభ స్తోయధారాః ప్రణష్టాః	58
ప్రసన్న సలిలాః సౌమ్య కురరీభి ర్వివాదితాః	
చక్రవాక గణాకీర్ణా విభాన్తి సలిలాశయాః	59
ఆసనాః సప్తపర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః	
దృశ్యన్తే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరి సానుషు	60
హంస సారస చక్రాహ్వాః కురరైశ్చ సమంతతః	
పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ	61
అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం జిగీషూణాం నృపాత్మజ	
ఉద్యోగ సమయః సౌమ్య పార్థివానా ముపస్థితః	62
ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ	

న చ పశ్యామి సుగ్రీవ ముద్యోగం వా తథా విధమ్	63
చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశతోపమాః	
మమ శోకాభిభూతస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః	64
చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్టతోఽనుగతా వనం	
విషమం దండకారణ్య ముద్యానమివ యాంగనా	65
ప్రియా విహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే	
కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ	66
అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్షితః	
దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః	67
ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః	
అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరంతప	68
స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే	
కృతార్థః సమయం కృత్వా దుర్మతి ర్నావబుధ్యతే	69
స కిష్కిన్దాం ప్రవిశ్య త్వం బృహి వానరపుంగవమ్	
మూర్ఖం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్ మమ	70
అర్థినా ముపపన్నానాం పూర్వం చాఽప్యపకారిణామ్	
ఆశాం సంశృత్య యో హన్తి స లోకే పురుషాధమః	71
శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్య ముదీరితమ్	
సత్యేన పరిగృహ్లాతి స వీరః పురుషోత్తమః	72
కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవన్తి యే	
తాన్ మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నా న్నోపభుంజతే	73
నూనం కాంచన పృష్ఠస్య వికృష్ఠస్య మయా రణే	
ద్రష్టుమిచ్ఛన్తి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమమ్	74
ఘోరం జ్యోతలనిర్దోషం కృద్ధస్య మమ సంయుగే	
నిర్దోష మివ వజ్రస్య పునః సంశోతు మిచ్ఛతి	75
కామమేవం గతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే	
త్వత్ సహాయస్య మే వీర న చిన్తా స్యా న్నుపాత్మజ	76

యదర్థ మఽయమారమ్భః కృతః పరపురంజయ	
సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః	77
వర్షాః సమయ కాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః	
వ్యతీతాం శ్చతురో మాసాన్ విహర న్నావబుధ్యతే	78
సామాత్య పరిషత్ క్రీడన్ పానమేవోపసేవతే	
శోక దీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయామ్	79
ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవ స్త్వయా వత్స మహాబల	
మమ రోషస్య యద్రూపం బ్యాయాశ్చైన మిదం వచః	80
న చ సంకుచితః పన్థా యేన వాలీ హతో గతః	
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమఽన్వగాః	81
ఏక ఏవ రణే వాలీ శరణ నిహతో మయా	
త్వాం తు సత్యాదఽతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాన్ధవమ్	82
తదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ	
తత్త ద్భూషి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః	83
కురుష్వ సత్యం మయి వానరేశ్వర	
ప్రతిశ్చతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతమ్	
మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయం	
త్వమఽద్య పశ్యే ర్మమ చోదితైః శరైః	84
స పూర్వజం తీవ్ర వివృద్ధ కోపం	
లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనమ్	
చకార తీవ్రాం మతి ముగ్రతేజా	
హరీశ్వరే మానవ వంశనాథః	85
ఏకత్రింశ స్సర్గః - లక్ష్మణ క్రోధః	
స కామినం దీనమదీన సత్త్వం	
శోకాభిపన్నం సముదీర్ణ కోపమ్	
నరేన్ద్ర సూను ర్నరదేవ పుత్రం	
రామానుజః పూర్వజ మిత్యువాచ	1

న వానరః స్థాస్యతి సాధు వృత్తే	
న మంస్యతే కర్మ ఫలానుషంగాన్	
న భోజ్యతే వానర రాజ్యలక్ష్మీం	
తథా హి నాభిక్రమతేఽస్య బుద్ధిః	2
మతిక్షయా ధ్రామ్యసుఖేషు సక్తః	
తవ ప్రసాద ప్రతికార బుద్ధిః	
హతోఽగ్రజం పశ్యతు వీర తస్య	
న రాజ్య మేవం విగుణస్య దేయమ్	3
న ధారయే కోప ముదీర్ణ వేగం	
నిహన్మి సుగ్రీవమఽసత్యమఽద్య	
హరి ప్రవీరైః సహవాలిపుత్రో	
నరేంద్ర పుత్ర్యా విచయం కరోతు	4
తమాత్త బాణాసన ముత్పతన్తం	
నివేదితార్థం రణ చణ్ణ కోపమ్	
ఉవాచ రామః పరవీర హన్తా	
స్వవేక్షితం సాఽనునయం చ వాక్యమ్	5
న హి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్	
కోప మార్షేణ యో హన్తి స వీరః పురుషోత్తమః	6
నేదమఽద్య త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్ష్మణ	
తాం ప్రీతిమఽనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సంగతమ్	7
సామోపహితయా వాచా రూక్షాణి పరివర్ణయన్	
వక్తు మర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే	8
సోఽగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్ పురుషర్షభః	
ప్రవివేశ పురీం వీరో లక్ష్మణః పరవీరహ	9
తతః శుభమతిః ప్రాజ్ఞో బ్రాతుః ప్రియహితే రతః	
లక్ష్మణః ప్రతిసంరభ్తో జగామ భవనం కపేః	10
శక్ర బాణాసన ప్రఖ్యం ధనుః కాలాన్తకోపమః	

ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభం మన్దరః సానుమానివ	11
యథోక్తకారీ వచన ముత్తరం చైవ సోత్తరమ్	
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్త్వా రామానుజ స్తదా	12
కామ క్రోధ సముత్థేన బ్రాతుః కోపాగ్నినా వృతః	
ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్ష్మణ స్తదా	13
సాల తాలాఽశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్ బహూన్	
పర్యస్యన్ గిరి కూటాని దృమానఽన్యాంశ్చ వేగితః	14
శిలాశ్చ శకలీ కుర్వన్ పద్భ్యాం గజ ఇవాశుగః	
దూర మేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశా ధృతమ్	15
తామఽపశ్య దృలాకీర్ణాం హరిరాజ మహాపురీమ్	
దుర్గా మిక్ష్వాకు శార్దూలః కిష్కిన్దాం గిరిసంకటే	16
రోషాత్ ప్రస్ఫురమాణోఽఘః సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః	
దదర్శ వానరాన్ భీమాన్ కిష్కిన్దాయా బహిశ్చరాన్	17
తం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే లక్ష్మణం పురుషర్షభం	
శైల శృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్	18
జగృహుః కుంజర ప్రఖ్యా వానరాః పర్వతాన్తరే	
తాన్ గృహీత ప్రహరణాన్ హరీన్ దృష్ట్వా తు లక్ష్మణః	19
బభూవ ద్విగుణం కృద్ధో బహ్విన్దన ఇవానలః	
తం తే భయ పరీతాంగాః కృద్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః	20
కాలమృత్యు యుగాన్తాభం శతశో విదృతా దిశః	
తతః సుగ్రీవ భవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః	21
క్రోధ మాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్	
తారయా సహితః కామే సక్తః కపివృషో రహః	22
న తేషాం కపి వీరాణాం శుశ్రావ వచనం తదా	
తతః సచివ సందిష్టా హరయౌ రోమహర్షణాః	23
గిరికుంజర మేఘాభా నగర్యా నిర్యయు స్తదా	
నఖ దంష్ట్రాయుధా ఘోరాః సర్వే వికృత దర్శనాః	24

సర్వేశ్వరాల దర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాననాః	
దశ నాగబలాః కేచిత్ కేచి ద్దశగుణోత్తరాః	25
కేచి న్నాగ సహస్రస్య బభూవు స్తుల్య విక్రమాః	
కృత్వాం హి కపిభి ర్వాప్తాం దృమ హస్తై ర్మహాబలైః	26
అపశ్య ల్లక్ష్మణః కృద్ధః కిష్కిన్దాం తాం దురాసదామ్	
తత స్తే హరయః సర్వే ప్రాకార పరిఘాన్తరాత్	27
నిష్క్రమ్యోదగ్ర సత్త్వాస్తు తస్థు రావిష్కృతం తదా	
సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజస్యార్థ మాత్మవాన్	28
బుద్ధ్వా కోపవశం వీరః పునరేవ జగామ సః	
స దీర్ఘోష్ణ మహోచ్ఛ్వాసః కోప సంరక్త లోచనః	29
బభూవ నరశార్దూలః సధూమ ఇవ పావకః	
బాణ శల్య స్ఫుర జ్ఞిహ్వః సాయకాసన భోగవాన్	30
స్వతేజోవిష సంఘాతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః	
తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేన్ద్ర మివ కోపితమ్	31
సమాసాద్యాఽంగద స్త్రాసా ద్విషాద మగమ ద్భృశమ్	
సోఽంగదం రోష తామ్రాక్షః సందిదేశ మహాయశాః	32
సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమన మిత్యుత	
ఏష రామానుజః ప్రాప్త స్వత్సకాశ మరిందమః	33
బ్రాతుర్వ్యసన సంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః	
తస్య వాక్యే యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర	34
ఇత్యుక్త్వా శేష్రుమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమిదం మమ	
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్	35
పితుః సమీప మాగమ్య సామిత్రిరఽయమాగతః	
అథాఽంగద స్తస్య వచో నిశమ్య	
సంబ్రాంత భావః పరిదీన వక్త్రః	
నిపత్య తూర్ణం నృపతే స్తరస్వీ	
తతః కుమార శ్చరణౌ వవందే	36

సంగృహ్య పాదౌ పితురగ్యతేజా జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ పాదౌ రుమాయాశ్చ నిపీడయిత్యా నివేదయామాస తత స్తమర్థం	37
స నిద్రా మద సంవీతో వానరో న విబుద్ధవాన్ బభూవ మద మత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః తతః కిలకిలాం చకృ ర్లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః ప్రసాదయంత స్తమ్ కృద్ధం భయ మోహిత చేతసః	38
తే మహాఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశని సమ స్వనమ్ సింహనాదం సమం చకృ ర్లక్ష్మణస్య సమీపతః తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుద్ధత వానరః మద విహ్వల తామ్రాక్షో వ్యాకుల స్రగ్విభూషణః అథాఽంగద వచః శృత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ	39
మన్త్రిణౌ వానరేస్తస్య సమ్మతోదార దర్శినౌ ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మన్త్రిణావఽర్థధర్మయౌః వక్తు ముచ్ఛా వాచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః ప్రసాదయిత్యా సుగ్రీవం వచనైః సామ నిశ్చితైః ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్తం మరుత్పతిమ్	40
సత్యసంధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ వయస్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్థౌ రాజ్యదాయినౌ తయోరేకో ధనుస్పాణి ర్ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః యస్య భీతాః ప్రవేపన్తో నాదాన్ ముంచన్తి వానరాః స ఏష రాఘవ భ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః వ్యవసాయరథః ప్రాప్త స్తస్య రామస్య శాసనాత్	41
అయం చ దయితే రాజం స్థారయాస్తనయౌఽంగదః లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషిత స్త్వరయానఘ సోఽయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్	42
	43
	44
	45
	46
	47
	48

వానరాన్ వానరపతే చక్షుషా నిర్దహన్నివ	49
తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః సహబంధుభిః	
గచ్ఛశీఘ్రం మహారాజ రోషో హ్యస్య నివర్త్యతాం	50
యదాహ రామో ధర్మాత్మా తత్ కురుష్వ సమాహితః	
రాజం స్తీష్ణ స్వసమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవాః	51
ద్వాత్రింశ స్కంధః - హనూమన్మంత్రః	
అంగదస్య వచః శృత్వా సుగ్రీవః సచివైః సహ	
లక్ష్మణం కుపితం శృత్వా ముమోచాసన మాత్మవాన్	1
సచివానబ్రవీ ద్వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్	
మన్తజ్ఞాన్ మన్తకుశలో మన్తేషు పరినిష్ఠితాన్	2
న మే దుర్వాహృతం కించిన్నాపి మే దురనుష్ఠితమ్	
లక్ష్మణో రాఘవ భ్రాతా కృద్ధః కిమితి చింతయే	3
అసుహృద్భి ర్మమామిత్రై ర్నిత్య మన్తర దర్శిభిః	
మమ దోషానసంభూతాన్ శ్రావితో రాఘవానుజః	4
అత్ర తావ ద్యథాబుద్ధి సర్వైరేవ యథావిధి	
భావస్య నిశ్చయ స్తావ ద్విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః	5
న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణా న్నాపి రాఘవాత్	
మిత్రం త్వఽస్థాన కుపితం జనయ త్యేవ సంభ్రమమ్	6
సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనమ్	
అనిత్యత్వాత్ తు చిత్రానాం ప్రీతిరల్పేఽపి భిద్యతే	7
అతో నిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా	
యన్ మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్ మయా	8
సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానర మన్త్రిణామ్	9
సర్వథా నైత దాశ్చర్యం యస్త్వం హరిగణేశ్వర	
న విస్మరసి సుస్పిగ్ధ ముపకార కృతం శుభమ్	10
రాఘవేణ తు వీరేణ భయ ముత్సృజ్య దూరతః	

త్వత్ ప్రయార్థం హతో వాలీ శక్ర తుల్య పరాక్రమః	11
సర్వథా ప్రణయాత్ కృద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః	
బ్రాతరం సంప్రహితవాం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్	12
త్వం ప్రమత్తో న జానీషి కాలం కాలవిదాం వర	
పుల్ల సప్త చ్చద శ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్చివా	13
నిర్మల గ్రహ నక్షత్రా ద్యోః ప్రణష్ట వలాహకా	
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ	14
ప్రాప్త ముద్యోగ కాలం తు నావైషి హరిపుంగవ	
త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః	15
ఆర్తస్య హృత దారస్య పరుషం పురుషాస్తరాత్	
వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః	16
కృతాపరాధస్య హి తే నాఽన్యత్ పశ్యామ్యహం క్షమమ్	
అస్తరేణాంజలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్	17
నియుక్తై ర్మన్త్రిభి ర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితమ్	
అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః	18
అభిక్యద్ధః సమర్థో హి చాప ముద్యమ్య రాఘవః	
సదేవాసుర గన్ధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్	19
న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్	
పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః	20
తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః ససుహృజ్జనః	
రాజం స్తిష్ఠస్య సమయే భర్తు ర్భార్యేవ తద్వశే	21
న రామ రామానుజ శాసనం త్వయా	
కపీన్ద్ర యుక్తం మనసాప్యపోహితుమ్	
మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం	
స రాఘవస్యాఽస్య సురేన్ద్ర వర్చసః	22
<u>త్రయస్తింశ స్పర్శః - తారా సాంత్య వచనం</u>	
అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా	

ప్రవివేక గుహం రమ్యం కిష్కిన్దాం రామ శాసనాత్	1
ద్వారస్థా హరయ స్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః	
బభూవు ర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః	2
నిశ్శ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా కృద్ధం దశరథాత్మజమ్	
బభూవు ర్ధరయ స్తస్థా న చైనం పర్యవారయన్	3
స తాం రత్నమయీం శ్రీమాన్ దివ్యాం పుష్పిత కాననామ్	
రమ్యం రత్న సమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహామ్	4
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధాం నానాపణ్యోపశోభితామ్	
సర్వకాల ఫలై ర్ఘృక్షైః పుష్పితై రుశోభితామ్	5
దేవ గన్ధర్వ పుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః	
దివ్య మాల్యామ్బరధరైః శోభితాం ప్రీయదర్శనైః	6
చన్దనాఽగరు పద్మానాం గన్ధైః సురభి గన్ధినామ్	
మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదిత మహాపథామ్	7
విన్ద్య మేరు గిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదై రుపశోభితాం	
దదర్శ గిరి నద్యశ్చ విమలా స్తత్ర రాఘవః	8
అంగదస్య గృహం రమ్యం మైన్దస్య ద్వివిదస్య చ	
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ	9
విద్యున్నాలోశ్చ సంపాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః	
వీరబాహోః సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః	10
కుముదస్య సుషేణస్య తారా జామ్బవతో స్తథా	
దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటల సునేత్రయోః	11
ఏతేషాం కపి ముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనామ్	
దదర్శ గృహ ముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః	12
పాణ్డరాభ్ర ప్రకాశాని దివ్యమాల్య యుతాని చ	
ప్రభూత ధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైః శోభితాని చ	13
పాణ్డరేణ తు సాలేన పరిక్షిప్తం దురాసదమ్	
వానరేన్ద్ర గృహం రమ్యం మహేన్ద్ర సదనోపమమ్	14

శుక్లైః ప్రాసాద శిఖరైః కైలాస శిఖరోపమైః	
సర్వకాల ఫలై ర్ఘృక్షైః పుష్పితై రుపశోభితమ్	15
మహేంద్ర దత్తైః శ్రీమద్భి ర్నీల జీమూత సన్నిభైః	
దివ్యపుష్ప ఫలై ర్ఘృక్షైః శీతచ్ఛాయై ర్మనోహరైః	16
హరిభిః సంవృత ద్వారం బలిభిః శస్త్ర పాణిభిః	
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్త కాంచన తోరణమ్	17
సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేక మహాబలః	
అవార్యమాణః సౌమిత్రి ర్మహాబ్ర మివ భాస్కరః	18
స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా నానాజన సమాకులాః	
ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదర్శాన్తఃపురం మహాత్	19
హైమరాజత పర్యంకై ర్బహుభిశ్చ వరాసనైః	
మహార్థాస్తరణోపేతై స్తత్ర తతోపశోభితమ్	20
ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధుర స్వరమ్	
తస్మి గీత సమాకీర్ణం సమగీత పదాక్షరమ్	21
బహ్విశ్చ వివిధాకారా రూప యౌవన గర్వితాః	
స్త్రీయః సుగ్రీవ భవనే దదర్శ స మహాబలః	22
దృష్ట్వాఽభిజన సంపన్నా శ్చిత్త మాల్య కృత స్రజః	
వరమాల్య కృత వ్యగ్రా భూషణోత్తమ భూషితాః	23
నాత్మప్తా న్నాపి చ వ్యగ్రా న్నానుదాత్త పరిచ్ఛదాన్	
సుగ్రీవాఽనుచరాం శ్చాపి లక్షయామాస లక్ష్మణః	24
కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నినదం తథా	
స నిశమ్య తతః శ్రీమాన్ సౌమిత్రి ర్లజ్జితోఽభవత్	25
రోషవేగ ప్రకుపితః శృత్వా చాభరణ స్వనం	
చకార జ్యోస్వనం వీరో దిశః శబ్దేన పూరయన్	26
చారిత్రేణ మహాబాహురఽపకృష్టః స లక్ష్మణః	
తస్థా వేకాంత మాశ్చిత్త్య రామశోక సమన్వితః	27
తేన చాప స్వనేనాఽథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః	

విజ్ఞానాగమనం త్రస్తః సంచచాల వరాసనాత్	28
అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ ప్రతివేదితం	
సువ్యక్త మేష సంప్రాప్తం సౌమిత్రి ర్భ్రాతృ వత్సలః	29
అంగదేన సమాఖ్యాతం జ్యో స్వనేన చ వానరః	
బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాఽస్య వ్యశుష్యత	30
తతః తారాం హరిశ్రేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియ దర్శనాం	
ఉవాచ హిత మవ్యగ్ర స్త్రాస సంభ్రాంత మానసః	31
కిం ను తత్ కారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదు మానసః	
సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాఽయం రాఘవానుజః	32
కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థాన మనిన్దితే	
న ఖల్వఽకారణే కోపమాహరే న్నర సత్తమః	33
యదఽస్య కృత మఽస్మాభి ర్బుధ్యసే కించిదప్రియం	
తద్బుధ్యా సంప్రధార్యాశు క్షిప్ర మర్హసి భాషితుం	34
అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టు మర్హసి భామిని	
వచనైః సాంత్యయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితు మర్హసి	35
త్వద్దర్శన విశుద్ధాత్మా న స కోపం కరిష్యతి	
న హి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్ కుర్వంతి దారుణం	36
త్వయా సాంత్యైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియ మానసం	
తతః కమలపత్రాక్షమ్ ద్రక్ష్యామ్యహ మరిందమం	37
సా ప్రస్థలంతీ మద విహ్వలాక్షీ	
ప్రలంబ కాంచీ గుణ హేమ సూత్రా	
సలక్షణా లక్ష్మణ సన్నిధానం	
జగామ తారా నమితాంగ యష్టిః	38
స తాం సమీక్ష్యైవ హరీశ పత్నీం	
తస్థా వుదాసీనతయా మహాత్మా	
అవాఙ్మఖోఽభూన్మనుజేంద్రపుత్రః	
స్త్రీ సన్నికర్షాద్వినివృత్త కోపః	39

సా పానయోగా ద్వినివృత్త లజ్జా దృష్టి ప్రసాదా చ్చ నరేంద్ర సూనోః ఉవాచ తారా ప్రణయ ప్రగల్భం వాక్యం మహార్థం పరిసాన్త్యపూర్వం	40
కిం కోపమూలం మనుజేంద్ర పుత్ర క స్తే న సంతిష్ఠతి వాఙ్మీదేశే కః శుష్క వృక్షం వనమాపతంతం దవాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః	41
స తస్యా వచనం శృత్వా సాంత్యపూర్వ మఽశంకితం భూయః ప్రణయ దృష్టార్థం లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్	42
కిమఽయం కామవృత్తస్తే లుప్త ధర్మార్థ సంగ్రహః భర్తా భర్తృహితే యుక్తే న చైన మవబుధ్యసే	43
న చింతయతి రాజ్యార్థం నాఽస్మాన్ శోక పరాయణాన్ సామాత్య పరిషత్ తారే పానమేవోపసేవతే	44
స మాసాం శ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః వ్యతీతాం స్తాన్ మదవ్యగ్రో విహర న్నావబుధ్యతే	45
న హి ధర్మార్థ సిద్ధ్యర్థం పానమేవం ప్రశస్యతే పానాదర్థశ్చ ధర్మశ్చ కామశ్చ పరిహీయతే	46
ధర్మలోపో మహం స్తావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః అర్థలోపశ్చ మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాన్	47
మిత్రం హ్యర్థగుణ శ్రేష్ఠం సత్యధర్మ పరాయణం తద్వ్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితం	48
తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం యత్ కార్యం కార్య తత్వజ్ఞే తదుదాహర్తు మర్హసి	49
సా తస్య ధర్మార్థ సమాధి యుక్తం నిశమ్య వాక్యం మధుర స్వభావం తారా గతార్థే మనుజేంద్ర కార్యే	

విశ్వాస యుక్తం త మువాచ భూయః	50
న కోప కాలః క్షితిపాల పుత్ర	
న చాఽతికోపః స్వజనే విధేయః	
త్వదర్థ కామస్య జనస్య తస్య	
ప్రమాదమప్యర్థసి వీర సోఽఘం	51
కోపం కథం నామ గుణ ప్రకృష్టః	
కుమార కుర్యాదపకృష్ట సత్త్వే	
క స్త్వద్విధః కోపవశం హి గచ్ఛేత్	
సత్వావరుద్ధః తపసః ప్రసూతిః	52
జానామి రోషం హరి వీర బంధోః	
జానామి కార్యస్య చ కాలసంగం	
జానామి కార్యం త్వయి యత్ కృతం నః	
తచ్ఛాపి జానామి యదత్ర కార్యం	53
తచ్ఛాపి జానామి యథా విషహ్యం	
బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజస్య	
జానామి యస్మింశ్చ జనేఽవబద్ధం	
కామేన సుగ్రీవమఽసక్తమద్య	54
న కామ తంత్రే తవ బుద్ధిరస్తి	
త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః	
న దేశ కాలౌ హి న చార్థధర్మౌ	
అవేక్షతే కామరతిర్మనుష్యః	55
తం కామవృత్తం మమ సన్నికృష్టం	
కామాఽభియోగాచ్చ నివృత్త లజ్జం	
క్షమస్య తావత్ పరవీర హంతః	
త్వద్భ్రాతరం వానర వంశ నాథం	56
మహర్షయో ధర్మ తపోఽభి కామాః	
కామానుకామాః ప్రతిబద్ధ మోహాః	

అయం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు	
కథం న సజ్జేత సుఖేషు రాజా	57
ఇత్యేవముక్త్యా వచనం మహార్థం	
సా వానరీ లక్ష్మణ మప్రమేయం	
పునః సఖేలం మద విహ్వలం చ	
భర్తుర్ హితం వాక్యమిదం బభాషే	58
ఉద్యోగస్తు చిరాజ్ఞప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ	
కామస్యాపి విధేయేన తవార్థ ప్రతిసాధనే	59
ఆగతా హి మహావీర్యా హరయః కామరూపిణః	
కోటీ శత సహస్రాణి నానానగ నివాసినః	60
తదాగచ్ఛ మహాబాహో చారిత్రం రక్షితమ్ త్వయా	
అచ్ఛలం మిత్ర భావేన సతాం దారవలోకనం	61
తారయా చాభ్యనుజ్ఞాత స్త్వరయా చాపి చోదితః	
ప్రవివేశ మహాబాహు రభ్యంతర మరిందమః	62
తతః సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాసనే	
మహార్థాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్య సన్నిభమ్	63
దివ్యాభరణ చిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వినమ్	
దివ్య మాల్యామృరధరం మహీన్ద్ర మివ దుర్జయమ్	64
దివ్యాభరణ మాల్యాభిః ప్రమదాభిః సమావృతమ్	
సంరబ్ధతర రక్తాక్షో బభూవాంతక సన్నిభః	65
రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం	
వరాసనస్థో వరహేమ వర్ణః	
దదర్శ సౌమిత్రిమదీన సత్త్వం	
విశాల నేత్రః సువిశాల నేత్రమ్	66
చతుస్త్రింశ స్సర్గః - సుగ్రీవ తర్జనం	
తమఽప్రతిహతం కృద్ధం ప్రవిష్టం పురుషర్షభమ్	
సుగ్రీవో లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేంద్రియః	1

కృద్ధం నిశ్శ్వసమానం తం ప్రదీప్త మివ తేజసా బ్రాతుర్వ్యసన సంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజమ్	2
ఉత్పాత హరిశ్రేష్ఠో హిత్యా సౌవర్ణమాసనమ్ మహాన్ మహీస్తస్య యథా స్వలంకృత ఇవ ధ్వజః	3
ఉత్పతన్త మనూత్పేతూ రుమా ప్రభృతయః స్త్రీయః సుగ్రీవం గగనే పూర్ణచన్ద్రం తారాగణా ఇవ	4
సంరక్త నయనః శ్రీమాన్ విచచాల కృతాంజలిః బభూవాఽవస్థిత స్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ	5
రుమా ద్వితీయం సుగ్రీవం నారీ మధ్యగతం స్థితమ్ అబ్రవీ ల్లక్ష్మణః కృద్ధః సతారం శశినం యథా	6
సత్త్వాభిజన సంపన్నః సానుక్రోశో జితేన్ద్రియః కృతజ్ఞః సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే	7
యస్టు రాజా స్థితో ధర్మే మిత్రాణా ముపకారిణామ్ మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతర స్తతః	8
శతమశ్వాన్మతే హన్తి సహస్రం తు గవాన్మతే ఆత్మానం స్వజనం హన్తి పురుషః పురుషాన్మతే	9
పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ ప్రతికరోతి యః కృతఘ్నః సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర	10
గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోక నమస్కృతః దృష్ట్వా కృతఘ్నం కృద్ధేన తం నిబోధ ప్లవంగమ	11
బ్రహ్మఘ్నే చ సురాపి చ గోఘ్నే భగ్న వ్రతే తథా నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః	12
అనార్య స్త్వం కృతఘ్నుశ్చ మిథ్యా వాదీ చ వానర పూర్వం కృతార్థో రామస్య న తత్ ప్రతికరోషి యత్	13
నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర సీతాయా మార్గణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా	14
స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యా ప్రతిశ్రవః	

న త్వాం రామో విజానీతే సర్వం మణ్ణాక రావిణమ్ మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా	15
హరీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా కృతం చేన్నాఽభిజానీషే రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః	16
సద్య స్త్వం నిశితై ర్భ్రాణై ర్హతో ద్రక్ష్యసి వాలినమ్ న చ సంకుచితః పన్థా యేన వాలీ హతోగతః	17
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలి పథ మన్వగాః న నూన మిక్ష్వాకువరస్య కార్ముకాత్	18
చ్యుతాం శరాన్ పశ్యసి వజ్ర సన్నిభాన్ తతః సుఖం నామ నిషేవసే సుఖీ	
న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే	19
<u>పంచస్తంశ స్పర్శః - తారా సమాధానం</u>	
తథా బృవాణం సామిత్రిం ప్రదీప్త మివ తేజసా అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం తారా తారాధిప నిభాననా	1
నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాఽయం పరుష మర్హతి హరీణా మీశ్వరః శ్రోతుం తవ వక్తా ద్విశేషతః	2
నైవాఽకృతజ్ఞః సుగ్రీవో న శరో నాపి దారుణః నైవాఽకృతకథో వీర న జిహ్వాశ్చ కపీశ్వరః	3
ఉపకారం కృతం వీరో నాఽప్యయం విస్మృతః కపిః రామేణ వీర సుగ్రీవో యదఽన్వైర్దుష్కరం రణే	4
రామ ప్రసాదాత్ కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ ప్రాప్తవా నిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరంతప	5
సుదుఃఖం శయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమమ్ ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః	6
ఘృతాచ్యాం కిల సంసక్తో దశ వర్షాణి లక్ష్మణ అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః	7
స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః	

విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః	8
దేహధర్మగతస్యాఽస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ	
అవిత్పస్తస్య కామేషు కామం క్షన్తుమిహార్హసి	9
న చ రోషవశం తాత గన్తు మర్హసి లక్ష్మణ	
నిశ్చయార్థ మవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా	10
సత్వ యుక్తా హి పురుషా స్వద్విధాః పురుషర్షభ	
అవిమృశ్య న రోషస్య సహసా యాన్తి వశ్యతామ్	11
ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థే సమాహితా	
మహాన్ రోష సముత్పన్నః సంరమ్భ స్వజ్యతామయమ్	12
రుమాం మాం కపిరాజ్యం చ ధనధాన్య వసూని చ	
రామ ప్రియార్థం సుగ్రీవ స్వజేదితి మతిర్మమ	13
సమానేష్యతి సుగ్రీవః సీతయాసహ రాఘవమ్	
శశాంకమివ రోహిణ్యా నిహత్వా రావణం రణే	14
శతకోటి సహస్రాణి లంకాయాం కిల రక్షసాం	
అయుతాని చ షట్ త్రింశత్ సహస్రాణి శతాని చ	15
అహత్వా తాం చ దుర్ధర్షాన్ రాక్షసాన్ కామరూపిణః	
న శక్యో రావణో హన్తుం యేన సా మైథిలీ హృతా	16
తే న శక్యా రణే హన్తుమసహాయేన లక్ష్మణ	
రావణః క్రూరకర్మా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః	17
ఏవ మాఖ్యాతవాన్ వాలీ స హ్యభిజ్ఞో హరీశ్వరః	
ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవణా త్త ద్రువీమ్యహమ్	18
త్వత్ సహాయ నిమిత్తం వై ప్రీషితా హరిపుంగవాః	
ఆనేతుం వానరాన్ యుద్ధే సుబహూన్ హరియూధపాన్	19
తాంశ్చ ప్రతీక్షమాణోఽయం విక్రాంతాన్ సుమహాబలాన్	
రాఘవస్యార్థ సిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః	20
కృతాఽత్ర సంస్థా సౌమిత్రే సుగ్రీవేణ యథా పురా	
అద్య తై ర్వానరైః సర్వైరాగంతవ్యం మహాబలైః	21

ఋక్ష కోటిసహస్రాణి గోలాఙ్గాల శతాని చ	
అద్య త్వా ముపయాస్యన్తి జహి కోప మరిందమ	22
కోట్యోఽనేకాస్తు కాకుత్స్థ కపీనాం దీప్తతేజసామ్	
తవ హి ముఖమిదం నిరీక్ష్య కోపాత్	
క్షతజ నిభే నయనే నిరీక్షమాణాః	
హరివర వనితా న యాన్తి శాన్తిం	
ప్రథమ భయస్య హి శంకితాః స్మ సర్వాః	23
షట్టింశ స్సర్గః - సుగ్రీవ లక్ష్మణానురోధః	
ఇత్యుక్త స్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మ సంహితమ్	
మృదు స్వభావః సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః	1
తస్మిన్ ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః	
లక్ష్మణాత్ సుమహత్ త్రాసం వస్త్రం క్లిన్నమివాఽత్యజత్	2
తతః కణ్ఠగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్	
చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	3
స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానర సత్తమః	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవః సంప్రహర్షయన్	4
ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్	
రామ ప్రసాదాత్ సౌమిత్రే పునః ప్రాప్తమిదం మయా	5
కః శక్త స్తస్య దేవస్య విఖ్యాతస్య స్వకర్మణా	
తాదృశం విక్రమం వీర ప్రతికర్తు మరిందమ	6
సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిప్యతి చ రావణమ్	
సహాయ మాత్రేణ మయా రాఘవః స్వేన తేజసా	7
సహాయ కృత్యం కిం తస్య యేన సప్త మహాద్భుతాః	
శైలాశ్చ వసుధా చైవ బాణే నైకేన దారితాః	8
ధనుర్విస్ఫారమాణస్య యస్య శబ్దేన లక్ష్మణ	
సశైలా కమ్పితా భూమిః సహాయై స్తస్య కిం ను వై	9
అనుయాత్రాం నరేంద్రస్య కరిష్యేఽహం నరర్షభ	

గచ్చతో రావణం హనుం వైరిణం సపురస్సరమ్	10
యది కించిదఽతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ ప్రణయేన వా	
ప్రేష్యస్య కమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి	11
ఇతి తస్య బృవాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
అభవ ల్లక్ష్మణః ప్రీతః ప్రేష్ణా చైనమువాచ హ	12
సర్వథా హి మమ బ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర	
త్వయా నాథేన సుగ్రీవ ప్రశితేన విశేషతః	13
య స్తే ప్రభావః సుగ్రీవ యచ్చ తే శౌచమార్జవం	
అర్హ స్త్వం కపిరాజ్యస్య శ్రీయం భోక్తుమనుత్తమామ్	14
సహాయేన చ సుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవాన్	
వధిష్యతి రణే శత్రూనఽచిరా న్నాత్ర సంశయః	15
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్యఽనివర్తినః	
ఉపపన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితమ్	16
దోషజ్ఞః సతి సామర్థ్యే కోఽన్యో భాషితు మర్హతి	
వర్ణయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానర సత్తమ	17
సదృశ్నాఽసి రామస్య విక్రమేణ బలేన చ	
సహాయో దైవతై ర్లత్య శ్చిరాయ హరిపుంగవ	18
కిం తు శీఘ్రమితో వీర నిష్క్రామ త్వం మయా సహ	
సాన్త్యయస్య వయస్యం త్వం భార్యా హరణ కర్మితమ్	19
యచ్చ శోకాభిభూతస్య శృత్వా రామస్య భాషితమ్	
మయా త్వం పరుషాణ్యుక్త స్త చ్చ త్వం క్షన్తుమర్హసి	20
సప్తత్రింశ స్సర్గః - కపి సేనా సమానయనం	
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
హనుమంతం స్థితం పార్శ్వే సచివం త్విదమబ్రవీత్	1
మహేంద్ర హిమవ ద్విన్ద్య కైలాస శిఖరేషు చ	
మందరే పాణ్డుశిఖరే పంచ శైలేషు యే స్థితాః	2
తరుణాదిత్య వర్ణేషు బ్రాజమానేషు సర్వతః	

పర్వతేషు సముద్రాన్తే పశ్చిమయాం తు యే దిశి	3
ఆదిత్య భవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్ర సన్నిభే	
పద్మాచలవనం భీమాః సంశ్రితా హరిపుంగవాః	4
అంజనామ్బుద సంకాశాః కుంజర ప్రతిమౌజసః	
అంజనే పర్వతే చైవ యే వసన్తి ప్లవంగమాః	5
మహాశైల గుహావాసా వానరాః కనక ప్రభాః	
మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే చ ధూమ్రగిరి సంశ్రితాః	6
తరుణాదిత్య వర్ణాశ్చ పర్వతే యే మహారుణే	
పిబన్తో మధు మైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః	7
వనేషు చ సురమ్యేషు సుగన్ధిషు మహాత్సు చ	
తాపసానాం చ రమ్యేషు వనాన్తేషు సమన్తతః	8
తాం స్తాన్ సమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	
సామదానాదిభిః సర్వైరాశు ప్రేషయ వానరాన్	9
ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయా దూతా మహాజవాః	
త్వరణార్థం తు భూయ స్త్వం హరీన్ సంప్రేషయాఽపరాన్	10
యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘసూత్రాశ్చ వానరాః	
ఇహానయస్వ తాన్ సర్వాన్ శేష్రుం తు మమ శాసనాత్	11
అహోభి ర్దశభి ర్యే హి నాగచ్ఛన్తి మమాజ్ఞయా	
హన్తవ్యా స్తే దురాత్మానో రాజశాసన దూషకాః	12
శతాన్యఽథ సహస్రాణి కోట్యశ్చ మమ శాసనాత్	
ప్రయాన్తు కపిసింహానాం దిశో మమ మతే స్థితాః	13
మేషు పర్వత సంకాశా శ్చాదయన్త ఇవామ్బురమ్	
ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠా యాన్తు మచ్ఛాశాసనా దితః	14
తే గతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథివ్యాం సర్వవానరాః	
ఆనయన్తు హరీన్ సర్వాం స్త్వరితాః శాసనాన్ మమ	15
తస్య వానరరాజస్య శృత్వా వాయుసుతో వచః	
దిక్షు సర్వాసు విక్రాన్తాన్ ప్రేషయామాస వానరాన్	16

తే పదం విష్ణు వికాంతం పతత్ర జ్యోతిరధ్వగా:	
ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయ స్తత్ క్షణేన వై	17
తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరస్సు చ	
వానరా వానరాన్ సర్వాన్ రామహేతో రచోదయన్	18
మృత్యు కాలోపమస్యాజ్ఞాం కపిరాజస్య వానరాః	
సుగ్రీవస్యాయయుః శృత్వా సుగ్రీవ భయ దర్శినః	19
తత స్తేఽంజన సంకాశా గిరే స్తస్మాన్ మహాజవాః	
తిస్రుః కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయు ర్యత్ర రాఘవః	20
అస్తం గచ్ఛతి యత్రాఽర్క స్తస్మిన్ గిరివరే స్థితాః	
తప్త హేమ మహాభాస స్తస్మాత్ కోట్యో దశ చ్యుతాః	21
కైలాస శిఖరేభ్యశ్చ సింహ కేసర వర్చసామ్	
తతః కోటి సహస్రాణి వానరాణా ముపాగమన్	22
ఫల మూలేన జీవన్తో హిమవన్త ముపాశ్రితాః	
తేషాం కోటి సహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత	23
అంగారక సమానానాం భీమానాం భీమ కర్మణామ్	
విన్ధ్యాద్వానర కోటీనాం సహస్రాణ్యపతన్ దృతమ్	24
క్షీరోద వేలా నిలయా స్తమూలవన వాసినః	
నారికేళాశనాశ్చైవ తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే	25
వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాహౌజసః	
ఆగచ్ఛద్వానరీ సేనా పిబన్తీవ దివాకరమ్	26
యే తు త్వరయితుం యాతా వానరాః సర్వవానరాన్	
తే వీరా హిమవ చ్చైలే దదృశు స్తం మహాదృమమ్	27
తస్మిన్ గిరివరే రమ్యే యజ్ఞో మాహేశ్వరః పురా	
సర్వదేవ మనస్తోషో బభౌ దివ్యో మనోహరః	28
అన్న నిష్యన్త జాతాని మూలాని చ ఫలాని చ	
అమృతాస్వాద కల్పాని దదృశు స్తత్ర వానరాః	29
తదఽన్నసంభవం దివ్యం ఫలం మూలం మనోహరమ్	

య: కశ్చిత్ సకృదశ్నాతి మాసం భవతి తర్పితః	30
తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః	
ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహు ర్హరియూథపాః	31
తస్మాచ్ఛ్చ యజ్ఞాయతనాత్ పుష్పాణి సురభీణి చ	
ఆనిన్య ర్వానరా గత్వా సుగ్రీవ ప్రీయ కారణాత్	32
తే తు సర్వే హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	
సంచోదయిత్వా త్వరితా యూథానాం జగ్మురగ్రతః	33
తే తు తేన ముహూర్తేన యూథపాః శీఘ్ర గామినః	
కిష్కిన్ధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వానరః	34
తే గృహీత్వాషధీః సర్వాః ఫలం మూలం చ వానరాః	
తం ప్రతిగ్రాహయామాసు ర్వచనం చేద మబృవన్	35
సర్వే పరిగతాః శైలాః సముద్రాశ్చ వనాని చ	
పృథివ్యాం వానరాః సర్వే శాసనాదుపయాన్తి తే	36
ఏవం శృత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః	
ప్రతిజగ్రాహ తత్ ప్రీత స్తేషాం సర్వముపాయనమ్	37
<u>అష్టాత్రింశ స్సర్గః - రామ సమీప గమనం</u>	
ప్రతిగృహ్య చ తత్ సర్వ ముపాయనయ ముపాహృతమ్	
వానరాన్ సాన్త్యయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసర్జయత్	1
విసర్జయిత్వా స హరీన్ శూరాం స్తాన్ కృత కర్మణః	
మేనే కృతార్థ మాత్మానం రాఘవం చ మహాబలమ్	2
స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానర సత్తమమ్	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సంప్రహర్షయన్	3
కిష్కిన్ధాయా వినిష్క్రమ యది తే సామ్య రోచతే	
తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితమ్	4
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతో వాక్యమేత దువాచ హ	
ఏవం భవతు గచ్ఛావః స్థేయం త్వచ్ఛాశసనే మయా	5
తమేవ ముక్త్యా సుగ్రీవో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్	

విసర్జయామాస తదా తారామఽన్యాశ్చ యోషితః	6
ఏతే త్యుచ్చైర్ధరివరాన్ సుగ్రీవః సముదాహరత్	
తస్య తద్వచనం శృత్వా హరయః శీఘ్ర మాయయుః	7
బద్ధాంజలిపుటాః సర్వే యే స్యుః స్త్రీ దర్శన క్షమాః	
తానువాచ తతః ప్రాప్తాన్ రాజార్క సదృశ ప్రభః	8
ఉపస్థాపయత క్షిప్రం శిబికాం మమ వానరాః	
శృత్వా తు వచనం తస్య హరయః శీఘ్రవిక్రమాః	9
సముపస్థాపయామాసుః శిబికాం ప్రియ దర్శనామ్	
తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వానరాధిపః	10
లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్ర మితి సౌమిత్రి మబ్రవీత్	
ఇత్యుక్త్వా కాంచనం యానం సుగ్రీవః సూర్య సన్నిభమ్	11
బృహద్భిర్ధరిభిర్యుక్త మారురోహ సలక్ష్మణః	
పాణ్డరేణాతపత్రేణ ద్రియమాణేన మూర్ధని	12
శుక్లేశ్చ వాలవ్యజనై ర్ధూయమానైః సమస్తతః	
శంఖ భేరీ నినాదైశ్చ వన్దిభిశ్చాభినన్దితః	13
నిర్యయా ప్రాప్య సుగ్రీవో రాజ్యశ్రియ మనుత్తమామ్	
స వానర శత్రై స్త్రీక్షై ర్బహుభిః శస్త్రపాణిభిః	14
పరికిర్ణో యయా తత్ర యత్ర రామో వ్యవస్థితః	
స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామ నిషేవితమ్	15
అవాతరన్ మహాతేజాః శిబికాయాః సలక్ష్మణః	
ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాంజలిపుటోఽభవత్	16
కృతాంజలౌ స్థితే తస్మిన్ వానరాశ్చాఽభవం స్తథా	
తటాకమివ తద్దృష్ట్వా రామః కుట్రుల పంకజమ్	17
వానరాణాం మహత్ సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమానఽభూత్	
పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్యరమ్	18
ప్రేష్ణా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే	
పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషీదేతి తతోఽబ్రవీత్	19

తం నిషణ్ణం తతో దృష్ట్యా క్షితౌ రామోఽబ్రవీద్వచః ధర్మమర్థం చ కామం చ కాలే యస్తు నిషేవతే	20
విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ హిత్యా ధర్మం తథార్థం చ కామం యస్తు నిషేవతే	21
స వృక్షాగ్రే యథా సుప్తః పతితః ప్రతిబుద్ధ్యతే అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం సంగ్రహే రతః	22
త్రివర్గ ఫల భోక్తా తు రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే ఉద్యోగ సమయ స్వేష ప్రాప్తః శత్రు వినాశన	23
సంచిన్త్యతాం హి పింగేశ హరిభిః సహమన్త్రిభిః ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామం వచనమబ్రవీత్	24
ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ త్వత్ ప్రసాదాన్ మహాబాహో పునః ప్రాప్తమిదం మయా	25
తవ దేవ ప్రసాదాచ్ఛ బ్రాతుశ్చ జయతాం వర కృతం న ప్రతికూర్యాద్యః పురుషాణాం స దూషకః	26
ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశః శత్రు సూదన ప్రాప్తాశ్చాదాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	27
ఋక్షాశ్చావహితాః శూరా గోలాఙ్గాలాశ్చ రాఘవ కాన్తార వన దుర్గాణా మభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః	28
దేవ గన్ధర్వ పుత్రాశ్చ వానరాః కామరూపిణః స్వైః స్వైః పరివృతాః సైన్యై ర్వర్తన్తే పథి రాఘవ	29
శత్రైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ ప్లవంగమాః అయుతై శ్చావృతా వీరాః శంకుభిశ్చ పరంతప	30
అర్బుదై రర్బుద శత్రై ర్మద్యై శ్చానైశ్చ వానరాః సముద్రైశ్చ పరార్దైశ్చ హరయో హరియూథపాః	31
ఆగమిష్యన్తి తే రాజన్ మహేన్ద్ర సమ విక్రమాః మేరు మన్దర సంకాశా విన్ద్య మేరు కృతాలయాః	32
తే త్వామఽభిగమిష్యన్తి రాక్షసం యే సబాన్ధవమ్	

నిహత్య రావణం సంఖ్యే హ్యనయిష్యన్తి మైథిలీమ్	33
తత స్తముద్యోగ మఽవేక్ష్య బుద్ధిమాన్	
హరి ప్రవీరస్య నిదేశ వర్తినః	
బభూవ హర్షాద్వసుధాధిపాత్మజః	
ప్రబుద్ధ నీలోత్పల తుల్య దర్శనః	34
ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - సీనా నివేశః	
ఇతి బృవాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః	
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిమ్	1
యదిన్తో వర్షతే వర్షం న తచ్ఛిత్రం భవేద్భువి	
ఆదిత్యో వా సహస్రాంశుః కుర్యాద్వితిమిరం నభః	2
చన్ద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్ పృథివీం సౌమ్య నిర్మలామ్	
త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రతికుర్యాత్ పరంతప	3
ఏవం త్వయి న తచ్ఛిత్రం భవేద్యత్ సౌమ్య శోభనమ్	
జానామ్యఽహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియ వాదినమ్	4
త్వత్ సనాథః సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్	
త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి	5
జహారఽఽత్మ వినాశాయ వైదేహీం రాక్షసాధమః	
వంచయిత్వా తు పౌలోమీమఽనుష్ఠాదో యథా శచీమ్	6
న చిరాత్ తం హనిష్యామి రావణం నిశితైః శరైః	
పౌలోమ్యః పితరం దృష్టం శతక్రతురివాహవే	7
ఏతస్మి న్నన్తరే చైవ రజః సమభివర్తత	
ఉష్ణాం తీవ్రాం సహస్రాంశోశ్చాదయ ధగనే ప్రభామ్	8
దిశః పర్యాకులా శ్చాసన్ రజసా తేన మూర్చతాః	
చచాల చ మహీ సర్వా సశైల వన కాననా	9
తతో నగేన్ద్ర సంకాశై స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రై ర్మహాబలైః	
కృత్వాన్న సంఛాదితా భూమి రసంఖ్యేర్మయైః ప్లవంగమైః	10
నిమేషాన్తర మాత్రేణ తత సై ర్వరియూథపైః	

కోటి శత పరీవారై: కామ రూపిభిరావృతా	11
నాదేయై: పార్యతేయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలై:	
హరిభి ర్మేఘ నిర్ణాదై రన్వైశ్చ వనచారిభి:	12
తరుణాదిత్య వర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరై:	
పద్మ కేసర వర్ణైశ్చ శ్వేతై ర్మేరు కృతాలయై:	13
కోటి సహస్రై ర్దశభి: శ్రీమాన్ పరివృత స్తదా	
వీర: శతవలి ర్నామ వానర: ప్రత్యదృశ్యత	14
తత: కాంచన శైలాభ స్తారాయా వీర్యవాన్ పితా	
అన్కై ర్దశసాహస్రై: కోటిభి: ప్రత్యదృశ్యత	15
తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్విత:	
పితా రుమాయా: సంప్రాప్త: సుగ్రీవ శ్వశురో విభు:	16
పద్మ కేసర సంకాశ: తరుణార్క నిభానన:	
బుద్ధిమాన్ వానరశ్రేష్ఠ: సర్వవానర సత్తమ:	17
అన్కై ర్బహుసాహస్రై ర్వానరాణాం సమన్విత:	
పితా హనుమత: శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత	18
గోలాజ్జల మహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమ:	
వృత: కోటి సహస్రేణ వానరాణా మదృశ్యత	19
ఋక్షాణాం భీమ వేగానాం ధూమ్ర: శత్రు నిబర్హణ:	
వృత: కోటి సహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత	20
మహాచల నిభై ర్హోరై: పనసో నామ యూధప:	
ఆజగామ మహావీర్య స్తిస్సుభి: కోటిభి ర్వృత:	21
నీలాంజన చయాకారో నీలో నామాధ యూధప:	
అదృశ్యత మహాకాయ: కోటిభి ర్దశభి ర్వృత:	22
తత: కాంచన శైలాభో గవయో నామ యూధప:	
ఆజగామ మహావీర్య: కోటిభి: పంచభి ర్వృత:	23
దరీముఖశ్చ బలవాన్ యూధపోఽభ్యాయయౌ తదా	
వృత: కోటి సహస్రేణ సుగ్రీవం సముపస్థిత:	24

మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభా వశ్యపుత్రౌ మహాబలౌ	
కోటి కోటి సహస్రేణ వానరాణా మద్యశ్యత	25
గజశ్చ బలవాన్ వీరః కోటిభి స్త్రీస్సుభి ర్ఘృతః	
ఆజగామ మహాతేజాః సుగ్రీవస్య సమీపతః	26
ఋక్షరాజో మహాతేజా జామ్బువాన్ నామ నామతః	
కోటిభి ర్దశభిః ప్రాప్తః సుగ్రీవస్య వశే స్థితః	27
రుమణ్యా న్నామ విక్రాంతో వానరో వానరేశ్వరం	
ఆయయౌ బలవాం స్థూర్ణం కోటి శత సమావృతః	28
తతః కోటి సహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ	
పృష్ఠతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభి ర్గంధమాదనః	29
తతః పద్మ సహస్రేణ వృతః శంకు శతేన చ	
యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితృ తుల్య పరాక్రమః	30
తత స్తారా ద్యుతి స్తారో హరి ర్భీమపరాక్రమః	
పంచభి ర్ఘరి కోటిభి ర్ధూరతః ప్రత్యద్యశ్యత	31
ఇన్ద్రజానుః కపిర్వీరో యూథపః ప్రత్యద్యశ్యత	
ఏకాదశానాం కోటీనా మీశ్వర సైశ్చ సంవృతః	32
తతో రమ్భ స్త్వనుప్రాప్త స్తరుణాదిత్య సన్నిభః	
అయుతేనావృతశ్చైవ సహస్రేణ శతేన చ	33
తతో యూథపతి ర్వీరో దుర్ముఖో నామ వానరః	
ప్రత్యద్యశ్యత కోటిభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ	34
కైలాస శిఖరాకారై ర్వానరై ర్భీమ విక్రమైః	
వృతః కోటి సహస్రేణ హనుమాన్ ప్రత్యద్యశ్యత	35
నలశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో దృమ వాసిభిః	
కోటి శతేన సంప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ	36
తతో దధిముఖః శ్రీమాన్ కోటిభి ర్దశభి ర్ఘృతః	
సంప్రాప్తోఽభిమత స్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	37
శరభః కుముదో వహ్నిర్వానరో రంహ ఏవ చ	

ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కామరూపిణః	38
ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ యుధపాః సమనుప్రాప్తాస్తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే	39
ఆగతాశ్చ నివిశిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః	40
అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమృతభ్రగణా ఇవ కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బాహుశాలినః	41
శిరోభి ర్వానరేస్త్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ అపరే వానరశ్రేష్ఠాః సంగమ్య చ యథోచితమ్	42
సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయ స్తదా సుగ్రీవ స్త్వరితో రామే సర్వాం స్తాన్ వానరర్షభాన్	43
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ యథాసుఖం పర్వత నిర్ఘోషు వనేషు సర్వేషు చ వానరేస్త్రాః నివేశయిత్వా విధివద్బలాని	
బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తు మీష్ఠే	44
చత్వారింశ స్సర్గః - ప్రాచీ ప్రేషణం	
అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవగాదిపః ఉవాచ నరశార్దులం రామం పరబలార్దనమ్	1
ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః వానరా వారణేస్త్రాభా యే మద్విషయ వాసినః	2
త ఇమే బహువిక్రాంతై హరిభి ర్భీమవిక్రమైః ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్య దానవ సన్నిభాః	3
ఖ్యాత కర్మాపదానాశ్చ బలవన్తో జితక్రమాః పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః	4
పృథివ్యృమ్భు చరా రామ నానానగ నివాసినః కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తా వానరా స్తవ కింకరాః	5

నిదేశవర్తినః సర్వే సర్వే గురుహితే రతాః	
అభిప్రీతమనుష్ఠాతుం తవ శక్యస్యరిందమ	6
న ఇమే బహు సాహస్రై రఽనీకై ర్భీమవిక్రమైః	
య న్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతామ్	7
త్వత్ సైన్యం త్వద్వశే యుక్త మాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
కామ మేషా మిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః	8
తథాపి తు యథా తత్త్వమాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
తథా బృవాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః	9
బాహుభ్యాం సంపరిష్పజ్య ఇదం వచన మబ్రవీత్	
జ్ఞాయతాం మమ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా	10
స చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్ వసతి రావణః	
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	11
ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్ కాలే సహ త్వయా	
నాఽహమస్మిన్ ప్రభుః కార్యే వానరేశ న లక్ష్మణః	12
త్వమఽస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర	
త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్య వినిశ్చయమ్	13
త్వం హి జానాసి యత్ కార్యం మమ వీర న సంశయః	
సుహృ ద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత	14
భవానఽస్మద్ధితే యుక్తః సుకృతార్థోఽర్థవిత్తమః	
ఏవముక్తస్థు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపమ్	15
అబ్రవీద్రామ సాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ దీమతః	
శైలాభం మేఘ నిర్హోష మూర్జితం ప్లవగేశ్వరః	16
సోమ సూర్యాత్మజైః సార్థం వానరై ర్వానరోత్తమ	
దేశ కాల నయై ర్యుక్తః కార్యకార్య వినిశ్చయే	17
వృతః శత సహస్రీణ వానరాణాం తరస్వినామ్	
అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైల వన కాననామ్	18
తత్ర సీతాం చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	

మార్గధ్వం గిరిశృంగేషు వనేషు చ నదీషు చ	19
నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయాం కౌశికీం తథా	
కాళిన్దీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిమ్	20
సరస్వతీం చ సిన్ధుం చ శోణం మణినిభోదకమ్	
మహీం కాలమహీం చైవ శైల కానన శోభితామ్	21
బ్రహ్మమాలాన్ విదేహంశ్చ మాలవాన్ కాశి కోసలాన్	
మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్ పుణ్డ్రాన్ వంగామ్ స్తథైవ చ	22
పత్తనం కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరామ్	
సర్వమేత ద్విచేతవ్యం మార్గయద్భి స్తత స్తతః	23
రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరథ స్సుషామ్	
సముద్ర మవగాడాంశ్చ పర్వతాన్ పత్తనాని చ	24
మన్దరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః కేచిదాయతామ్	
కర్ణ ప్రావరణాశ్చైవ తథా చాత్యోష్ఠకర్ణకాః	25
ఘోరా లోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః	
అక్షయా బలవన్తశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః	26
కిరాతా స్తీక్ష్ణచూడాశ్చ హేమాంగాః ప్రియ దర్శనాః	
ఆమ మీనాఽశనా స్తత్ర కిరాతా ద్వీప వాసినః	27
అన్తర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి శృతాః	
ఏతేషామాలయాః సర్వే విచేయాః కాననౌకసః	28
గిరిభి ర్యే చ గమ్యన్తే ప్లవనేన ప్లవేన చ	
యత్నవంతం యవద్వీపం సప్త రాజ్యోపశోభితమ్	29
సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకర మణ్డీతమ్	
యవద్వీప మఽతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః	30
దివం స్ఫుశతి శృంగేణ దేవ దానవ సేవితః	
ఏతేషాం గిరి దుర్గేషు ప్రపాతేపేషు వనేషు చ	31
మార్గధ్వం సహితాః సర్వే రామపత్నీం యశస్వినీం	
తతో రక్షజలం శోణమఽగాధం శేఘ్రగాహినం	32

గత్యా పారం సముద్రస్య సిద్ధ చారణ సేవితం	
తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ	33
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	
పర్వత ప్రభవా నద్యః సురమ్యా బహునిష్కుటాః	34
మార్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ	
తతః సముద్ర ద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ ద్రష్టుమర్హథ	35
ఊర్మిమంతం మహారౌద్రం క్రోశంతమఽనిలోద్ధతం	
తత్రాఽసురా మహాకాయా శ్చాయాం గృహ్లాన్తి నిత్యశః	36
బ్రహ్మణా సమఽనుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః	
తం కాలమేషు ప్రతిమం మహోరగ నిషేవితమ్	37
అభిగమ్య మహానాదం తీర్థేనైవ మహోదధిమ్	
తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరమ్	38
గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్మలీమ్	
గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్న విభూషితమ్	39
తత్ర కైలాస సంకాశం విహితం విశ్వకర్మణా	
తత్ర శైలనిభా భీమా మస్తేహా నామ రాక్షసాః	40
శైల శృంగేషు లమ్బస్తే నానారూపా భయావహాః	
తే పతన్తి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి	41
నిహతా బ్రహ్మతేజోభిరఽహన్యహాని రాక్షసాః	
అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లమ్బస్తే స్మ పునః పునః	42
తతః పాణ్డర మేఘాభం క్షీరోదం నామ సాగరమ్	
గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముక్తాహార మివ క్షితేః	43
తస్య మధ్యే మహాశ్వేత ఋషభో నామ పర్వతః	
దివ్యగన్ధైః కుసుమితై రాజతైశ్చ నగై ర్ఘృతః	44
సరశ్చ రాజతైః పద్మై ర్ఘృతై ర్ఘృతై ర్ఘృతైః	
నామ్నా సుదర్శనం నామ రాజహంస్యైః సమాకులమ్	45
విబుధా శ్చారణా యక్షాః కిన్నరాః సాఽప్పరోగణాః	

హృష్టాః సమభిగచ్ఛన్తి నళినీం తాం రిరంసవః	46
క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః	
జలోదం సాగర శ్రేష్ఠం సర్వభూత భయావహమ్	47
తత్ర తత్ కోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహాత్	
అస్యాహు స్తన్ మహావేగ మోదనం సచరాచరమ్	48
తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసామ్	
శ్రూయతే చ సమర్థానాం దృష్ట్వా తద్బడబాముఖమ్	49
స్వాదూద స్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశ	
జాతరూపశిలో నామ మహాన్ కనక పర్వతః	50
తత్ర చంద్ర ప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరం	
పద్మపత్ర విశాలాక్షం తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః	51
ఆసీనం పర్వతస్యగ్రే సర్వభూత నమస్కృతమ్	
సహస్ర శిరసం దేవమనన్తం నీల వాససం	52
త్రిశిరాః కాంచనః కేతుస్తాల స్తస్య మహాత్మనః	
స్థాపితః పర్వతస్యగ్రే విరాజతి సవేదికః	53
పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్ త్రిదశేశ్వరైః	
తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయ పర్వతః	54
తస్య కోటిర్దివం స్పృష్ట్వా శత యోజన మాయతా	
జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా	55
సాలై స్తాలై స్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః	
జాతరూపమయై ర్దివ్యైః శోభతే సూర్య సన్నిభైః	56
తత్ర యోజన విస్తార ముచ్చితం దశ యోజనమ్	
శృంగమ్ సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధృవమ్	57
తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణు స్త్రీవిక్రమే	
ద్వితీయం శిఖరే మేరో శ్చకార పురుషోత్తమః	58
ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జమ్బూద్వీపం దివాకరః	
దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్ మహోచ్ఛయమ్	59

తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహర్షయః	
ప్రకాశమానా దృశ్యన్తే సూర్యవర్ణా స్తపస్వినః	60
అయం సుదర్శనో దీప్యః పురో యస్య ప్రకాశతే	
యస్మిం స్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణ భృతామపి	61
శైలస్య తస్య శృంగేషు కన్ధరేషు వనేషు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	62
కాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః	
ఆవిష్టా తేజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే	63
పూర్వ మేతత్ కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ	
సూర్యస్యోదయనం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్ఛతే	64
తస్య శైలస్య పృష్ఠేషు నిర్ణరేషు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	65
తతః పరమగమ్యా స్యా ద్ధిక్ పూర్వా త్రిదశావృతా	
రహితా చన్ద్ర సూర్యాభ్యామృద్యశ్యా తిమిరావృతా	66
శైలేషు తేషు సర్వేషు కన్ధరేషు వనేషు చ	
యే చ నోక్తా మయా దేశా విచేయా తేషు జానకీ	67
ఏతావ ద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంగవాః	
అభాస్కరమృదమర్యాదం న జానీమ స్తతః పరమ్	68
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	
మాసే పూర్ణే నివర్తద్వ ముదయం ప్రాప్య పర్వతమ్	69
ఊర్ధ్వం మాసాన్ న వస్తవ్యం వసన్ వద్ధ్యో భవేన్ మమ	
సిద్ధార్థాః సన్నివర్తద్వ మృదధిగమ్య చ మైథిలీమ్	70
మహేన్ద్ర కాన్తాం వనషణ్ణ మణ్ణితాం	
దిశం చరిత్వా నిపుణేన వానరాః	
అవాప్య సీతాం రఘువంశజ ప్రియాం	
తతో నివృత్తాః సుఖినో భవిష్యథ	71
<u>ఏకచత్వారింశ స్సర్గః - దక్షిణా ప్రీషణం</u>	

తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవ స్తన్ మహద్వానరం బలమ్ దక్షిణం ప్రేషయామాస వానరానఽభిలక్షితాన్	1
నీలమఽగ్నిసుతం చైవ హనుమన్తం చ వానరమ్ పితామహ సుతం చైవ జామ్బవన్తం మహాబలం	2
సుహోత్రం చ శరారిం చ శరగుల్మం తదైవ చ గజం గవాక్షం గవయం సుషేణమ్ ఋషభం తథా	3
మైన్దం చ ద్వివిదం చైవ విజయం గన్ధమాదనమ్ ఉల్కాముఖమఽసంగం చ హుతాశన సుతా వృభౌ	4
అంగద ప్రముఖాన్ వీరాన్ వీరః కపిగణేశ్వరః వేగ విక్రమ సంపన్నాన్ సందిదేశ విశేషవితీ	5
తేషామఽగ్రేసరం చైవ మహాబలమథాఽంగదమ్ విధాయ హరివీరాణామాదిశ ద్దక్షిణం దిశమ్	6
యే కేచన సముద్దేశా స్తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం తానుదాహరత్	7
సహస్ర శిరసం విన్ద్యం నానాద్యమ లతా యుతమ్ నర్మదాం చ నదీం దుర్గాం మహోరగ నిషేవితామ్	8
తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీమ్ వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగ నిషేవితామ్	9
మేఖలా నుత్కళాంశ్చైవ దశార్ణనగరాణ్యపి అశ్వస్తీ మవన్తీం చ సర్వ మేవానుపశ్యత	10
విదర్భాన్ ఋష్టికాంశ్చైవ రమ్యాన్ మాహిషకానపి తథా వంగాన్ కళింగాంశ్చ కౌశికాంశ్చ సమన్తతః	11
అన్వీక్య దణ్డకారణ్యం సపర్వత నదీ గుహమ్ నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత	12
తదైవాన్తాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోళాన్ పాండ్యాన్ సకేరళాన్ అయోముఖశ్చ గన్తవ్యః పర్వతో ధాతుమణ్డితః	13
విచిత్రశిఖరః శ్రీమాం శ్చిత్ర పుష్పిత కాననః	

సచందన వనోద్దేశో మార్గితవ్యో మహాగిరిః	14
తత్ర స్తా మాపగాం దివ్యాం ప్రసన్న సలిలాం శివామ్	
తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహృతా మృష్యరోగణైః	15
తస్యాసీనం నగస్యాగ్రే మలయస్య మహాజసం	
ద్రక్ష్యథాదిత్య సంకాశ మగస్త్యమ్ ఋషి సత్తమమ్	16
తత్ర స్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా	
తామ్రపర్ణీం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మహాత్మనా	17
సా చందన వనై ర్దివ్యైః ప్రచచ్ఛన్నా ద్వీప శాలినీ	
కాన్తేవ యువతిః కాన్తం సముద్ర మవగాహతే	18
తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తా మణి విభూషితమ్	
ముక్తాకవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః	19
తతః సముద్ర మాసాద్య సంప్రధార్యాఽర్థనిశ్చయమ్	
అగస్త్యేనాన్తరే తత్ర సాగరే వినివేశితః	20
చిత్రసాను నగః శ్రీమాన్ మహేంద్రః పర్వతోత్తమః	
జాతరూపమయః శ్రీమాన౭వగాఢో మహార్ణవమ్	21
నానావిధై ర్నగైః పుల్లై ర్లతాభిశ్చోపశోభితమ్	
దేవర్షి యక్ష ప్రవరైర౭ప్పరోభిశ్చ సేవితమ్	22
సిద్ధ చారణ సంఘైశ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోహరమ్	
తముపైతి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు	23
ద్వీప స్తస్యాఽపరే పారే శత యోజన విస్తృతః	
అగమ్యో మానుషై ర్దిప్త స్తం మార్గధ్వం సమస్తతః	24
తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః	
స హి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః	25
రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్ష సమద్యుతేః	
దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ	26
అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాక్షిప్య భోజనీ	
ఏవం నిస్సంశయాన్ కృత్వా సంశయా న్నష్ట సంశయాః	27

మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీ మమితతేజసః	
తమఽతిక్రమ్య లక్ష్మీవాన్ సముద్రే శత యోజనే	28
గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధ చారణ సేవితః	
చన్ద్ర సూర్యాంశు సంకాశః సాగరామ్బు సమావృతః	29
బ్రాజతే విపులైః శృంగైరమ్బరం విలిఖన్నివ	
తస్యైకం కాంచనం శృంగమ్ సేవతే యం దివాకరః	30
శ్వేతం రాజత శృంగం చ సేవతేయం నిశాకరః	
న తం కృతఘ్నాః పశ్యన్తి న నృశంసా న నాస్తికాః	31
ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గత వానరాః	
తమఽతిక్రమ్య దుర్ధర్షాః సూర్యవాన్ నామ పర్వతః	32
అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ	
తత స్తమఽప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః	33
సర్వకామ ఫలై ర్ప్రకైః సర్వకాల మనోహరైః	
తత్ర భుక్త్వా వరాధాణి మూలాని చ ఫలాని చ	34
మధూని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వానరాః	
తత్ర నేత్ర మనః కాంతః కుంజరో నామ పర్వతః	35
అగస్య భవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా	
తత్ర యోజన విస్తార ముచ్చితం దశ యోజనమ్	36
శరణం కాంచనం దివ్యం నానారత్న విభూషితమ్	
తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ	37
విశాల కక్ష్యా దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా	
రక్షితా పన్నగై ర్హోరై స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రై ర్మహావిషైః	38
సర్పరాజో మహాప్రాజ్ఞో యస్యాం వసతి వాసుకిః	
నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ	39
తత్ర చానంతరా దేశా యే కేచన సుసంవృతాః	
తం చ దేశమఽతిక్రమ్య మహాన్ ఋషభ సంస్థితః	40
సర్వరత్నమయః శ్రీమాన్ ఋషభో నామ పర్వతః	

గో శీర్షకం పద్మకం చ హరిం శ్యామం చ చందనమ్	41
దివ్య ముత్పద్యతే యత్ర త చ్చైవాఽగ్నిసమ ప్రభమ్	
న తు తచ్ఛందనం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం చ కదాచన	42
రోహితా నామ గన్ధర్వా ఘోరా రక్షన్తి తద్వనమ్	
తత్ర గన్ధర్వ పతయః పంచ సూర్య సమ ప్రభాః	43
శైలూషో గ్రామణీః శిగ్యః శుభ్రో బభ్రు స్తదైవ చ	
రవి సోమాఽగ్ని వపుషాం నివాసః పుణ్య కర్మణాం	44
అన్తే పృథివ్యా దుర్ధర్షా స్తత్ర స్వర్గజితః స్థితాః	
తతః పరం న వః సేవ్యః పితృలోకః సుదారుణః	45
రాజధానీ యమస్యైషా కష్టిన తమసా వృతా	
ఏతావదేవ యుష్మాభి ర్వీరా వానరపుంగవాః	46
శక్యం విచేతుం గన్తుం వా నాఽతో గతిమతాం గతిః	
సర్వమేతత్ సమాలోక్య యచ్ఛాఽన్యదపి దృశ్యతే	47
గతిం విదిత్వా వైదేహ్యః సన్నివర్తితు మర్హథ	
యస్తు మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి	48
మత్తుల్య విభవో భోగైః సుఖం స విహరిష్యతి	
తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్విశేషతః	49
కృతాపరాధో బహుశో మమ బన్ధు ర్భవిష్యతి	
అమిత బల పరాక్రమా భవన్తో	
విపుల గుణేషు కులేషు చ ప్రసూతాః	
మనుజపతి సుతాం యథా లభధ్వం	
తదధిగుణం పురుషార్థ మారభధ్వం	50
<u>ద్వితీయాంశ స్వర్గః - ప్రతీచీ ప్రేషణం</u>	
అథ ప్రస్థాప్య సుగ్రీవ స్తాన్ హరీన్ దక్షిణాం దిశమ్	
అబ్రవీ న్మేషు సంకాశం సుషేణం నామ యూధపం	1
తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురం భీమవిక్రమం	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్య మఽభిగమ్య ప్రణమ్య చ	2

మహర్షి పుత్రం మారీచ మఽర్చిష్మంతం మహాకపిం	
వృతం కపివరైః శూరై ర్మహేంద్ర సదృశ ద్యుతిం	3
బుద్ధి విక్రమ సంపన్నం వైనతేయ సమ ద్యుతిం	
మరీచి పుత్రాన్ మారీచానఽర్చిర్మాలాన్ మహాబలాన్	4
ఋషి పుత్రాంశ్చ తాన్ సర్వాన్ ప్రతీచీ మాదిశ ద్దిశం	
ద్వాభ్యాం శత సహస్రాభ్యాం కపీనాం కపి సత్తమాః	5
సుషేణ ప్రముఖా యూయం వైదేహీం పరిమార్గత	
సురాష్ట్రాన్ సహబాహ్లికాన్ శూరాన్ భీమాం స్తదైవ చ	6
స్పీతాన్లనపదాన్ రమ్యాన్ విపులాని పురాణి చ	
పుంనాగగహనం కుక్షీం వకుళోద్ధాలకాకులమ్	7
తథా కేతక షణ్ణాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూధపాః	
ప్రత్యక్ స్రోతో గమాశ్చైవ నద్యః శీతజలాః శివాః	8
తాపసానామఽరణ్యాని కాంతారా గిరయశ్చ యే	
తతః స్థలీం మరుప్రాయామఽత్యుచ్చశిరసః శిలాః	9
గిరి జాలావృతాం దుర్గాం మార్గధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్	
తతః పశ్చిమ మాసాద్య సముద్రం ద్రష్టు మర్హథ	10
తిమి నక్రాయుత జలమఽక్షోభ్యమథ వానరాః	
తతః కేతక షణ్ణేషు తమాల గహనేషు చ	11
కపయో విహరిష్యన్తి నారికేళ వనేషు చ	
తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ	12
వేలాతట నివిష్టేషు పర్వతేషు వనేషు చ	
మురచీ పత్రనం చైవ రమ్యం చైవ జటీపురమ్	13
అవన్తీ మంగలేషాం చ తథా చాలక్షితం వనమ్	
రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్రనాని తత స్తతః	14
సిన్ధుసాగరయోశ్చైవ సంగమే తత్ర పర్వతః	
మహాన్ హేమగిరి ర్నామ శతశృణ్గో మహాద్భుమః	15
తస్య ప్రస్థేషు రమ్యేషు సింహాః పక్షగమాః స్థితాః	

తిమి మత్స్య గజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయన్తి తే	16
తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృంగ గతాశ్చ యే	
దృష్టా స్తుష్టాశ్చ మాతంగా స్తోయద స్వన నిస్వనాః	17
విచరన్తి విశాలేఽస్మిం స్తోయపూర్ణే సమన్తతః	
తస్య శృంగమ్ దివస్పర్శం కాంచనం చిత్రపాదపమ్	18
సర్వమాఽఽశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః	
కోటిం తత్ర సముద్రే తు కాంచనీం శత యోజనామ్	19
దుర్ధర్షాం పరియాత్రస్య గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః	
కోట్య స్తత్ర చతుర్వింశ ధన్ధర్వాణాం తరస్వినామ్	20
వసన్త్యఽగ్నినికాశానాం ఘోరాణాం కామరూపిణామ్	
పావకార్చిః ప్రతీకాశాః సమవేతాః సహస్రశః	21
నాఽత్యాసాదయితవ్యా స్తే వానరై ర్భీమవిక్రమైః	
నాదేయం చ ఫలం తస్మా ద్దేశాత్ కించిత్ ప్లవంగమైః	22
దురాసదా హి తే వీరాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః	
ఫల మూలాని తే తత్ర రక్షన్తే భీమవిక్రమాః	23
తత్ర యత్నశ్చ కర్తవ్యో మార్గితవ్యా చ జానకీ	
న హి తేభ్యో భయం కించిత్ కపిత్వమఽనువర్తతామ్	24
తత్ర వైడూర్య వర్ణాభో వజ్ర సంస్థాన సంస్థితః	
నానాద్యమ లతాకీర్ణో వజ్రో నామ మహాగిరిః	25
శ్రీమాన్ సముదిత స్తత్ర యోజనానాం శతం సమం	
గుహా స్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేన ప్లవంగమాః	26
చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్ నామ పర్వతః	
తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా	27
తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దానవమ్	
ఆజహార తతశ్చక్రం శంఖమ్ చ పురుషోత్తమః	28
తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	29

యోజనాని చతుః షష్ఠి ర్వరాహో నామ పర్వతః	
సువర్ణ శృంగః సుశ్రీమానఽగాధే వరుణాలయే	30
తత్ర ప్రాగ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురమ్	
యస్మిన్ వసతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దానవః	31
తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	32
తమఽతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం కాంచనాన్తర నిర్దరః	
పర్వతః సర్వసావర్ణో ధారా ప్రస్తవణాయుతః	33
తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహ వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః	
అభిగర్జన్తి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః	34
యస్మిన్ హరిహయః శ్రీమాన్ మహేన్ద్రః పాకశాసనః	
అభిషిక్తః సురై రాజా మేఘవా న్నామ పర్వతః	35
తమఽతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం మహేన్ద్ర పరిపాలితమ్	
షష్ఠిం గిరి సహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ	36
తరుణాదిత్య వర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వతః	
జాతరూపమయై ర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః	37
తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తర పర్వతః	
ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలోదత్త వరః పురా	38
తేనైవ ముక్తః శైలేన్ద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః	
మత్ప్రసాదా ద్భవిష్యన్తి దివా రాత్రౌ చ కాంచనాః	39
త్వయి యే చాపి వత్స్యన్తి దేవ గన్ధర్వ దానవాః	
తే భవిష్యన్తి రక్షాశ్చ ప్రభయా కాంచన ప్రభాః	40
విశ్వేదేవాశ్చ మరుతో వాసవశ్చ దివౌకసః	
ఆగమ్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరు ముత్తర పర్వతం	41
ఆదిత్య ముపతిష్ఠన్తి తైశ్చ సూర్యోఽభిపూజితః	
అదృశ్యః సర్వభూతానామస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్	42
యోజనానాం సహస్రాణి దశ తాని దివాకరః	

ముహూర్తాఽర్ధేన తం శీఘ్రమభియాతి శిలోచ్ఛయమ్	43
శృంగే తస్య మహద్భివ్యం భవనం సూర్య సన్నిభమ్	
ప్రాసాదగణ సంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా	44
శోభితం తరుభి శ్చిత్రై ర్నానాపక్షి సమాకులైః	
నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః	45
అన్తరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్	
జాతరూపమయః శ్రీమాన్ బ్రాజతే చిత్రవేదికః	46
తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరస్సు చ సరిత్సు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	47
యత్ర తిష్ఠతి ధర్మాత్మా తపసా స్వేన భావితః	
మేరుసావర్ణి రిత్యేవ ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః	48
ప్రప్తవ్యో మేరుసావర్ణి ర్మహర్షిః సూర్య సన్నిభః	
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం ప్రతి	49
ఏతావ జ్ఞీవలోకస్య భాస్కరో రజనీ క్షయే	
కృత్వా వితిమిరం సర్వమఽస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్	50
ఏతావ ద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంగవాః	
అభాస్కర మఽమర్యాదం న జానీమ స్తతః పరమ్	51
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	
అస్తం పర్వత మాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత	52
ఊర్ధ్వం మాసా న్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్ మమ	
సహైవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి	53
శ్రోతవ్యం సర్వ మేతస్య భవద్భిర్విష్టకారిభిః	
గురు రేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః	54
భవన్తశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వకర్మసు	
ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్	55
దృష్టాయాం తు నరేన్ద్రస్య పత్న్యామమిత తేజసః	
కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్మణా	56

అతోఽన్యదపి యత్ కించిత్ కార్యస్యాస్య హితం భవేత్	
సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థ సంహితమ్	57
తతః సుపేణ ప్రముఖాః ప్లవంగమాః	
సుగ్రీవ వాక్యం నిపుణం నిశమ్య	
ఆమన్త్య సర్వే ప్లవగాదిపం తే	
జగ్ము ర్దిశం తాం వరుణాభిగుప్తామ్	58
త్రిచత్వారింశ స్సర్గః - ఉదీచీ ప్రీషణం	
తతః సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశమ్	
వీరం శతవలిం నామ వానరం వానరర్షభః	1
ఉవాచ రాజా ధర్మజ్ఞః సర్వవానర సత్తమమ్	
వాక్య మాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తథా	2
వృతః శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసామ్	
వైవస్వత సుతైః సార్థం ప్రతిష్ఠస్వ స్వమన్త్రిభిః	3
దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసకామ్	
సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీ మనిన్ద్రితామ్	4
అస్మిన్ కార్యే వినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రీయే	
ఋణాన్ ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః	5
కృతం హి ప్రీయ మస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మానా	
తస్య చేత్ ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్	6
అర్ధినః కార్య నిర్వృత్తి మఽకర్తురపి యశ్చరేత్	
తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః	7
ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా	
తథా భవద్భిః కర్తవ్య మస్మత్ ప్రీయ హితైషిభిః	8
అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః	
అస్మాసు చాగతప్రీతీ రామః పరపురంజయః	9
ఇమాని వన దుర్గాణి నద్యః శైలాన్తరాణి చ	
భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమ సంపదా	10

తత్ర మ్లేచ్ఛాన్ పుళిందాంశ్చ శూరసేనాం స్తదైవ చ ప్రస్థలాన్ భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః	11
కాంభోజాన్ యవనాంశ్చైవ శకా నారట్టకానపి బాస్త్రికాన్ ఋషికాంశ్చైవ పౌరవానఽథ టంకణాన్	12
చీనాన్ పరమచీనాంశ్చ నీహారాంశ్చ పునః పునః అన్విష్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం విచిన్వథ	13
లోద్ర పద్మక షణ్డేషు దేవదారు వనేషు చ రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	14
తతః సోమాశ్రమం గత్వా దేవ గన్ధర్వ సేవితమ్ కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ	15
మహాత్సు తస్య శృంగేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ విచినుద్వం మహాభాగాం రామపత్నీ మనిన్దితాం	16
తమఽతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం హేమగర్భం మహాగిరిమ్ తతః సుదర్శనం నామ గన్తు మర్థథ పర్వతం	17
తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః నానాపక్షి సమాకీర్ణో వివిధ దృమ భూషితః	18
తస్య కానన షణ్డేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	19
తమఽతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతః శత యోజనమ్ అపర్వత నదీ వృక్షం సర్వ సత్త్వ వివర్జితమ్	20
తం తు శేషుమఽతిక్రమ్య కాన్తారం రోమహర్షణమ్ కైలాసం పాణ్డరం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ	21
తత్ర పాణ్డర మేఘాభం జామ్బూనద పరిష్కృతమ్ కుబేర భవనం రమ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా	22
విశాలా నళినీ యత్ర ప్రభూత కమలోత్పలా హంస కారణ్ణవాకీర్ణా హ్యప్సరోగణ సేవితా	23
తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూత నమస్కృతః	

ధనదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యకైః సహ యక్షరాట్	24
తస్య చన్ద్ర నికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	25
క్రౌంచమ్ తు గిరి మాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమమ్	
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్మృతమ్	26
వసన్తి హి మహాత్మాన స్తత్ర సూర్యసమ ప్రభాః	
దేవైరఽప్యర్చితాః సమ్య గ్ద్వివ్యరూపా మహర్షయః	27
క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ	
నిర్దరాశ్చ నితమ్బాశ్చ విచేతవ్యా స్తత స్తతః	28
క్రౌంచస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తత స్తతః	
అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయమ్	29
న గతి స్తత్ర భూతానాం దేవ దానవ రక్షసామ్	
స చ సర్వై ర్విచేతవ్యః ససానుప్రస్థ భూధరః	30
క్రౌంచం గిరిమఽతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః	
మయస్య భవనం యత్ర దానవస్య స్వయం కృతమ్	31
మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థ కన్దరః	
స్త్రీణా మశ్వముఖీనాం చ నికేతా స్తత్ర తత్ర తు	32
తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధ సేవితమ్	
సిద్ధా వైఖానసా స్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః	33
వన్ద్యా స్తే తు తపస్సిద్ధా స్తాపసా వీతకల్మషాః	
ప్రష్టవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తి ర్విసయాన్వితైః	34
హేమపుష్కర సంధన్నం తస్మిన్ వైఖానసం సరః	
తరుణాదిత్య సంకాశై ర్హంసై ర్విచరితం శుభైః	35
ఔపవాహ్యాః కుబేరస్య సారవభౌమ ఇతి స్మృతః	
గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః	36
తత్ సరః సమతిక్రమ్య నష్టచన్ద్ర దివాకరమ్	
అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్ప్రయోద మనాదితమ్	37

గభస్తిబిరివాఽర్కస్య స తు దేశః ప్రకాశతే	
విశ్రామ్యాఽద్భి స్తపః సిద్ధై ర్దేవకల్పైః స్వయంప్రభైః	38
తం తు దేశ మఽతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా	
ఉభయో స్తీరయో స్తస్యాః కీచకా నామ వేణవః	39
తే నయన్తి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయన్తి చ	
ఉత్తరాః కురవ స్తత్ర కృతపుణ్య ప్రతిశ్రియాః	40
తతః కాంచన పద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః	
నీల వైడూర్య పత్రాడ్యా నద్య స్తత్ర సహస్రశః	41
రక్షోత్పలవనై శ్చాత్ర మణ్ణితాశ్చ హిరణ్మయైః	
తరుణాదిత్య సదృశై ర్భాన్తి తత్ర జలాశయాః	42
మహార్థ మణి పత్రైశ్చ కాంచన ప్రభ కేసరైః	
నీలోత్పల వనై శ్చిత్రైః స దేశః సర్వతో వృతః	43
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభి ర్మణిభిశ్చ మహాధనైః	
ఉద్భూత పులినా స్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః	44
సర్వరత్నమయై శ్చిత్రైరవగాడా నగోత్తమైః	
జాతరూపమయైశ్చాపి హుతాశన సమ ప్రభైః	45
నిత్య పుష్ప ఫలా స్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః	
దివ్య గన్ధ రస స్పర్శా సర్వ కామాన్ ప్రవన్తి చ	46
నానాకారాణి వాసాంసి ఫలన్త్యన్యే నగోత్తమాః	
ముక్తా వైడూర్య చిత్రాణి భూషణాని తద్దైవ చ	47
స్త్రీణాం చాప్యఽనురూపాణి పురుషాణాం తద్దైవ చ	
సర్వర్తు సుఖ సేవ్యాని ఫలన్త్యన్యే నగోత్తమాః	48
మహార్థాణి చ చిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః	
శయనాని ప్రసూయన్తే చిత్రాఽఽస్తరణవన్తి చ	49
మనః కాన్తాని మాల్యాని ఫలన్త్యత్రాఽపరే దృమాః	
పానాని చ మహార్థాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ	50
స్త్రీయశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవన లక్షితాః	

గన్ధర్వాః కిన్నరాః సిద్ధా నాగా విద్యాధరా స్తథా	51
రమన్తే సహితా స్తత్ర నారీభి ర్భాస్కర ప్రభాః	
సర్వే సుకృత కర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః	52
సర్వే కామార్థ సహితా వసన్తి సహాయోపితః	
గీత వాదిత్ర నిర్హోషః సోత్కృష్ట హాసిత స్వనః	53
శ్శాయతే సతతం తత్ర సర్వభూత మనోహరః	
తత్ర నాముదితః కశ్చి న్నాస్తి కశ్చిదసత్ప్రియః	54
అహన్యహని వర్ధన్తే గుణా స్తత్ర మనోరమాః	
సమతిక్రమ్య తం దేశ ముత్తరః పయసాం నిధిః	55
తత్ర సోమగిరి ర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్	
ఇన్ద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోక గతాశ్చ యే	56
దేవా స్తం సమవేక్షన్తే గిరిరాజం దివం గతాః	
స తు దేశో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే	57
సూర్య లక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయ స్తపతేవ వివస్వతా	
భగవానపి విశ్వాత్మా శమ్భురేకాదశాత్మకః	58
బ్రహ్మ వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షి పరివారితః	
న కథంచన గన్తవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః	59
అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః	
సా హి సోమగిరి ర్నామ దేవానామపి దుర్గమః	60
తమాలోక్య తతః క్షిప్ర ముషావర్షితు మర్షథ	
ఏతావ ద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంగవాః	61
అభాస్కర మఽమర్యాదం న జానీమ స్తతః పరమ్	
సర్వమేత ద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్	62
యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః	
తతః కృతం దాశరథే ర్మహాత్ ప్రియం	
మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రియమ్	
కృతం భవిష్య త్యఽనిలాఽనలోపమా	

విదేహజా దర్శనజేన కర్మణా	63
తతః కృతార్థాః సహితాః సబాన్ధవా	
మయాఽర్చితాః సర్వగుణై ర్మనోరమైః	
చరిష్యధోరీం ప్రతిశాస్త శత్రవః	
సహ ప్రియాః భూతధరాః ప్లవంగమాః	64
చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః - హనుమత్ సందేశః	
విశేషణ తు సుగ్రీవో హనుమత్సర్గముక్తవాన్	
స హి తస్మిన్ హరిశ్రేష్ఠే నిశ్చితార్థోఽర్థ సాధనే	1
అబ్రవీచ్ఛ హనుమంతం విక్రాంతమఽనిలాత్మజం	
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతః ప్రభుః సర్వవనౌకసాం	2
న భూమౌ నాన్తరిక్షే వా నామ్బరే నాఽమరాలయే	
నాప్పు వా గతినంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ	3
సాసురాః సహ గన్ధర్వాః సనాగ నరదేవతాః	
విదితాః సర్వలోకా స్తే ససాగర ధరా ధరాః	4
గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాకపే	
పితు స్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహాత్మనః	5
తేజసా వాపి తే భూతం సమం భువి న విద్యతే	
తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవోపపాదయ	6
త్వయ్యేవ హనుమ న్నస్తీ బలం బుద్ధిః పరాక్రమః	
దేశ కాలాఽనువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయ పణ్ణిత	7
తతః కార్య సమాసంగ మవగమ్య హనుమతి	
విదిత్వా హనుమంతం చ చిన్తయామాస రాఘవః	8
సర్వథా నిశ్చితార్థోఽయం హనుమతి హరీశ్వరః	
నిశ్చితార్థకర శ్చాపి హనుమాన్ కార్య సాధనే	9
తదేవం ప్రస్థితస్యాఽస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః	
భర్తా పరిగృహీతస్య ధృవః కార్యఫలోదయః	10
తం సమీక్య మహాతేజా వ్యవసాయోత్తరం హరిమ్	

కృతార్థ ఇవ సంవృత్తః ప్రహృష్టేన్ద్రియ మానసః 11

దదౌ తస్మై తతః ప్రీతః స్వనామాంకోప శోభితమ్

అంగుళీయ మభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః 12

అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నాన జనకాత్మజా
మత్సకాశాదఽనుప్రాప్తమఽనుద్విగ్నాఽనుపశ్యతి 13

వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః
సుగ్రీవస్య చ సందేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే 14

స తద్ధృప్య హరిశ్రేష్ఠః స్థాప్య మూర్ధ్ని కృతాంజలిః
వన్దిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగోత్తమః 15

స తత్ ప్రకర్షన్ హరిణాం మహద్బలం
బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః

గతాఽమ్బుదే వ్యోమ్ని విశుద్ధ మణ్డలః
శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః 16

అతిబల బలమాశ్రిత స్తవాఽహం
హరివర విక్రమ విక్రమైరఽనల్పైః

పవనసుత యథాఽధిగమ్యతే సా
జనకసుతా హనుమం స్తథా కురుష్వ 17

పంచచత్వారింశ స్సర్గః - వానర బల ప్రతిష్ఠా

సర్వాంశ్చాహూయ సుగ్రీవః ప్లవగాన్ ప్లవగర్షభః
పున స్తానబ్రవీ ద్భూయో రామకార్యార్థ సిద్ధయే 1

ఏవ మేత ద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం
తదుగ్రశాసనం భర్తు ర్విజ్ఞాయ హరిపుంగవాః 2

శలభా ఇవ సంధాద్య మేదినీం సంప్రతస్థిరే	
రామః ప్రస్తవణే తస్మిన్ న్యవసత్ సహలక్ష్మణః	3
ప్రతీక్షమాణ స్థం మాసం యః సీతాఽధిగమే కృతః	
ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజ సమావృతామ్	4
ప్రతస్థి హరిభి ర్వీరో హరిః శతవలి స్తదా	
పూర్వాం దిశం ప్రతి యయౌ వినతో హరియూధపః	5
తారాఽంగదాది సహితః ప్లవగః పవనాత్మజః	
అగస్త్య చరితామాశాం దక్షిణాం హరియూధపః	6
పశ్చిమాం తు దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః	
ప్రతస్థి హరిశార్దూలో భృశం వరుణ పాలితామ్	7
తతః సర్వాదిశో రాజా చోదయిత్వా యథా తథమ్	
కపి సేనాపతీన్ ముఖ్యాన్ ముమోద సుఖితః సుఖమ్	8
ఏవం సంచోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూధపాః	
స్వాం స్వాం దిశమఽభిప్రీత్య త్వరితాః సంప్రతస్థిరే	9
ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణం	
నదంతశ్చోన్నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః	10
క్షేత్రాన్తో ధావమానాశ్చ వినదంతో మహాబలాః	
అహమేకో హనిష్యామి ప్రాప్తం రావణ మాహవే	11
తతశ్చోన్నత్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజామ్	
వేపమానాం శ్రమేణాఽద్య భవద్భిః స్థీయతామితి	12
ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాళాదపి జానకీమ్	
విధమిష్యామ్యహం వృక్షాన్ పాతయిష్యా మ్యహం గిరీన్	13
ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్	
అహం యోజన సంఖ్యాయాః ప్లవితా నాత్ర సంశయః	14
శతం యోజన సంఖ్యాయాః శతం సమధికం హ్యహమ్	
భూతలే సాగరే వాపి శైలేషు చ వనేషు చ	15
పాతాళస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః	

ఇత్యేకైకం తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః	16
ఊమశ్చ వచనం తత్ర హరిరాజస్య సన్నిధౌ	
షట్పత్వారింశ స్సర్గః - భూమండల భ్రమణ కథనం	
గతేషు వానరేస్తేషు రామః సుగ్రీవ మబ్రవీత్	
కథం భవాన్ విజానీతే సర్వం వై మణ్డలం భువః	1
సుగ్రీవస్తు తతో రామ మువాచ ప్రణతాత్మవాన్	
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే విస్తరేణ నర్షభ	2
యదా తు దున్దుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిమ్	
పరికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతమ్	3
తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహం ప్రతి	
వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా	4
తతోఽహం తత్ర నిక్షిప్తో గుహా ద్వారి వినీతవత్	
న చ నిష్క్రమతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే	5
తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలమ్	
తదఽహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృ శోకవిషార్దితః	6
అథాఽహం కృత బుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః	
శిలా పర్వత సంకాశా బిల ద్వారి మయా కృతా	7
అశక్నువన్ నిష్క్రమితుం మహిషో వినశేదితి	
తతోఽహమాగాం కిష్కిన్ధాం నిరాశ స్తస్య జీవితే	8
రాజ్యం చ సుమహత్ ప్రాప్తం తారయా రుమయా సహ	
మిత్రైశ్చ సహిత స్తత్ర వసామి విగత జ్వరః	9
ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానవర్షభమ్	
తతోహమఽదదాం రాజ్యం గౌరవా ద్భయ యన్త్రితః	10
స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవృథితేన్ద్రియః	
పరికాలయతే క్రోధాద్ధావన్తం సచివైః సహ	11
తతోఽహం వాలినా తేన సానుబంధః ప్రధావితః	
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ	12

ఆదర్శ తల సంకాశా తతో వై పృథివీ మయా	
అలాత చక్ర ప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవ త్తదా	13
పూర్వామ్ దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ దృమాన్	
పర్వతాంశ్చ నదీ రమ్యాః సరాంసి వివిధాని చ	14
ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతు మండితం	
క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమ౭స్పరసాలయం	15
పరికాలయమానస్తు వాలినా౭భిదృత స్తదా	
పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితో౭హమ్ తదా విభో	16
పునరావర్తమానస్తు వాలినా౭భిదృతో౭దృతం	
దిశ స్తస్యా స్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం	17
వింధ్య పాదప సంకీర్ణాం చందన దృమ శోభితాం	
దృమ శైలాం స్తతః పశ్యన్ భూయో దక్షిణతో౭పరాన్	18
పశ్చిమాం తు దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమ౭భిదృతః	
సంపశ్యన్ వివిధాన్ దేశాన౭స్తుం చ గిరిసత్తమం	19
ప్రాప్యచాస్తుం గిరిశ్రేష్ఠ ముత్తరాం సంప్రదావితః	
హిమవంతం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరం	20
యదా న విందే శరణం వాలినా సమ౭భిదృతః	
తదా మాం బుద్ధిసంపన్నో హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్	21
ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః	
మతంగేన తదా శఘ్నో హ్యస్మిన్నాశ్రమ మణ్డలే	22
ప్రవిశే ద్యది వై వాలీ మూర్ధా౭స్య శతధా భవేత్	
తత్ర వాసః సుఖో౭స్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి	23
తతః పర్వత మాసాద్య ఋశ్యమూకం నృపాత్మజ	
న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్ తదా	24
ఏవం మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్ష ముపలక్షితమ్	
పృథివీ మణ్డలం కృత్స్నం గుహో౭మస్యోగత స్తతః	25
<u>సప్తచత్యారింశ స్వర్గః - కపిసేనా ప్రత్యాగమనం</u>	

దర్శనార్థం తు వైదేహ్యః సర్వతః కపియూథపాః వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజసా	1
సరాంసి సరితః కక్షానాకాశం నగరాణి చ నదీ దుర్గాం స్తథా శైలాన్ విచిన్వన్తి సమన్తతః	2
సుగ్రీవేణ సమాదిష్టాః సర్వే వానరయూథపాః తత్ర దేశాన్ విచిన్వన్తి సశైల వన కాననాన్	3
విచిత్ర దివసం సర్వే సీతాఽధిగమనే ధృతాః సమాయాన్తి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః	4
సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాః సఫలాన్ దృమాన్ ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుః సర్వేష్వఽహస్సు తే	5
తదఽహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్తవణం గతాః కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపియూథపాః	6
విచిత్ర తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైః సహ అదృష్ట్వా వినతః సీతా మాజగామ మహాబలః	7
ఉత్తరాం చ దిశం సర్వా విచిత్ర స మహాకపిః ఆగతః సహ సైన్యేన వీరః శతవలి స్తదా	8
సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్ర సహ వానరైః సమేత్య మాసే సంపూర్ణే సుగ్రీవ ముపచక్రమే	9
తం ప్రస్తవణ పృష్ఠస్థం సమాసాద్యాఽభివాద్య చ ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవ మిద మబ్బవన్	10
విచితాః పర్వతాః సర్వే వనాని నగరాణి చ నిమ్నగాః సాగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే	11
గుహాశ్చ విచితాః సర్వా స్త్వయా యాః పరికీర్తితాః విచితాశ్చ మహాగుల్మా లతా వితతి సంతతాః	12
గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ సత్యాన్యఽతిప్రమాణాని విచితాని మహాన్తి చ	13
ఉదార సత్త్వాభిజన్ మహాత్మా	

స మైథిలీం ద్రక్ష్యతి వానరేస్త్ర	
దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా	
తామాస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్	14
<u>అష్టచత్వారింశ స్సర్గః - కంఠావనాది విచయః</u>	
సహ తారాఽంగదాభ్యాం తు గత్వా స హనుమాన్ కపిః	
సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం తం దేశ ముపచక్రమే	1
స తు దూర ముపాగమ్య సర్వై సైః కపి సత్తమైః	
విచినోతి స్మ విన్ద్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ	2
పర్వతాగ్ర నదీ దుర్గాన్ సరాంసి విపులాన్ దృమాన్	
వృక్ష షణ్ణాంశ్చ వివిధాన్ పర్వతాన్ ఘన పాదపాన్	3
అన్వేషమాణా స్తే సర్వే వానరాః సర్వతో దిశమ్	
న సీతాం దద్యశు ర్వీరా మైథిలీం జనకాత్మజామ్	4
తే భక్షయన్తో మూలాని ఫలాని వివిధాని చ	
అన్వేషమాణా దుర్దర్శా న్యవసం స్తత్ర తత్ర హ	5
స తు దేశో దురన్వేఽషో గుహా గహనవాన్ మహాన్	
నిర్జలం నిర్జనం శూన్యం గహనం రోమహర్షణం	6
త్యక్త్వా తు తం తదా దేశం సర్వే వై హరియూధపాః	
తాదృశాన్యఽప్యరణ్యాని విచిత్ర భృశ పీడితాః	7
దేశమఽన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాఽకుతో భయాః	
యత్ర వన్ద్యఫలా వృక్షా విపుష్పాః పర్ణ వర్జితాః	8
నిస్తోయాః సరితో యత్ర మూలం యత్ర సుదుర్లభమ్	
న సన్తి మహిషా యత్ర న మృగా న చ హస్తినః	9
శార్దూలాః పక్షిణో వాపి యే చాన్యే వనగోచరాః	
న యత్ర వృక్షా నౌషధ్యో న లతా నాపి వీరుధః	10
స్నిగ్ధ పత్రాః స్థలే యత్ర పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః	
ప్రేక్షణీయాః సుగన్ధాశ్చ భ్రమరైశ్చ వర్జితాః	11
కణ్ణు ర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః	

మహర్షిః పరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రదర్శణః	12
తస్య తస్మిన్ వనే పుత్రో బాలకో దశవార్షికః	
ప్రణష్టో జీవితాన్తాయ కృద్ధ స్తత్ర మహామునిః	13
తేన ధర్మాత్మనా శప్తం కృత్స్నం తత్ర మహద్వనమ్	
అశరణ్యం దురాధర్షం మృగ పక్షీ వివర్జితమ్	14
తస్య తే కాననాన్తాంశ్చ గిరీణాం కన్దరాణి చ	
ప్రభవాణి నదీనాం చ విచిన్వన్తి సమాహితాః	15
తత్ర చాపి మహాత్మానో నాపశ్యన్ జనకాత్మజామ్	
హర్తారం రావణం వాపి సుగ్రీవ ప్రీయకారిణః	16
తే ప్రవిశ్యాశు తం భీమం లతా గుల్మ సమావృతమ్	
దదృశుః క్రూరకర్మాణ మఽసురం సుర నిర్భయమ్	17
తం దృష్ట్వా వానరా ఘోరం స్థితం శైల మివాఽపరమ్	
గాఢం పరిహితాః సర్వే దృష్ట్వా తం పర్వతోపమమ్	18
సోఽపి తాన్ వానరాన్ సర్వాన్ నష్టాః స్వేత్యఽబ్రవీద్బలీ	
అభ్యధావత సంకృద్ధో ముష్టి ముద్యమ్య సంహితమ్	19
త మాపతన్తం సహసా వాలిపుత్రోఽంగద స్తదా	
రావణోఽయ మితి జ్ఞాత్వా తలేనాఽభిజఘాన హ	20
స వాలిపుత్రాఽభిహతో వక్తా చ్ఛోణిత ముద్యమన్	
అసురో న్యపత ద్భూమౌ పర్యస్త ఇవ పర్వతః	21
తేఽపి తస్మిన్ నిరుచ్ఛ్వాసే వానరా జితకాశినః	
వ్యచిన్వన్ ప్రాయశ స్తత్ర సర్వం తద్గిరి గహ్వరమ్	22
విచితం తు తతః కృత్వా సర్వే తే కాననం పునః	
అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశు ర్గిరి గహ్వరమ్	23
తే విచిత్య పునః ఖిన్నా వినిష్పత్య సమాగతాః	
ఏకాన్తే వృక్షమూలే తు నిషేదుర్దీనమానసాః	24
ఏకోనపంచాశ స్సర్గః - రజత పర్వత విచయః	
అథాంగద స్తదా సర్వాన్ వానరానిద మబ్రవీత్	

పరిశ్రాస్తో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వాస్య శనైర్వచః	1
వనాని గిరయో నద్యో దుర్గాణి గహనాని చ	
దర్యో గిరి గుహాశ్చైవ విచితాని సమస్తతః	2
తత్ర తత్ర సహౌస్మాభి ర్జ్ఞానకీ న చ దృశ్యతే	
తద్వా రక్షో హృతా యేన సీతా సురసుతోపమా	3
కాలశ్చ నో మహాన్ యాతః సుగ్రీవశ్చోర్ శాసనః	
తస్మా ద్భవంతః సహితా విచిన్వన్తు సమస్తతః	4
విహాయ తస్మిం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితామ్	
విచినుద్వం యథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజామ్	5
అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయమ్	
కార్యసిద్ధికరాణ్యాహు స్తస్మా దేతద్బ్రవీమ్యహమ్	6
అద్యాపీదం వనం దుర్గం విచిన్వన్తు వనౌకసః	
ఖేదం త్యక్త్వా పునః సర్వై ర్వన మేత ద్విచీయతామ్	7
అవశ్యం క్రియమాణస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్	
అలం నిర్వేద మాగమ్య న హి నో మీలనం క్షమమ్	8
సుగ్రీవః క్రోధనో రాజా తీక్ష్ణదణ్డశ్చ వానరాః	
భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః	9
హితార్థ మేతదుక్తం వః క్రియతాం యది రోచతే	
ఉచ్యతాం వా క్షమం య న్నః సర్వేషా మేవ వానరాః	10
అంగదస్య వచః శృత్వా వచనం గంధమాదనః	
ఉవాచాపవ్యక్తయా వాచా పిపాసా శ్రమ ఖిన్నయా	11
సదృశం ఖలు వో వాక్య మౌగదో యదువాచ హ	
హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామౌస్య భాషితమ్	12
పునర్మార్గామహీ శైలాన్ కన్దరాంశ్చ దరీ స్తథా	
కాననాని చ శూన్యాని గిరి ప్రస్తవణాని చ	13
యదోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
విచిన్వన్తు వనం సర్వే గిరి దుర్గాణి సర్వశః	14

తతః సముత్థాయ పునర్వానరా స్తే మహాబలాః	
విన్ద్య కానన సంకీర్ణాం విచేరుర్దక్షిణాం దిశమ్	15
తే శారదాబ్రు ప్రతిమం శ్రీమద్రజత పర్వతమ్	
శృంగవన్తం దరీమన్త మఽధిరుహ్య చ వానరాః	16
తత్ర లోద్ధవనం రమ్యం సప్తపర్ణ వనాని చ	
విచిన్వం స్తే హరివరాః సీతా దర్శన కాంక్షిణః	17
తస్యౌగ్ర మఽధిరూఢా స్తే శ్రాన్తా విపుల విక్రమాః	
న పశ్యన్తి స్మ వైదేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్	18
తే తు దృష్టిగతం కృత్వా తం శైలం బహు కన్దరమ్	
అవారోహన్త హరయో వీక్షమాణాః సమన్తతః	19
అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాన్తా విగత చేతసః	
స్థిత్యా ముహూర్తం తత్రాఽథ వృక్షమూల ముషాశ్రితాః	20
తే ముహూర్తం సమాశ్వస్తాః కించి ద్భగ్న పరిశ్రమాః	
పునరేవోద్యతాః కృత్వాన్మం మార్గితుం దక్షిణాం దిశమ్	21
హనుమ త్రముఖా స్తే తు ప్రస్థితాః ప్లవగర్షభాః	
విన్ద్యమేవాదిత స్తావ ద్విచేరు స్తే తత స్తతః	22
పంచాశ స్సర్గః - ఋక్ష బిల ప్రవేశః	
సహ తారాఽంగదాభ్యాం తు సంగమ్య హనుమాన్ కపిః	
విచినోతి స్మ విన్ద్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ	1
సింహ శార్దూల జుష్టాశ్చ శిలాశ్చ సరిత స్తథా	
విషమేషు నగేన్ద్రస్య మహాప్రసవణేషు చ	2
ఆసేదు స్తస్య శైలస్య కోటిం దక్షిణ పశ్చిమాం	
తేషాం తత్రైవ వసతాం స కాలో వృత్యవర్తత	3
స హి దేశో దురన్వేషో గుహా గహనవాన్ మహాన్	
తత్ర వాయుసుతః సర్వం విచినోతి స్మ పర్వతమ్	4
పరస్పరేణ రహితా అన్యోన్యస్యాఽవిదూరతః	
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	5

మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో హనుమానపి అంగదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః	6
గిరి జాలా వృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్యా దక్షిణాం దిశమ్ విచిన్వంత స్తత స్తత్ర దదృశు ర్వివృతం బిలం	7
దుర్గ మృక్షబిలం నామ దానవేనాఽభిరక్షితం క్షుత్పిపాసా పరీతాశ్చ శ్రాన్తాశ్చ సలిలార్ధినః	8
అవకీర్ణం లతావృక్షై ర్దదృశు స్తే మహాబిలమ్ తతః క్రౌంచాశ్చ హంసాశ్చ సారసా శ్చాపి నిష్కమన్	9
జలార్థా శ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాఽంగాః పద్మరేణుభిః తత స్తద్బిల మాసాద్య సుగన్ధి దురతిక్రమమ్	10
విస్మయ వ్యగ్ర మనసో బభూవు ర్వానరర్షభాః సంజాత పరిశంకా స్తే తద్బిలం ప్లవగోత్తమాః	11
అభ్యపద్యన్త సంహృష్టా స్తేజోవన్తో మహాబలాః నానాసత్వ సమాకీర్ణం దైత్యేంద్ర నిలయోపమం	12
దుర్దర్శమఽతిఘోరం చ దుర్విగాహం చ సర్వశః తతః పర్వత కూటాభో హనుమాన్ పవనాత్మజః	13
అబ్రవీ ద్వానరాన్ సర్వాన్ కాన్తార వన కోవిదః గిరి జాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్యా దక్షిణాం దిశమ్	14
వయం సర్వే పరిశ్రాన్తా న చ పశ్యామ మైథిలీమ్ అస్మా ఛాపి బిలా ధంసాః క్రౌంచాశ్చ సహ సారసైః	15
జలార్థా శ్చక్రవాకశ్చ నిష్పతన్తి స్మ సర్వతః నూనం సలిలవానఽత్ర కూపో వా యది వా ప్రుదః	16
తథా చేమే బిల ద్వారే స్పిగ్ధా స్తిప్థన్తి పాదపాః ఇత్యుక్తా స్త ద్బిలం సర్వే వివిశు స్తిమిరావృతమ్	17
అచన్త సూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణమ్ నిశామ్య తస్మాత్ సింహాంశ్చ తాం స్త్రాంశ్చ మృగ పక్షిణః	18
ప్రవిష్టా హరిశార్దూలా బిలం తిమిర సంవృతం	

న తేషాం సజ్జతే చక్షు ర్న తేజో న పరాక్రమః	19
వాయో రివ గతి స్తేషాం దృష్టి స్తమసి వర్తతే	
తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన త ద్భిలం కపికుంజరాః	20
ప్రకాశమ౭భిరామం చ దద్యశు ర్దేశముత్తమం	
తత స్తస్మిన్ బిలే దుగ్ధే నానాపాదప సంకులే	21
అన్యోన్యం సంపరిష్వజ్య జగ్గుర్యోజనమ౭న్తరమ్	
తే నష్ట సంజ్ఞా స్తుషితాః సంభ్రాంతాః సలిలార్ధినః	22
పరిపేతుర్భిలే తస్మిన్ కంచిత కాల మతన్తితాః	
తే కృశా దీన వదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః	23
ఆలోకం దద్యశు ర్వీరా నిరాశా జీవితే తదా	
తత స్తం దేశ మాగమ్య సౌమ్యం వితిమిరం వనమ్	24
దద్యశుః కాంచనాన్ వృక్షాన్ దీప్త వైశ్వానర ప్రభాన్	
సాలాం స్తాలాంశ్చ పున్నాగాన్ కకుభాన్ వంజులాన్ ధవాన్	25
చమ్పకా న్నాగవృక్షాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్	
స్రబక్షైః కాంచనై శ్చిత్రై రక్షైః కిసలయై స్తథా	26
ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హేమాభరణ భూషితాన్	
తరుణాదిత్య సంకాశాన్ వైడూర్య మయ వేదికాన్	27
విబ్రాజమానాన్ వపుషా పాదపాంశ్చ హిరణ్మయాన్	
నీల వైడూర్య వర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః	28
మహాద్భిః కాంచనైః పద్మైర్ఘృతా బాలా౭ ర్క సన్నిభైః	
జాతరూపమయై ర్మత్స్యై ర్మహాద్భిశ్చ సకచ్ఛపైః	29
నళినీ స్తత్ర దద్యశుః ప్రసన్న సలిలావృతాః	
కాంచనాని విమానాని రాజతాని తధైవ చ	30
తపనీయ గవాక్షాణి ముక్తా జాలా వృతాని చ	
హైమరాజత భౌమాని వైడూర్య మణిమన్తి చ	31
దద్యశు స్తత్ర హరయో గృహ ముఖ్యాని సర్వశః	
పుష్పితాన్ ఫలినో వృక్షాన్ ప్రవాళమణి సన్నిభాన్	32

కాంచన భ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః	
మణి కాంచన చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ	33
మహార్థాణి చ యానాని దద్యశు స్తే సమంతతః	
హైమ రాజత కాంస్యానాం భాజనానాం చ సంచయాన్	34
అగరూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్	
శుచీన్యైభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ	35
మహార్థాణి చ పానాని మధూని రసవన్తి చ	
దివ్యానామమ్బరాణాం చ మహార్థాణాం చ సంచయాన్	36
కమ్పళానాం చ చిత్రాణామైజినానాం చ సంచయాన్	
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్ దీప్తాన్ వైశ్వానర ప్రభాన్	37
దద్యశు ర్వానరాః శుబ్రాన్ జాతరూపస్య సంచయాన్	
తత్ర తత్ర విచిన్యన్తో బిలే తస్మిన్ మహాబలాః	38
దద్యశు ర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాంచితదౌదూరతః	
తాం దృష్ట్వా భృశ సంతస్తా శ్చీరకృష్ణాజినామ్బరామ్	39
తాపసీం నియతాహారాం జ్వలన్తీ మివ తేజసా	
విస్మితా హరయ స్తత్ర వ్యవతిష్ఠంత సర్వశః	40
పప్రచ్చ హనుమాం స్తత్ర కాఽసి త్వం కస్య వా బిలం	
తతో హనుమాన్ గిరి సన్నికాశః	
కృతాంజలి స్తా మభివాద్య వృద్ధామ్	
పప్రచ్చ కా త్వం భవనం బిలం చ	
రత్నాని హేమాని వదస్య కస్య	41
<u>ఏకపంచాశ స్సర్గః - స్వయంప్రభాఽతిథ్యం</u>	
ఇత్యుక్త్వా హనుమాం స్తత్ర పునః కృష్ణాజినామ్బరామ్	
అబ్రవీ త్తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్	1
ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిర సంవృతమ్	
క్షుత్పిపాసా పరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః	2
మహద్ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః	

ఇమాం స్వేవం విధాన్ భావాన్ వివిధానఽద్భుతోపమాన్	3
దృష్ట్వా వయం ప్రవృథితాః సంభ్రాంతా నష్ట చేతసః	
కస్యైవ కాంచనా వృక్షాః తరుణాదిత్య సన్నిభాః	4
శుచీన్యఽభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ	
కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ	5
తపనీయ గవాక్షాణి మణిజాలా వృతాని చ	
పుష్పితాః ఫలవన్తశ్చ పుణ్యాః సురభి గన్ధినః	6
ఇమే జామ్బూనదమయాః పాదపాః కస్య తేజసా	
కాంచనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే	7
కథం మత్స్యాశ్చ సౌవర్ణా శ్చరన్తి సహ కచ్ఛపైః	
ఆత్మాన మఽనుభావం చ కస్య చైత త్తపో బలమ్	8
అజానతాం నః సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతు మర్హసి	
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ ధర్మచారిణీ	9
ప్రత్యువాచ హనూమన్తం సర్వభూత హితే రతా	
మయో నామ మహాతేజా మాయావీ దానవర్షభః	10
తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాంచనం వనమ్	
పురా దానవ ముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హ	11
యేనేదం కాంచనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమమ్	
స తు వర్ష సహస్రాణి తప స్తప్త్యా మహావనే	12
పితామహా ద్వరం లేభే సర్వమౌశనసం ధనమ్	
వనం విధాయ బలవాన్ సర్వకామేశ్వర స్తదా	13
ఉవాస సుఖితః కాలం కంచీదఽస్మిన్ మహావనే	
తమఽప్సరసి హేమాయాం సక్తం దానవపుంగవమ్	14
విక్రమ్యైవాఽశనిం గృహ్య జఘానేశః పురందరః	
ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వన ముత్తమమ్	15
శాశ్వతాః కామ భోగాశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయమ్	
దుహితా మేరుసావర్ణేరఽహం తస్యాః స్వయంప్రభా	16

ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ	
మమ ప్రియసఖీ హేమా నృత్య గీత విశారదా	17
తయా దత్తవరా చాఽస్మి రక్షామి భవనోత్తమమ్	
కిం కార్యం కస్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రపద్యథ	18
కథం చేదం వనం దుర్గం యుష్మాభి రుపలక్షితమ్	
ఇమాన్యఽభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ	19
భుక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తు మర్హథ	
<u>ద్విపంచాశ సుర్గః - బిల ప్రవేశ కారణ కథనం</u>	
అథ తానఽబ్రవీత్ సర్వాన్ విశ్రాంతాన్ హరియూధపాన్	
ఇదం వచనమేకాగ్రా తాపసీ ధర్మచారిణీ	1
వానరా యది వః ఖేదః ప్రణష్టః ఫల భక్షణాత్	
యది చైత న్మయా శ్రావ్యం శోతు మిచ్ఛామి కథ్యతామ్	2
తస్యా స్త ద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ఆర్జవేన యథా తత్త్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే	3
రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేస్త్ర వరుణోపమః	
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్	4
లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	
తస్య భార్యా జనస్థానాత్ రావణేన హృతా బలాత్	5
వీర స్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః	
రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్	6
అగస్త్యా చరితామాశాం దక్షిణాం యమ రక్షితామ్	
సహైభి ర్వానరై ర్ముఖ్యై రఽంగద ప్రముఖై ర్వయమ్	7
రావణం సహితాః సర్వే రాక్షసం కామరూపిణమ్	
సీతయా సహ వైదేహ్య మార్గధ్వ మితి చోదితాః	8
విచిత్ర తు వయం సర్వే సమగ్రాం దక్షిణాం దిశమ్	
బుభుక్షితాః పరిశ్రాంతా వృక్షమూల ముపాశ్రితాః	9
వివర్ణ వదనాః సర్వే సర్వే ధ్యాన పరాయణాః	

నాఁదిగచ్ఛామహీ పారం మగ్నా శ్చిన్తామహార్ణవే	10
చారయన్త స్తత శ్చక్షు ర్ద్వష్టవన్తో వయం బిలమ్	
లతా పాదప సంధన్నం తిమిరేణ సమావృతమ్	11
అస్మాద్ధంసా జలక్లిన్నాః పక్షైః సలీల విస్రవైః	
కురరాః సారసాశ్చైవ నిష్పతన్తి పతత్రణః	12
సాధ్వఽత్ర ప్రవిశామేతి మయాతూక్తాః ప్లవంగమాః	
తేషా మపి హి సర్వేషా మనుమాన ముపాగతమ్	13
గచ్ఛామ ప్రవిశామేతి భర్తృకార్య త్వరాఽన్వితాః	
తతో గాఢం నిపతితా గృహ్య హస్తౌ పరస్పరమ్	14
ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిర సంవృతమ్	
ఏత న్నః కార్య మేతేన కృత్యేన వయ మాగతాః	15
త్వాం చైవోపగతాః సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః	
ఆతిధ్యధర్మ దత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ	16
అస్మాభి రుపభుక్తాని బుభుక్షా పరిపీడితైః	
యత్త్వయా రక్షితాః సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా	17
బృహహి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వన్తు వానరాః	
ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వానరై సైః స్వయంప్రభా	18
ప్రత్యువాచ తతః సర్వానిదం వానరయూథపాన్	
సర్వేషాం పరితుష్టాఽస్మి వానరాణాం మహాత్మనామ్	19
చరన్త్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్	
<u>త్రిపంచాశ స్సర్గః - అంగదాఽది నిర్వేదః</u>	
ఏవ ముక్తః శుభం వాక్యం తాపస్యా ధర్మసంహితమ్	
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం తామనిన్దిత చేష్టితామ్	1
శరణం త్వాం ప్రపన్నాః స్మః సర్వే వై ధర్మచారిణి	
యః కృతః సమయోఽస్మాకం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	2
స చ కాలో హ్యతిక్రాన్తో బిలే నః పరివర్తతామ్	
సా త్వ మఽస్మాద్బిలా ధ్వోరా దుత్తారయితు మర్హసి	3

తస్మాత్ సుగ్రీవ వచనాదఽతిక్రాంతాన్ గతాయుషః త్రాతు మర్హసి నః సర్వాన్ సుగ్రీవ భయ శంకితాన్	4
మహచ్ఛ కార్యమఽస్మాభిః కర్తవ్యం ధర్మచారిణీ తచ్ఛాపి న కృతం కార్య మస్మాఽభి రిహవాసిభిః	5
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్య మబ్రవీత్ జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టిన నివర్తితుమ్	6
తపసస్తు ప్రభావేణ నియమోపార్జితేన చ సర్వా నేవ బిలాదఽస్మాదుద్ధరిష్యామి వానరాన్	7
నిమీలయత చక్షూంషి సర్వే వానరపుంగవాః న హి నిష్క్రమితుం శక్యమఽనిమీలిత లోచనైః	8
తతః సంమీలితాః సర్వే సుకుమారాఽంగుళై కర్షైః సహసా పిదధు ర్ధుష్టిం హృష్టా గమన కాంక్షిణః	9
వానరాస్తు మహాత్మానో హస్త రుద్ధ ముఖా స్తదా నిమేషాన్తర మాత్రేణ బిలాదుత్తారితా స్తయా	10
తత స్తాన్ వానరాన్ సర్వాం స్తాపసీ ధర్మచారిణీ నిస్సుతాన్ విషమా త్తస్మాత్ సమాశ్వాస్యేద మబ్రవీత్	11
ఏష విన్ద్యో గిరిః శ్రీమా న్నానాద్యమ లతాకులః ఏష ప్రసవణః శైలః సాగరోఽయం మహోదధిః	12
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి భవనం వానరర్షభాః ఇత్యుక్త్వా తద్బీలం శ్రీమత్ ప్రవివేశ స్వయంప్రభా	13
తత స్తే దద్యుశు ర్ధ్వీరం సాగరం వరుణాలయమ్ అపార మఽభిగర్జంతం ఘోరై రూర్మిభిరాకులమ్	14
మయస్య మాయా విహితం గిరి దుర్గం విచిన్వతామ్ తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః	15
విన్ద్యస్య తు గిరేః పాదే సంప్రపుష్పిత పాదపే ఉపవిశ్య మహాత్మాన శ్చిన్తామాపేదిరే తదా	16
తతః పుష్పాఽతిభారాగ్రా ల్లతాశత సమావృతాన్	

దృమాన్ వాసన్తికాన్ దృష్ట్యా బభూవు ర్భయ శంకితాః	17
తే వసన్త మఽనుప్రాప్తం ప్రతివేద్య పరస్పరమ్	
నష్ట సందేశ కాలార్థా నిపేతు ర్ధరణీ తలే	18
తత స్తాన్ కపివృద్ధాంస్తు శిష్టాంశ్చైవ వనౌకసుః	
వాచా మధురయాభాష్య యథావదనుమాన్య చ	19
స తు సింహవృష స్కన్ధః పీనాయత భుజః కపిః	
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః అంగదో వాక్య మబ్రవీత్	20
శాసనాత్ కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిర్గతాః	
మాసుః పూర్ణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యతే	21
వయ మాశ్వయుజే మాసి కాల సంఖ్యా వ్యవస్థితాః	
ప్రస్థితాః సోఽపి చాఽతీతః కిమతః కార్య ముత్తరం	22
భవంతః ప్రత్యయం ప్రాప్తా నీతిమార్గ విశారదాః	
హితేష్వభిరతా భర్తు ర్నిస్సృష్టాః సర్వకర్మసు	23
కర్మస్వఽప్రతిమాః సర్వే దిక్షు విశృత పౌరుషాః	
మాం పురస్కృత్య నిర్యాతాః పింగాక్షేశ ప్రచోదితాః	24
ఇదానీ మఽకృతార్థానాం మర్తవ్యం నాత్ర సంశయః	
హరిరాజస్య సందేశమకృత్వా కః సుఖీ భవేత్	25
తస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయమ్	
ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ వనౌకసామ్	26
తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః	
న క్షమిష్యతి నః సర్వానపరాధకృతో గతాన్	27
అప్రవృత్తో చ సీతాయాః పాప మేవ కరిష్యతి	
తస్మాత్ క్షమమిహాఽద్యైవ గంతుం ప్రాయోపవేశనం	28
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ	
ధృవం నో హింసితా రాజా సర్వాన్ ప్రతిగతానితః	29
వధేనాఽప్రతిరూపేణ శ్రీయాన్ మృత్యురిహైవ నః	
న చాహం యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః	30

నరేంద్రాబిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్ట కర్మణా	
స పూర్వం బద్ధ వైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతికమమ్	31
ఘాతయిష్యతి దణ్డేన తీక్ష్ణేన కృత నిశ్చయః	
కిం మే సుహృద్భి ర్వ్యసనం పశ్యద్భి ర్భీవితాంతరే	32
ఇహైవ ప్రాయ మాసిష్యే పుణ్యే సాగర రోధసి	
ఏత చ్ఛృత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితమ్	33
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్య మబ్యవన్	
తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియా సక్తశ్చ రాఘవః	34
సమీక్ష్యాఽకృత కార్యాంస్తు తస్మింశ్చ సమయే గతే	
అదృష్టాయాం తు వైదేహ్యం దృష్ట్వా చైవ సమాగతాన్	35
రాఘవ ప్రియ కామార్దం ఘాతయిష్యత్యఽసంశయమ్	
న క్షమం చాపరాధానాం గమనం స్వామి పార్శ్వతః	36
ప్రధానభూతాశ్చ వయం సుగ్రీవస్య సమాగతాః	
ఇహైవ సీతామన్విష్య ప్రవృత్తి ముపలభ్య వా	37
న చే ధ్గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయం	
ప్లవంగమానాం తు భయార్దీతానాం	
శృత్వా వచ స్తార ఇదం బభాషే	
అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య	
వసామ సర్వే యది రోచతే వః	38
ఇదం హి మాయావిహితం సుదుర్గమం	
ప్రభూత వృక్షోదక భోజ్య పేయమ్	
ఇహోస్తి నో నైవ భయం పురందరాత్	
న రాఘవాత్ వానరరాజతోఽపి వా	39
శృత్వాఽంగద స్యాపి వచోఽనుకూలమ్	
ఊచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః	
యథా న హన్యేమ తథా విధానమ్	
అసక్త మఽద్యైవ విధీయతాం నః	40

చతుఃపంచాశ సుర్గః - హనుమాద్భేదనం

తథా బృవతి తారే తు తారాధిపతి వర్చసి	
అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనుమానఽంగదేన తత్	1
బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బల సమన్వితమ్	
చతుర్దశ గుణం మేనే హనుమాన్ వాలినః సుతమ్	2
ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజో బల పరాక్రమైః	
శశినం శుక్ల పక్షాదౌ వర్ధమాన మివ శ్రియా	3
బృహస్పతి సమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః	
శుశ్మాషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరమ్	4
భర్తురఽర్థే పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్ర విశారదః	
అభిసంధాతుమారేభే హనుమానఽంగదం తతః	5
స చతుర్థా ముషాయానాం తృతీయ ముపవర్ణయన్	
భేదయామాస తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వాక్య సంపదా	6
తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదమ్	
భీషణై ర్భూభిర్వాక్యైః కోపోపాయ సమన్వితైః	7
త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధురమ్	
దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పిత్రా	8
నిత్యమఽస్థిర చిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ	
నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యన్తి పుత్ర దారాన్ వినా త్వయా	9
త్వాం నైతే హ్యనుయుంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే	
యథాఽయం జామ్బవాన్నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః	10
న హ్యహం తే ఇమే సర్వే సామ దానాదిభిర్గుణైః	
దణ్డేన వా త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదఽపకర్షితుమ్	11
విగృహ్యసనమఽప్యాహు ర్దుర్బలేన బలీయసః	
ఆత్మ రక్షాకర స్తస్మా న్న విగృహ్ణీత దుర్బలః	12
యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీ మేతద్బిలమితి శృతమ్	
ఏత ల్లక్ష్మణ బాణానా మీషత్కార్యం విదారణే	13

స్వల్పం హి కృతమిన్ద్రేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా లక్ష్మణో నిశితైర్భాణై ర్భిన్ద్యాత్ పత్రపుటం యథా	14
లక్ష్మణస్య తు నారాచా బహవః సన్తి తద్విధాః వజ్రాశని సమస్పర్శా గిరీణామపి దారణాః	15
అవస్థానే యదైవ త్వమాసిష్యసి పరంతప తదైవ హరయః సర్వే త్యక్ష్వన్తి కృత నిచ్ఛయాః	16
స్మరన్తః పుత్ర దారాణాం నితోద్విగ్నా బుభుక్షితాః ఖేదితా దుఃఖ శయాభి స్త్వాం కరిష్యన్తి పృష్ఠతః	17
స త్వం హీనః సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బన్ధుభిః తృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పన్దమానాద్భవిష్యసి	18
న చ జాతు న హింస్య స్త్వాం ఘోరా లక్ష్మణ సాయకాః అపవృత్తం జిఘాంసన్తో మహావేగా దురాసదాః	19
అస్మాభిస్తు గతం సార్థం వినీతవదుపస్థితమ్ ఆనుపూర్వ్యా త్తు సుగ్రీవో రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి	20
ధర్మకామః పితృవ్య స్తే ప్రీతికామో దృఢ వ్రతః శుచిః సత్యవ్రతిజ్ఞశ్చ న త్వాం జాతు జిఘాంసతి	21
ప్రియకామశ్చ తే మాతుస్తదర్థం చాఽస్య జీవితమ్ తస్యాపత్యం చ నాస్త్యఽన్యత్తస్మాదఽఽగద గమ్యతామ్	22
<u>పంచపంచాశ స్వర్గః - ప్రాయోపవేశః</u>	
శృత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మ సంహితమ్ స్వామి సత్కార సంయుక్త మఽఽగదో వాక్య మబ్రవీత్	1
స్థైర్యం సత్త్వం మనఃశౌచ మాన్యశంస్యమఽధార్జవమ్ విక్రమశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే	2
బ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య యో భార్యాం జీవితో మహిషీం ప్రియామ్ ధర్మేణ మాతరం యస్తు స్వీకరోతి జుగుప్సితః	3
కథం స ధర్మం జానీతే యేన బ్రాత్రా మహాత్మనా యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖమ్	4

సత్యాత్ పాణిగృహీతశ్చ కృత కర్మా మహాయశాః	
విస్మృతో రాఘవో యేన స కస్య తు కృతం స్మరేత్	5
లక్ష్మణస్య భయాద్యేన నాధర్మభయ భీరుణా	
ఆదిష్టా మార్గితుం సీతాం ధర్మ స్తస్మిన్ కథం భవేత్	6
తస్మిన్ పాపే కృతమ్నీ తు స్మృతిహీనే చలాత్మని	
ఆర్యః కో విశ్వసే జ్ఞాతు తత్ కులీనో జిజీవిషుః	7
రాజ్యే పుత్రః ప్రతిష్ఠాప్యః సగుణో నిర్గుణోఽపి వా	
కథం శత్రు కులీనం మాం సుగ్రీవో జీవయిష్యతి	8
భిన్నమస్తోఽపరాధశ్చ హీనశక్తిః కథం హ్యహమ్	
కిష్కిన్దాం ప్రాప్య జీవేయమఽనాథ ఇవ దుర్బలః	9
ఉపాంశుదణ్డేన హి మాం బన్ధనేనోపపాదయేత్	
శరః క్రూరో నృశంసశ్చ సుగ్రీవో రాజ్య కారణాత్	10
బన్ధనాద్వావసాదాన్ మే శ్రీయః ప్రాయోపవేశనమ్	
అనుజ్ఞానీత మాం సర్వే గృహం గచ్ఛన్తు వానరాః	11
అహం వః ప్రతిజానామి నాగమిష్యామ్యహం పురీమ్	
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రీయో మరణమేవ మే	12
అభివాదన పూర్వం తు రాఘవౌ బలశాలినౌ	
అభివాదన పూర్వం తు రాజా కుశల మేవ చ	13
వాచ్యస్తాతో యవీయాన్ మే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	
ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్యా మాతా రుమా చ మే	14
మాతరం చైవ మే తారామాశ్వాసయితు మర్హథ	
ప్రకృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్తోశా తపస్వినీ	15
వినష్టమిహమామ్ శృత్వా వ్యక్తం హాస్యతి జీవితమ్	
ఏతావదుక్త్వా వచనం వృద్ధాం స్తానభివాద్య చ	16
వివేశ చాఽంగదో భూమౌ రుదన్ దర్శేషు దుర్మనాః	
తస్య సంవిశత స్తత్ర రుదన్తో వానరర్షభాః	17
నయనేభ్యః ప్రముముచురుష్టం వై వారి దుఃఖితాః	

సుగ్రీవం చైవ నిన్దన్తః ప్రశంసన్తశ్చ వాలినమ్	18
పరివార్యాఽంగదం సర్వే వ్యవాస్యన్ ప్రాయమాసితుమ్	
మతం తద్వాళి పుత్రస్య విజ్ఞాయ ప్లవగర్షభాః	19
ఉపస్సుశ్యోదకం తత్ర ప్రాజ్ఞుఖాః సముపావిశన్	
దక్షిణార్గేషు దర్భేషు ఉదక్తీరం సమాశ్రితాః	20
ముమూర్షవో హరిశ్రేష్ఠా ఏతత్ కమమితి స్మ హ	
రామస్య వనవాసం చ క్షయం దశరథస్య చ	21
జనస్థాన వధం చైవ వధం చైవ జటాయుషః	
హరణం చైవ వైదేహ్య వాలినశ్చ వధం రణే	22
రామ కోపం చ వదతాం హరీణామ్ భయమాగతం	
ఏవం వదద్భిర్బహుభిర్మహీధరో	
మహాఽద్రికూట ప్రతిమైః ప్లవంగమైః	
బభూవ సన్నాదిత నిర్దరాన్తరో	
భృశం నదద్భిర్జలదైరివామ్బరం	23
<u>షట్ పంచాశ స్సర్గః - సంపాతి ప్రశ్నః</u>	
ఉపవిష్టాస్తు తే సర్వే యస్మిన్ ప్రాయం గిరిస్థలే	
హరయో గృధ్రరాజశ్చ తం దేశ ముపచక్రమే	1
సమ్పాతి రామ నామ్నా తు చిరజీవీ విహంగమః	
బ్రాతా జటాయుః శ్రీమాన్ ప్రఖ్యాత బల పౌరుషః	2
కన్ధరాదభినిష్క్రమ్య స విన్ద్యస్య మహాగిరేః	
ఉపవిష్టాన్ హరీన్ దృష్ట్వా హృష్టాత్మా గిర మబ్రవీత్	3
విధిః కిల నరం లోకే విధానేనాఽనువర్తతే	
యథాఽయం విహితో భక్ష్యశ్చిరాన్ మహ్యముపాగతః	4
పరంపరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతమ్	
ఉవాచేదం వచః పక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్	5
తస్య తద్వచనం శృత్వా భక్ష్యలుబ్ధస్య పక్షిణః	
అంగదః పరమాయస్తో హనుమన్తమథాబ్రవీత్	6

పశ్య సీతాపదేశేన సాక్షాద్వైవస్వతో యమః	
ఇమం దేశ మనుప్రాప్తో వానరాణాం విపత్తయే	7
రామస్య న కృతం కార్యం రాజ్ఞో న చ వచః కృతమ్	
హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిః సహసాఽఽగతా	8
వైదేహ్యః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా	
గృధ్రరాజేన యత్తత్ర శృతం వ స్తదఽశేషతః	9
తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్గోనిగతాన్యపి	
ప్రియం కుర్వన్తి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్ యథా వయమ్	10
అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహ కారుణ్య యంత్రితాః	
తేన తస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మాన మాత్మనా	11
ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞేన జటాయుషా	
రాఘవార్థే పరిశ్రాంతా వయం సంత్యక్త జీవితాః	12
కాంతారాణి ప్రపన్నాః స్మ న చ పశ్యామ మైథిలీమ్	
స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే	13
ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాద్గతశ్చ పరమాం గతిమ్	
జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ	14
హరణేన చ వైదేహ్యః సంశయం హరయో గతాః	
రామ లక్ష్మణయోర్వాస అరణ్యే సహసీతయా	15
రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః	
రామకోపాదశేషాణాం రాక్షసానాం తథా వధః	16
కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం హి వికృతం కృతమ్	
తదఽసుఖమఽనుకీర్తితం వచో	
భువి పతితాంశ్చ సమీక్ష్య వానరాన్	
భృశ చలిత మతిర్మహామతిః	
కృపణ ముదాహృతవాన్ స గృధ్రరాట్	17
<u>సప్తపంచాశ స్సర్గః - జటాయుర్దిష్ట కథనం</u>	
తత్తు శృత్వా తదా వాక్యమఽగదస్య ముఖోద్గతమ్	

- అబ్రవీద్యచనం గృధ్ర స్తీక్ష్ణతుణ్ణో మహాస్వనః 1
 కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతరస్య మే
 జటాయుషో వధం బ్రాతుః కమ్పయన్నివ మే మనః 2
 కథమాసీజ్జనస్థానే యుద్ధం రాక్షస గృధ్రయోః
 నామధేయ మిదం బ్రాతుశ్చిరస్యాఽద్య మయా శృతమ్ 3

- ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరఽవతారితుం
 యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః 4
 అతిదీర్ఘస్య కాలస్య తుష్టోఽస్మి పరికీర్తనాత్
 తదిచ్ఛేయమఽహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః 5
 బ్రాతుర్జటాయుష స్తస్య జనస్థాన నివాసినః
 తస్యైవ చ మమ బ్రాతుః సఖా దశరథః కథమ్ 6
 యస్య రామః ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజన ప్రియః
 సూర్యాఽంశు దగ్ధ పక్షత్వా న్న శక్నోమ్యుపసర్పితుమ్ 7
 ఇచ్ఛేయం పర్వతాదఽస్మాదఽవతర్తుమరిందమాః
 శోకాద్భ్రష్ట స్వరమపి శృత్వా తే హరియూధపాః 8
 శ్రద్ధదుర్భైవ తద్వాక్యం కర్మణా తస్య శంకితాః
 తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః 9
 చక్పర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం సర్వాన్ నో భక్షయిష్యతి
 సర్వథా ప్రాయ మాసీనాన్ యది నో భక్షయిష్యతి 10
 కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం సిద్ధిమితో గతాః
 ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే వానరర్షభాః 11
 అవతార్య గిరేః శృంగా ధృద్ధమాహాఽంగద స్తదా

బభూవర్షరజా నామ వానరేస్త్రః ప్రతాపవాన్	12
మమార్యః పార్ధివః పక్షిన్ ధార్మిక స్తస్య చాత్మజౌ	
సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రావోఘబలావుభౌ	13
లోకే విశ్వత కర్మాభూద్రాజా వాలీ పితా మమ	
రాజా కృత్స్నస్య జగత ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః	14
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్	
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	15
పితుర్నిదేశ నిరతో ధర్మ్యం పన్ధాన మాశ్రితః	
తస్య భార్య జనస్థానాద్రావణేన హృతా బలాత్	16
రామస్య తు పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్	
దదర్శ సీతాం వైదేహీం హ్రీయమాణాం విహాయసా	17
రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీమ్	
పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే	18
ఏవం గృద్దో హత స్తేన రావణేన బలీయసా	
సంస్కృతశ్చాపి రామేణ గతశ్చ గతిముత్తమామ్	19
తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
చకార రాఘవః సఖ్యం నోఽవధీత్ పితరం మమ	20
మమ పిత్రా విరుద్ధో హి సుగ్రీవః సచివైః సహ	
నిహత్య వాలినం రామ స్తత స్తమభిషేచయత్	21
స రాజ్యే స్థాపిత స్తేన సుగ్రీవో వానరాధిపః	
రాజా వానర ముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్	22
ఏవం రామ ప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణా స్తత స్తతః	
వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్య ప్రభామివ	23
తే వయం దణ్డకారణ్యం విచిత్ర్య సుసమాహితాః	
అజ్ఞానాత్తు ప్రవిష్టాః స్మ ధరణ్యా వివృతం బిలమ్	24
మయస్య మాయా విహితం తద్బిలం చ విచిన్వతామ్	
వృతీత స్తత్ర నో మాసో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః	25

తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచన కారిణః	
కృతాం సంస్థామఽతిక్రాంతా భయాత్ ప్రాయముపాస్మహీ	26
కృద్ధే తస్మింస్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్షణే	
గతానా మపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితమ్	27
<u>అష్టపంచాశ స్వర్గః - సీతా ప్రవృత్త్యుపలంభః</u>	
ఇత్యుక్తః కరుణం వాక్యం వానరై స్త్యక్త జీవితైః	
సబాష్పో వానరాన్ గృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాస్వనః	1
యవీయాన్ మమ స బ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః	
య మాఖ్యాత హతం యుద్ధే రావణేన బలీయసా	2
వృద్ధభావా దఽపక్షత్వా చ్ఛృణ్వం స్తదపి మర్షయే	
న హి మే శక్తిరఽస్యద్య బ్రాతుర్వైర విమోక్షణే	3
పురా వృత్రవధే వృత్రే స చాఽహం చ జయైషిణౌ	
ఆదిత్య ముపయాతౌ స్వో జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్	4
ఆవృత్యాకాశ మార్గేణ జవేన స్మ గతౌ భృశమ్	
మధ్యం ప్రాప్తి దినకరే జటాయురఽవసీదతి	5
తమఽహం బ్రాతరం దృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితమ్	
పక్షాభ్యాం ఛాదయామాస స్నేహాత్ పరమ విహ్వలం	6
నిర్దగ్ధ పక్షః పతితో విన్ద్యేఽహం వానరర్షభాః	
అహ మస్మిన్ వసన్ బ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే	7
జటాయుష స్త్వేవముక్తో బ్రాత్రా సంపాతినా తదా	
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాఽంగద స్తదా	8
జటాయుషో యది బ్రాతా శృతం తే గదితం మయా	
ఆఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః	9
అదీర్ఘ దర్శనం తం వై రావణం రాక్షసాధమమ్	
అన్తికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస నః	10
తతోఽబ్రవీన్ మహాతేజా జ్యేష్ఠో బ్రాతా జటాయుషః	
ఆత్మానురూపం వచనం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్	11

నిర్దగ్ధ పక్షో గృధ్రోఽహం హీనవీర్యః ప్లవంగమాః	
వాఙ్మాత్రేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్య ముత్తమమ్	12
జానామి వారుణాల్లోకాన్ విష్ణో స్తైవిక్రమానపి	
మహాసుర విమర్దాన్ వాప్యఽమృతస్య చ మన్థనమ్	13
రామస్య యదిదం కార్యం కర్తవ్యం ప్రథమం మయా	
జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ	14
తరుణీ రూప సంపన్నా సర్వాభరణ భూషితా	
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా	15
క్రోశన్తీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ	
భూషణాన్యపవిధ్యన్తీ గాత్రాణి చ విధూన్వతీ	16
సూర్య ప్రభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కౌశేయ ముత్తమమ్	
అసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తటిదమ్బుదే	17
తాం తు సీతామఽహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్	
శ్రూయతాం మే కథయతో నిలయం తస్య రక్షసః	18
పుత్రో విశ్రవసః సాక్షాద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ	
అధ్యాస్తే నగరీం లంకామ్ రావణో నామ రాక్షసః	19
ఇతో ద్వీపే సముద్రస్య సంపూర్ణే శత యోజనే	
తస్మిల్లంకాపురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా	20
జామ్బూనదమయైర్ద్వారై శ్చిత్రైః కాంచన వేదికైః	
ప్రాకారేణాఽర్కవర్ణేన మహతా సుసమావృతా	21
తస్యాం వసతి వైదేహీ దీనా కౌశేయవాసినీ	
రావణాన్తఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సమావృతా	22
జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞ స్తత్ర ద్రక్ష్యథ మైథిలీమ్	
లంకాయామఽథ గుప్తాయాం సాగరేణ సమన్తతః	23
సంప్రాప్య సాగరస్యాన్తం సంపూర్ణం శత యోజనమ్	
ఆసాద్య దక్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణమ్	24
తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః	

జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ	25
ఆద్యః పన్థాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః	
ద్వితీయో బలిభోజానాం యే చ వృక్షఫలాఽశినః	26
భాసా స్తుతీయం గచ్ఛన్తి క్రౌంచాశ్చ కురరైః సహ	
శ్యేనాశ్చతుర్థం గచ్ఛన్తి గృధ్రా గచ్ఛన్తి పంచమమ్	27
బల వీర్యోపపన్నానాం రూప యౌవన శాలినామ్	
షష్ఠస్തു పన్థా హంసానాం వైనతేయ గతిః పరా	28
వైనతేయాచ్ఛ నో జన్మ సర్వేషాం వానరర్షభాః	
ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా	29
అస్మాకమపి సౌపర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా	
తస్మాదాహార వీర్యేణ నిసర్గేణ చ వానరాః	30
ఆయోజన శతాత్ సాగ్రాత్ వయం పశ్యామ నిత్యశః	
అస్మాకం విహితా దృష్టి ర్నిసర్గేణ చ దూరతః	31
విహితా పాదమూలే తు వృత్తి శ్చరణ యోధినామ్	
గర్జితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినా	32
ప్రతీకార్యం చ మే తస్య వైరం భ్రాతుః కృతం భవేత్	
ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చి ల్లంఘనే లవణామ్బుసః	33
అభిగమ్య తు వైదేహీం సమ్మూద్ధార్థా గమిష్యథ	
సముద్రం నేతు మిచ్ఛామి భవద్భి ర్వరుణాలయమ్	34
ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః	
తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరం నదనదీపతేః	35
నిర్దగ్ధ పక్షం సంపాతిం వానరాః సుమహౌజసః	
పున స్తం ప్రాపయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరమ్	36
బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తి ముపలభ్య తే	
<u>ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః - సుపార్శ్వ వచనానువాదః</u>	
తతస్తదఽమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితమ్	
నిశమ్య వదతా హృష్టా స్తే వచః ప్లవగర్షభాః	1

జామ్బువాన్ వానరశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవంగమైః	
భూతలాత్ సహసోత్థాయ గృధ్రరాజమఽథాబ్రవీత్	2
క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీమ్	
తదాఖ్యాతు భవాన్ సర్వం గతిర్భవ వనౌకసామ్	3
కో దాశరథి బాణానాం వజ్రవేగ నిపాతినామ్	
స్వయం లక్ష్మణ ముక్తానాం న చింతయతి విక్రమమ్	4
స హరీన్ ప్రీతి సంయుక్తాన్ సీతా శృతి సమాహితాన్	
పునరాశ్వాసయన్ ప్రీత ఇదం వచన మబ్రవీత్	5
శ్రూయతామిహ వైదేహ్యో యథా మే హరణం శృతమ్	
యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర వాయతలోచనా	6
అహమస్మిన్ గిరౌ దుర్గే బహుయోజన మాయతే	
చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణ పరాక్రమః	7
తం మామేవంగతం పుత్రః సుపార్శ్వో నామ నామతః	
ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం వరః	8
తీక్ష్ణ కామాస్తు గన్ధర్వా స్తీక్ష్ణ కోపా భుజంగమాః	
మృగాణాం తు భయం తీక్ష్ణం తత స్తీక్ష్ణ క్షుధా వయమ్	9
స కదాచిత్ క్షుధార్తస్య మమాహారాభికాంక్షిణః	
గతసూర్యేఽహని ప్రాప్తో మమపుత్రో హ్యానామిషః	10
స మయా వృద్ధభావాచ్చ కోపాచ్చ పరిభర్త్వితః	
క్షుత్విపాసా పరీతేన కుమారః పతతాం వరః	11
స మామాహార సంరోధాత్ పీడితం ప్రీతివర్ధనః	
అనుమాన్య యథా తత్త్వమిదం వచన మబ్రవీత్	12
అహం తాత యథాకాల మామిషార్థీ ఖమాప్లుతః	
మహీన్ద్రస్య గిరేర్ద్వారమావృత్య చ సమాస్థితః	13
తత్ర సత్య సహస్రాణాం సాగరాన్తర చారిణామ్	
పన్ధాన మేకోఽద్యవసం సన్నిరోద్ధమవాఙ్ముఖః	14
తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయ సమప్రభామ్	

స్త్రీయ మాదాయ గచ్చన్ వై భిన్నాంజన చయోపమః	15
సోఽహమభ్యవహారాద్ధీ తౌ దృష్ట్వా కృత నిశ్చయః	
తేన సామ్నా వినీతేన పన్ధాన మఽభియాచితః	16
న హి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే క్వచిత్	
నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్ కిమంగ బత మద్విధః	17
స యాత స్తేజసా వ్యోమ సంక్షిపన్నివ వేగితః	
అథాఽహం ఖేచరైర్బుభైరఽభిగమ్య సభాజితః	18
దిష్ట్వా జీవతి సీతేతి హ్యబృవన్ మాం మహర్షయః	
కథంచిత్ సకళతోఽసౌ గత స్తే స్వస్త్వఽసంశయమ్	19
ఏవముక్త స్తోఽహం తైః సిద్ధైః పరమ శోభనైః	
స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః	20
హరన్ దాశరథేర్భార్యాయ రామస్య జనకాత్మజామ్	
భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగ పరాజితామ్	21
రామ లక్ష్మణయో ర్నామ క్రోశన్తిం ముక్తమూర్ధజామ్	
ఏష కాలాత్యయస్తావదితి కాలవిదాం వరః	22
ఏతమర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్	
తచ్ఛ్రుత్వాపి హి మే బుద్ధిర్నాసీత్ కాచిత్ పరాక్రమే	23
అపక్షోఽహం కథం పక్షీ కర్మ కించిదుపక్రమే	
య త్తు శక్యం మయా కర్తుం వాగ్బుద్ధిగుణ వర్తినా	24
శ్రూయతాం తత్ ప్రవక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయమ్	
వాఙ్మతిభ్యాం తు సార్వేషాం కరిష్యామి ప్రీయం హి వః	25
యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాఽత్ర సంశయః	
తే భవన్తో మతిశ్రేష్ఠా బలవన్తో మనస్వినః	26
ప్రీషితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః	
రామ లక్ష్మణ బాణాశ్చ నిశితాః కంకపత్రిణః	27
త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తా స్త్రాణనిగ్రహే	
కామం ఖలు దశగ్రీవ స్తేజో బల సమన్వితః	28

భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరమ్ తదలం కాల సంగేన క్రియతాం బుద్ధి నిశ్చయః	29
న హి కర్మసు సజ్జన్తే బుద్ధిమన్తే భవద్విధాః <u>షష్ఠితమ స్సర్గః - సంపాతి పురా వృత్త వర్ణనం</u>	
తతః కృతోదకం స్నాతం తంగృధ్రం హరియూధపాః ఉపవిష్టా గిరౌ దుర్గే పరివార్య సమన్తతః	1
తమఽంగదముపాసీనం తైః సర్వైర్ధరిభిర్వృతమ్ జనిత ప్రత్యయో హర్షాత్ సంపాతిః పునరబ్రవీత్	2
కృత్వా నిశ్కబ్ధ మేకాగ్రాః శృణ్వన్తు హరయో మమ తథ్యం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీమ్	3
అస్య విన్ద్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా హ్యహం సూర్యాతప పరీతాంగో నిర్దగ్ధః సూర్యరశ్మిభిః	4
లబ్ధ సంజ్ఞస్తు షడ్రాత్రాద్వివశో విహ్వలన్నివ వీక్షమాణో దిశః సర్వా నాఽభిజానామి కించన	5
తతస్తు సాగరాన్ శైలాన్ నదీః సర్వాః సరాంసి చ వనాని చ ప్రదేశాంశ్చ సమీక్ష్య మతిరాగమత్	6
హృష్ట పక్షిగణా కీర్ణః కన్దరాన్తర కూటవాన్ దక్షిణస్యోదధే స్తీరే విన్ద్యోఽయమితి నిశ్చితః	7
ఆసీ చ్చాఽత్రాశ్రమః పుణ్యః సురైరపి సుపూజితః ఋషి ర్నిశాకరో నామ యస్మి న్నుగ్రతపా భవత్	8
అష్టౌ వర్ష సహస్రాణి తేనాఽస్మిన్మపిణా వినా వసతో మమ ధర్మజ్ఞాః స్వర్గతే తు నిశాకరే	9
అవతీర్య చ విన్ద్యగ్రాత్ కృచ్ఛ్రేణ విషమాచ్ఛనైః తీక్ష్ణదర్భాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః	10
తమృషిం ద్రష్టుకామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశమ్ జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽధిగతో హి సః	11
తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వపుర్వాతాః సుగన్ధినః	

వృక్షే నాపుష్పితః కశ్చిదఽపలో వా న విద్యతే	12
ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః	
ద్రష్టు కామః ప్రతీక్షేఽహం భగవన్తం నిశాకరమ్	13
అథాఽపశ్యమదూరస్థమ్మపిం జ్వలిత తేజసం	
కృతాభిషేకం దుర్ధర్ష ముపావృత్త ముదజ్ఞాఖమ్	14
తమ్మృణాః సుమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నాగాః సరీసృపాః	
పరివార్యోపగచ్ఛన్తి ధాతారం ప్రాణినో యథా	15
తతః ప్రాప్తమ్మపిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః	
ప్రవిష్టి రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలమ్	16
ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం ప్రీతః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమం పునః	
ముహూర్త మాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతః కార్యమపృచ్ఛత	17
సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోష్ణాం తే నావగమ్యతే	
అగ్నిదగ్ధా విమౌపక్షౌ త్వక్ చైవ వ్రణితా తవ	18
గృత్రౌ ద్వౌ దృష్ట పూర్వౌ మే మాతరిశ్వ సమౌ జవే	
గృత్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతౌ కామరూపిణౌ	19
జ్యేష్ఠో హి త్వం తు సంపాతే జటాయురఽనుజ స్తవ	
మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ	20
కిం తే వ్యాధి సముత్థానం పక్షయోః పతనం కథమ్	
దణ్డో వాఽయం కృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః	21
<u>ఏకషష్ఠితమ స్కర్ణః - సూర్యానుగమనాఖ్యానం</u>	
తత స్తద్ధారుణం కర్మ దుష్కరం సాహసాత్ కృతమ్	
ఆచచక్షే మునేః సర్వం సూర్యాఽనుగమనం తదా	1
భగవన్ వ్రణ యుక్తత్వాల్లజ్జయా వ్యాకులేన్ద్రియః	
పరిశ్రాన్తో న శక్నోమి వచనం ప్రభాషితుమ్	2
అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్ధర్ష మోహితౌ	
ఆకాశం పతితౌ వీరో జిజ్ఞాసన్తౌ పరాక్రమమ్	3
కైలాస శిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్	

రవి: స్యాదనుయాతవ్యో యావదఽస్తం మహాగిరిమ్	4
అథావాం యుగపత్ ప్రాప్తావఽపశ్యావ మహీతలే	
రథ చక్ర ప్రమాణాని నగరాణి పృథక్ పృథక్	5
క్వచి ద్వాదిత్ర ఘోషాంశ్చ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ శుశ్యవః	
గాయన్తీశ్చాంగనా బహ్వీః పశ్యావో రక్తవాససః	6
తూర్ణ ముత్పత్య చాకాశ మాదిత్యపథ మాశ్రితౌ	
ఆవామాలోకయావ స్తద్వనం శాద్వల సంస్థితమ్	7
ఉపలైరివసంధన్నా దృశ్యతే భూః శిలోచ్ఛయైః	
ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసుంధరా	8
హిమవాంశ్చైవ విన్ద్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాన్నగః	
భూతలే సంప్రకాశన్తే నాగా ఇవ జలాశయే	9
తీవ్రః స్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీ త్తదావయోః	
సమావిశతి మోహశ్చ తమో మూర్ఛా చ దారుణా	10
న దిగ్విజ్ఞాయతే యామ్యా నాగ్నేయీ న చ వారుణీ	
యుగాన్తే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా	11
మనశ్చ మే హతం భూయః సన్నివర్త్య తు సంశ్రయం	
యత్సేన మహతా హ్యస్మిన్ పునః సంధాయ చక్షుషీ	12
యత్సేన మహతా భూయో రవిః సమవలోకితః	
తుల్యః పృథ్వీ ప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ	13
జటాయుర్మామఽనాపృచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః	
తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాదాత్మానం ముక్తవానఽహమ్	14
పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యతే	
ప్రమాదా త్తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్ వాయుపథాదఽహమ్	15
ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషమ్	
అహం తు పతితో విన్ద్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః	16
రాజ్యేన హీనో బ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ	
సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్ పతిష్యే శిఖరాద్గిరేః	17

ద్విషష్టితమ స్వర్గః - నిశాకర భవిష్యాఖ్యానం

ఏవముక్త్యా మునిశ్రేష్ఠమఽరుదం దుఃఖితో భృశమ్ అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్	1
పక్షౌ చ తే ప్రపక్షౌ చ పునరఽన్యౌ భవిష్యతః ప్రాణాశ్చ చక్షుషీ చైవ విక్రమశ్చ బలం చ తే	2
పురాణే సుమహతీ కార్యం భవిష్యతి మయా శృతమ్ దృష్టం మే తపసా చైవ శృత్వా చ విదితం మమ	3
రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్యాకునన్దనః తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి	4
అరణ్యం చ సహ బ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి అస్మిన్నర్థే నియుక్తః సన్ పిత్రా సత్యపరాక్రమః	5
వైర్యతో రావణో నామ తస్య భార్యం హరిష్యతి రాక్షసేన్ద్రో జనస్థానాదఽవద్యః సుర దానవైః	6
సా చ కామైః ప్రలోభ్యన్తీ భక్ష్యే ర్భ్రౌజ్యశ్చ మైథిలీ న భోక్త్యతి మహాభాగా దుఃఖేమగ్నా యశస్వినీ	7
పరమాన్నం తు వైదేహ్యో జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః యదన్నమఽమృత ప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభమ్	8
తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేన్ద్రాదిదం త్వతి అగ్ర ముద్ధృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి	9
యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః దేవత్వం గచ్ఛతో ర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వతి	10
విష్యన్త్యఽన్వేషకా స్తస్యా రామదూతాః ప్లవంగమాః ఆఖ్యేయా రామ మహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమ	11
సర్వథా హి న గన్తవ్య మీదృశః క్వ గమిష్యసి దేశ కాలౌ ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసి	12
యదా ప్రవృత్తిం తాం సర్వామాఖ్యాస్యసి విహంగమ తదైవ పక్షౌ వర్ణశ్చ తవ సర్వం భవిష్యతి	13

నేత్రహేయమ౭హం కర్తుమ౭ద్వైవ త్వాం సపక్షకమ్	
ఇహస్థ స్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి	14
త్వయాపి ఖలు తత్ కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయోః	
బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ	15
ఇచ్ఛామ్య౭హమపి ద్రష్టుం బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాం స్వక్ష్యే కళేబరమ్	16
మహర్షి స్త్వదబ్రవీదేవం దృష్ట తత్వార్థ దర్శనః	
<u>త్రిషష్టితమ స్వర్గః - సంపాతి పక్ష ప్రరోహః</u>	
ఏతైర౭న్వైశ్చ బహుభిర్వాక్యై ర్వాక్యవిదాం వరః	
మాం ప్రశస్య౭భ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టః స స్వమాశ్రమమ్	1
కన్దరా త్తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శనైః శనైః	
అహం విన్ద్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే	2
అద్య త్వేతస్య కాలస్య సాగ్రం వర్ష శతం గతమ్	
దేశకాల ప్రతీక్షే౭స్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః	3
మహాప్రస్థాన మాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే	
మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభి ర్వృతమ్	4
ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం ముని వాక్యై ర్నివర్తయే	
బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణ రక్షణాయ తు	5
సా మే౭పనయతే దుఃఖం దీప్తివాగ్నిశిఖా తమః	
బుద్ధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః	6
పుత్రః సంతర్జితో వాగ్భి ర్న త్రాతా మైథిలీ కథమ్	
తస్యా విలపితం శృత్వా తౌ చ సీతా వినా కృతౌ	7
న మే దశరథ స్నేహాత్ పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియమ్	
తస్యత్వేవం బృవాణస్య సంపాతేర్వానరైః సహ	8
ఉత్పేతతు స్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణామ్	
స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షై రుద్ధతైర౭రుణచ్ఛదైః	9
ప్రహర్ష మతులం లేభే వానరాం శ్చేదమబ్రవీత్	

ఋషి ర్షికార సైవ ప్రభావాదమితాత్మనః	10
ఆదిత్య రశ్మి నిర్దగౌ పక్షౌ మే పునరుత్థితౌ	
యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీ ద్యః పరాక్రమః	11
తమేవాఽద్యానుగచ్ఛామి బలం పౌరుష మేవ చ	
సర్వథా క్రియతాం యత్పః సీతామఽధిగమిష్యథ	12
పక్షలాభో మమాఽయం వః సిద్ధి ప్రత్యయ కారకః	
ఇత్యుక్త్వా స హరీన్ సర్వాన్ సంపాతిః పతగోత్తమః	13
ఉత్పపాత గిరేః శృంగాజ్జిజ్ఞాసుః ఖ గమాం గతిమ్	
తస్య తద్వచనం శృత్వా ప్రీతి సంహృష్ట మానసాః	14
బభూవుర్ధరిశార్దూలా విక్రమాఽభ్యుదయోన్ముఖాః	
అథ పవన సమాన విక్రమాః	
ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధ పౌరుషాః	
అభిజిదఽభిముఖాం దిశం యయుః	
జనకసుతా పరిమార్గణోన్ముఖాః	15
<u>చతుష్ఠస్థితమ స్సర్గః - సముద్ర లంఘన మంత్రణం</u>	
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః	
సంగమ్య ప్రీతి సంయుక్తా వినేదుః సింహవిక్రమాః	1
సంపాతే ర్వచనం శృత్వా హరయో రావణ క్షయమ్	
హృష్టాః సాగరమాజగ్ముః సీతా దర్శన కాంక్షిణః	2
అభిక్రమ్య తు తం దేశం దదృశు ర్భీమవిక్రమాః	
కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబిమ్బమివ స్థితమ్	3
దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశమ్	
సన్నివేశం తతశ్చక్రుః సహితా వానరోత్తమాః	4
సత్త్వై ర్మహద్భి ర్వికృతైః క్రీడద్భి ర్వివిధై ర్జలై	
వ్యాత్యాసైః సుమహాకాయై రూర్మిభిశ్చ సమాకులమ్	5
ప్రసుప్త మివ చాఽన్యత్ర క్రీడంతమివ చాఽన్యతః	
క్వచిత్ పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతమ్	6

సంకులం దానవేన్ద్రేశ్చ పాతాళతల వాసిభిః	
రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః	7
ఆకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః	
విషేదుః సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బృవన్	8
విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్	
ఆశ్వాసయామాస హరీన్ భయార్తాన్ హరిసత్తమః	9
తాన్ విషాదేన మహాతా విషణ్ణాన్ వానరర్షభాన్	
ఉవాచ మతిమాన్ కాలే వాలిసూనుర్మహాబలః	10
న విషాదేన మనః కార్యం విషాదో దోషవత్తమః	
విషాదో హన్తి పురుషం బాలం కృద్ధ ఇవోరగః	11
యో విషాదం ప్రసహతే విక్రమే పర్యుపస్థితే	
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిద్ధ్యతి	12
ఇతి బృవతి తస్మింస్తు వాలిపుత్రే మహామతౌ	
ఆదిత్యోఽస్తుం గతస్తత్ర రజనీ చాఽభ్యవర్తత	13
తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామఽంగదో వానరైః సహ	
హరివృద్ధైః సమాగమ్య పునర్మన్త్ర మఽమన్త్రయత్	14
సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాఽంగదం బభౌ	
వాసవం పరివార్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా	15
కోఽన్య స్తాం వానరీం సేనాం శక్తః స్తమ్భయితుం భవేత్	
అన్యత్ర వాలి తనయా దన్యత్ర చ హనూమతః	16
తత స్తాన్ హరివృద్ధాంశ్చ తచ్ఛ సైన్య మరిందమః	
అనుమాన్యాఽంగదః శ్రీమాన్ వాక్య మర్థవదబ్రవీత్	17
క ఇదానీం మహాతేజా లంఘయిష్యతి సాగరమ్	
కః కరిష్యతి సుగ్రీవం సత్యసంధ మరిందమమ్	18
కో వీరో యోజన శతం	
లంఘయేచ్ఛ ప్లవంగమాః	
ఇమాంశ్చ యూథపాన్ సర్వాన్	

మోక్షయేత్ కో మహాభయాత్	19
కస్య ప్రభావాద్ధారాంశ్చ పుత్రాంశ్చైవ గృహాణి చ ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధార్థాః సుఖినో వయమ్	20
కస్య ప్రసాదాద్రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ మహాబలమ్	21
యది కశ్చిత్ సమర్థో వః సాగర ప్లవనే హరిః స దదాత్ప్రహ నః శీఘ్రం పుణ్యామృతభయదక్షిణామ్	22
అంగదస్య వచః శృత్వా న కశ్చిత్ కించిదబ్రవీత్ స్తమితేవా౭భవత్ సర్వా తత్ర సా హరివాహినీ	23
పునరేవా౭ంగదః ప్రాహ తాన్ హరీన్ హరిసత్తమః సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠా భవన్తో దృఢ విక్రమాః	24
వ్యపదేశ్య కులే జాతాః పూజితాశ్చా౭ప్యభీక్షశః న హి వో గమనే సంగః కదాచిత్ కస్యచిత్ క్వచిత్	25
బృవధ్వం యస్య యా శక్తిః గమనే ప్లవగర్షభాః <u>పంచషష్ఠితమ స్కంధః - బలేయత్తావిష్కరణం</u>	
త౭తోంగద వచః శృత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః స్వం స్వం గతౌ సముత్సాహ మాహు స్తత్ర యథా క్రమమ్	1
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జామ్బవాం స్తథా	2
ఆబభాషే గజ స్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనమ్ గవాక్షో యోజనా న్యాహ గమిష్యామీతి వింశతిమ్	3
గవయో వానర స్తత్ర వానరాం స్తా నువాచ హ త్రింశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః	4
శరభ స్తా నువాచా౭థ వానరాన్ వానరర్షభః చత్వారింశ ధమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః	5
వానరాంస్తు మహాతేజా అబ్రవీద్గన్ధమాదనః యోజనానాం గమిష్యామి పంచాశ త్తు న సంశయః	6

మైన్దస్తు వానర స్తత్ర వానరాం స్తానువాచ హ	
యోజనానాం పరం షష్ఠి మఽహం ప్లవితుముత్సహే	7
తత స్తత్ర మహాతేజా ద్వివిదః ప్రత్యభాషత	
గమిష్యామి న సందేహః సప్తతిం యోజనాన్యఽహమ్	8
సుషీణస్తు హరిశ్రేష్ఠః ప్రోక్తవాన్ కపిసత్తమాన్	
అశీతిం యోజనానాం తు ప్లవేయం ప్లవగేశ్వరాః	9
తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాం స్తాననుమాన్య చ	
తతో వృద్ధతమ స్తేషాం జామ్బువాన్ ప్రత్యభాషత	10
పూర్వమఽస్మాక మఽప్యాసీత్ కశ్చిద్గతి పరాక్రమః	
తే వయం వయసః పారమనుప్రాప్తా స్మ సామ్ప్రతమ్	11
కిం తు నైవం గతే శక్య మిదం కార్య ముపేక్షితుమ్	
యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృత నిశ్చయౌ	12
సామ్ప్రతం కాలభేదేన యా గతి స్తాం నిబోధత	
నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః	13
తాంస్తు సర్వాన్ హరిశ్రేష్ఠాన్ జామ్బువాన్ పునరబ్రవీత్	
న ఖల్వేతావదేవాసీద్గమనే మే పరాక్రమః	14
మయా మహాబలేశ్చైవ యజ్ఞే విష్ణుః సనాతనః	
ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణ స్త్రివిక్రమం	15
స ఇదానీమఽహం వృద్ధః ప్లవనే మన్ద విక్రమః	
యౌవనే చ తదాసీ న్మే బలమప్రఽతిమం పరైః	16
సంప్రత్యేతావతీం శక్తిం గమనే తర్కయామ్యహమ్	
నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాఽస్య భవిష్యతి	17
అథోత్తరముదారార్థ మబ్రవీదఽగద స్తదా	
అనుమాన్య మహాప్రాజ్ఞం జామ్బువన్తం మహాకపిః	18
అహ మేత ధమిష్యామి యోజనానాం శతం మహాత్	
నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యా న్న వేతి న నిశ్చితా	19
తమువాచ హరిశ్రేష్ఠం జామ్బువాన్ వాక్య కోవిదః	

జ్ఞాయతే గమనే శక్తి స్తవ హర్షక్ష సత్తమ	20
కామం శతం సహస్రం వా న హ్యేష విధిరుచ్యతే	
యోజనానాం భవాన్ శక్తో గన్తుం ప్రతినివర్తితుమ్	21
న హి ప్రేషయితా తాత స్వామీ ప్రేష్యః కథంచన	
భవతాఽయం జనః సర్వః ప్రేష్యః ప్లవగ సత్తమ	22
భవాన్ కళత్ర మస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః	
స్వామీ కళత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప	23
తస్మాత్ కళత్రవత్తత్ర ప్రతిపాల్యః సదా భవాన్	
అపి చైతస్య కార్యస్య భవాన్ మూల మరిందమ	24
మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః	
మూలే హి సతి సిద్ధ్యన్తి గుణాః పుష్ప ఫలోదయాః	25
తద్భవానఽస్య కార్యస్య సాధనం సత్యవిక్రమ	
బుద్ధి విక్రమ సంపన్నో హేతురఽత్ర పరంతప	26
గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ	
భవన్తమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే	27
ఉక్త వాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జామ్బవన్తం మహాకపిః	
ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూనురథాఽంగదః	28
యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః	
పునః ఖల్విద మస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశనమ్	29
న హ్యకృత్వా హరిపతేః సందేశం తస్య ధీమతః	
తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి పరిరక్షణమ్	30
స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః	
అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్	31
తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యఽన్యథా గతిః	
తద్భవానేవ దృష్టార్థః సంచిన్తయితు మర్హతి	32
సోఽంగదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః	
జామ్బువానుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదమ్	33

అస్య తే వీర కార్యస్య న కించిత్ పరిహీయతే	
ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి	34
తతః ప్రతీతం ప్లవతాం వరిష్ఠమ్	
ఏకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్ఠమ్	
సంచోదయామాస హరిప్రవీరో	
హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ	35
షట్పత్తతమ స్సర్గః - హనుమాద్బల సంధుక్షణం	
అనేక శత సాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీమ్	
జామ్బవాన్ సముదీ క్ష్యేవం హనుమంతమఽథాబ్రవీత్	1
వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్ర విశారద	
తూష్ఠీ మేకాంతమాశ్రిత్య హనుమన్ కిం న జల్పసి	2
హనుమన్ హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి	
రామ లక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ	3
అరిష్ఠనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః	
గరుత్మానితి విఖ్యాత ఉత్తమః సర్వపక్షిణామ్	4
బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః	
భుజగానుద్ధరన్ పక్షీ మహావేగో మహాయశాః	5
పక్షయోర్యద్బలం తస్య తావద్భుజబలం తవ	
విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాఽవహీయతే	6
బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిపుంగవ	
విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుద్ధ్యసే	7
ఆసీదఽప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజికస్థలా	
అంజనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః	8
విఖ్యాతా త్రిషులోకేషు రూపేణాఽప్రతిమా భువి	
అభిశాపాదఽభూత్తాత వానరీ కామరూపిణీ	9
దుహితా వానరేస్తస్య కుంజరస్య మహాత్మనః	
కపిత్వే చారు సర్వాంగీ కదాచిత్ కామరూపిణీ	10

మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూప యౌవన శాలినీ	
విచిత్ర మాల్యాభరణా మహార్థ క్షౌమవాసినీ	11
అచరత్ పర్వతస్యార్గే ప్రావృడమ్బుద సన్నిభే	
తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యాః పీతం రక్తదశం శుభమ్	12
స్థితాయాః పర్వతస్యార్గే మారుతోఽపాహర చ్ఛనైః	
స దదర్శ తత స్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ	13
స్తనౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననమ్	
తాం విశాలాయత శ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీమ్	14
దృష్ట్వా శుభ సర్వాంగీం పవనః కామ మోహితః	
స తాం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం పర్వస్వజత మారుతః	15
మన్మథావిష్ట సర్వాంగో గతాత్మా తామనిన్దితామ్	
సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువృత్తా వాక్య మబ్రవీత్	16
ఏక పత్నీవ్రత మిదం కో నాశయితు మిచ్ఛతి	
అంజనాయా వచః శృత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత	17
న త్వా హింసామి సుశ్రోణి మా భూతే సుభగే భయమ్	
మారుతోఽస్మి గతో యత్వాం పరిష్వజ్య యశస్వినీం	18
వీర్యవాన్ బుద్ధి సంపన్న స్తవ పుత్రో భవిష్యతి	
మహాసత్యో మహాతేజా మహాబల పరాక్రమః	19
లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్యతి మయా సమః	
ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే	20
గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభం	
అభ్యుత్థితం తతః సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే	21
ఫలం చేతి జిఘ్ఘ్కు స్వముత్కుత్యాభ్యుద్గతో దివమ్	
శతాని త్రీణి గత్వాఽథ యోజనానాం మహాకపే	22
తేజసా తస్య నిర్ధూతో న విషాదం గత స్తతః	
తావదాపతత స్తూర్ణమస్తరిక్షం మహాకపే	23
క్షిప్త మిన్ద్రేణ తే వజ్రం క్రోధావిష్టిన దీమతా	

తదా శైలగ్ర శిఖరే వామో హనురభజ్యత	24
తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్త్యతే	
తత స్త్వాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గన్ధవహః స్వయమ్	25
త్రైలోక్యే భృశ సంకృద్ధో న వవౌ వై ప్రభంజనః	
సంభ్రాన్తాశ్చ సురాః సర్వే త్రైలోక్యే క్షుభితే సతి	26
ప్రసాదయన్తి సంకృద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః	
ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మ తుభ్యం వరం దదౌ	27
అశస్త్ర వద్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ	
వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్ష్య చ	28
సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్మా దదౌ తే వరముత్తమమ్	
స్వచ్ఛన్దతశ్చ మరణం తే భూయాదితి వై ప్రభో	29
స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః	
మారుతస్యారసః పుత్ర స్తేజసా చాపి తత్సమః	30
ఈద్యశస్య తే తాత వర్ణయామః కథం బలం	
కార్యం చాఽలోకసామాన్యం కర్తుం శక్త స్వమేవ హి	31
భవాన్ జీవాతవేఽస్మాకమంజనా గర్భ సంభవ	
త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః	32
వయమఽద్య గతప్రాణా భవా న్న స్త్రాతు సామృతమ్	
దాక్ష్య విక్రమ సంపన్నః పక్షిరాజ ఇవాఽపరః	33
త్రివిక్రమే మయా తాత సశైల వన కాననా	
త్రిసప్త కృత్వః పృథివీ పరిక్రాన్తా ప్రదక్షిణమ్	34
తదా చౌషధయోఽస్మాభిః సంచితా దేవశాసనాత్	
నిష్పన్నమమృతం యాభి స్తదాసీ న్నో మహద్భలమ్	35
స ఇదానీమఽహం వృద్ధః పరిహీన పరాక్రమః	
సామృతం కాల మస్మాకం భవాన్ సర్వగుణాన్వితః	36
తద్విజృమ్భస్య విక్రాన్తః ప్లవతా ముత్తమో హ్యసి	
త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామేఽయం సర్వవానరవాహినీ	37

ఉత్తిష్ట హరిశార్దూల లంఘయస్వ మహార్ణవమ్ పరా హి సర్వభూతానాం హనుమన్ యా గతిస్తవ	38
విషాణ్ణా హరయః సర్వే హనుమాన్ కిముపేక్షసే విక్రమస్య మహావేగో విష్ణు స్త్రీన్ విక్రమానివ	39
తతస్తు వై జామ్బవతా ప్రచోదితః ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః ప్రహర్షయం స్తాం హరివీర వాహినీం చకార రూపం మహదాత్మన స్తదా	40
<u>సప్తషష్ఠితమ స్కంధః - లంఘనావష్ఠంభః</u>	
సంస్తూయమానో హనుమాన్ వ్యవర్ధత మహాబలః సమావిధ్య చ లాంగూలం హర్షాచ్చ బలమేయివాన్	1
తస్య సంస్తూయమానస్య వృద్ధై ర్వానరపుంగవైః తేజసాపూర్యమాణస్య రూపమాసీదనుత్తమం	2
యథా విజృంభతే సింహో వివృద్ధో గిరి గహ్వారే మారుతస్యోరసః పుత్ర స్తదా సంప్రతి జృమ్భతే	3
తం దృష్ట్వా జృంభమాణమ్ తే క్రమితుం శతయోజనం వీర్యేణాపూర్యమాణం చ సహసా వానరోత్తమాః	4
సహసా శోకముత్స్రుజ్య ప్రహర్షేణ సమన్వితాః వినేదు స్తుష్టువుశ్చాపి హనుమంతం మహాబలం	5
ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చైవ వీక్షంతే స్మ సమంతతః త్రివిక్రమ కృతోత్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః	6
అశోభత ముఖం తస్య జృమ్భమాణస్య ధీమతః అమృరీష మివా దీప్తం విధూమ ఇవ పావకః	7
హరీణాముత్థితో మధ్యాత్ సంప్రహృష్ట తనూరుహః అభివాద్య హరీన్ వృద్ధాన్ హనుమానిద మబ్రవీత్	8
అరుజత్ పర్వతాగ్రాణి హుతాశన సఖోఽనిలః బలవానఽప్రమేయశ్చ వాయురాకాశ గోచరః	9

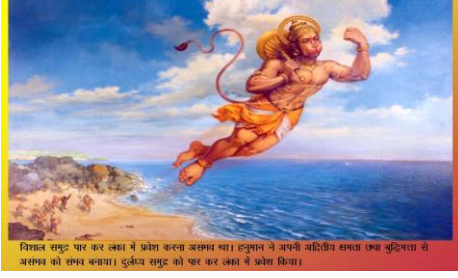
తస్యాఽహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః మారుతస్యారసః పుత్రః ప్లవనే నాస్తి మత్సమః	10
ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణమాలిఖంత మివామ్బరమ్ మేరుం గిరిమఽసంగేన పరిగన్తుం సహస్రశః	11
బాహువేగ ప్రణున్నేన సాగరేణాఽహ ముత్సహే సమాప్లావయితుం లోకం సపర్వత నదీ పూదమ్	12
మమోరుజంఘా వేగేన భవిష్యతి సముత్థితః సముచ్చిత మహాగ్రాహః సముద్రో వరుణాలయః	13
పన్న గాశన మాకాశే పతన్తం పక్షి సేవితే వైనతేయమఽహం శక్తః పరిగన్తుం సహస్రశః	14
ఉదయాత్ ప్రస్థితం వాపి జ్వలన్తం రశ్మిమాలినమ్ అనన్తమితమాదిత్యమఽభిగన్తుం సముత్సహే	15
తతో భూమిమసంస్పృశ్య పునరాగన్తు ముత్సహే ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః	16
ఉత్సహేయమఽతిక్రాన్తుం సర్వానాకాశ గోచరాన్ సాగరం క్షోభయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీమ్	17
పర్వతాన్ కంపయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవంగమాః హరిష్యామ్యూరు వేగేన ప్లవమానో మహార్ణవమ్	18
లతానాం వివిధం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః అనుయాస్యతి మామఽద్య ప్లవమానం విహాయసా	19
భవిష్యతి హి మే పన్థాః స్వాతేః పన్థా ఇవాఽమ్బరే చరన్తం ఘోరమాకాశ ముత్సతిష్యన్త మేవ వా	20
ద్రక్ష్యన్తి నిపతన్తం చ సర్వభూతాని వానరాః మహామేఘ ప్రతీకాశం మాం చ ద్రక్ష్యధ వానరాః	21
దివ మావృత్య గచ్ఛన్తం గ్రసమాన మివామ్బరమ్ విధమిష్యామి జీమూతాన్ కమ్పయిష్యామి పర్వతాన్	22
సాగరం క్షోభయిష్యామి ప్లవమానః సమాహితః	

వైనతేయస్య సా శక్తి ర్మమ వా మారుతస్య వా	23
ఋతే సుపర్ణరాజానం మారుతం వా మహాజవమ్	
న తద్భూతం ప్రపశ్యామి యన్మాం ప్లుతమనువ్రజేత్	24
నిమేషాన్తర మాత్రేణ నిరాలంబన మమ్బురమ్	
సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్విద్యుద్వివోత్థితా	25
భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమానస్య సాగరే	
విష్టోర్విక్రమమాణస్య పురా త్రీన్ విక్రమానివ	26
బుద్ధ్యా చాఽహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా	
అహం ద్రక్ష్యామి వైదేహీం ప్రమోదద్వం ప్లవంగమాః	27
మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే	
అయుతం యోజనానాం తు గమిష్యామీతి మే మతిః	28
వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయమ్భువః	
విక్రమ్య సహసా హస్తాదమ్మతం తదిహానయే	29
లంకాం వాపి సముత్థిప్య గచ్ఛేయ మితి మే మతిః	
తమేవం వానరశ్రేష్ఠం గర్జన్తమఽమితౌజసం	30
ప్రహృష్టా హరయ స్తత్ర సముదైక్షంత విస్మితాః	
తస్య తద్వచనం శృత్వా జ్ఞాతీనాం శోక నాశనం	31
ఉవాచ పరిసంహృష్టో జామ్బవాన్ హరిసత్తమం	
వీర కేసరిణః పుత్ర హనుమన్ మారుతాత్మజ	32
జ్ఞాతీనాం విపులః శోక స్త్వయా తాత వినాశితః	
తవ కల్యాణ రుచయః కపిముఖ్యాః సమాగతాః	33
మంగళం కార్య సిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః	
ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధ మతేన చ	34
గురూణాం చ ప్రసాదేన ప్లవస్వ త్వం మహార్ణవమ్	
స్థాస్యామశ్చైకపాదేన యావదాగమనం తవ	35
త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవితాని వనౌకసామ్	
తతస్తు హరిశార్దుల స్తానువాచ వనౌకసః	36

నేయం మమ మహీ వేగం లంఘనే ధారయిష్యతి	
ఏతానీహ నగస్యాఽస్య శిలా సంకట శాలినః	37
శిఖరాణి మహేన్ద్రస్య స్థిరాణి చ మహాన్తి చ	
ఏషు వేగం కరిష్యామి మహేంద్ర శిఖరేష్యఽహం	38
నానాద్యమ వికీర్ణేషు ధాతు నిష్యన్త శోభిషు	
ఏతాని మమ నిష్పేషం పాదయోః ప్లవతాం వరాః	39
ప్లవతో ధారయిష్యన్తి యోజనానా మితః శతమ్	
తత స్తం మారుత ప్రఖ్యః స హరిర్మారుతాత్మజః	40
ఆరురోహ నగశ్రేష్ఠం మహేన్ద్రమరిమర్దనః	
వృతం నానావిధై ర్ఘృక్షై ర్మృగ సేవిత శాద్వలమ్	41
లతా కుసుమ సంబాధం నిత్యపుష్ప ఫల ద్యమమ్	
సింహ శార్దూల చరితం మత్త మాతంగ సేవితమ్	42
మత్త ద్విజగణోద్ఘుష్టం సలిలోత్పీడ సంకులమ్	
మహద్భిరుచ్ఛ్రితం శృంగై ర్మహేన్ద్రం స మహాబలః	43
విచచార హరిశ్రేష్ఠో మహేన్ద్ర సమ విక్రమః	
పాదాభ్యాం పీడిత స్తేన మహాశైలో మహాత్మనః	44
రరాస సింహాభిహతో మహాన్ మత్త ఇవ ద్విపః	
ముమోచ సలిలోత్పీడాన్ విప్రకీర్ణ శిలోచ్ఛయః	45
విత్రస్త మృగ మాతంగః ప్రకమ్పిత మహాద్యమః	
నాగ గన్ధర్వ మిథునైః పాన సంసర్గ కర్కశైః	46
ఉత్పతద్భిశ్చ విహగై ర్విద్యాధరగణైరపి	
త్యజ్యమాన మహాసానుః సంనిలీన మహోరగః	47
చల శృంగ శిలోద్ఘాత స్తదాభూత్ స మహాగిరిః	
నిశ్శ్వసద్భిస్తదాఽఽరైస్తు భుజంగైరర్దనిస్సుతైః	48
సపతాక ఇవా భాతి స తదా ధరణీధరః	
ఋషిభి స్త్రాస సంభ్రావై స్త్యజ్యమాన శిలోచ్ఛయః	49
సీదన్ మహతి కాన్తారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః	

స వేగవాన్ వేగ సమాహితాత్మా
హరిప్రవీరః పరవీర హస్తా
మనః సమాధాయ మహానుభావో
జగము లంకామ్ మనసా మనస్వీ

50

కిష్కింధాకాండః సమాప్తః
శ్రీరామార్చణమస్తు.